

The Project Gutenberg eBook of Omatunto: Saaristokertomus, by Juhani Aho

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Omatunto: Saaristokertomus

Author: Juhani Aho

Release date: July 1, 2005 [EBook #8494]

Most recently updated: June 12, 2013

Language: Finnish

Credits: Produced by Robert Connal and the Online Distributed Proofreading Team.

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK OMATUNTO: SAARISTOKERTOMUS ***

JUHANI AHO

OMATUNTO

SAARISTOKERTOMUS

I

Oli taas niinkuin aina, harva se päivä, mutta varsinkin silloin, kun meri myrskysi ja taivas satoi eikä ollut menemistä ulapalle eikä viitsinyt muuhunkaan ryhtyä--oli turinaa ja tarinaa siitä samasta, satoja kertoja vatvotusta, vanhasta, mutta kuitenkin yhä uudesta--merestä ja sen saaliista. Niistä oli aina ehtymätön puheenaihe, entisistä hyvistä ja nykyisistä huonoista--mutta varsinkin silloin, kun oli joku vieras, niinkuin nyt säätä pitävä moottoriherra, joka viitsi kuunnella ja jolle siis oli hauska soittaa suutaan.

Moottoriherra, iso, mustapartainen mies, suupielessä paksu sikari ja kasvoilla salamyhkäinen hymy, vaikenee ja täyttää istuen selkäkenossa seinää vasten, jalat pitkällä rojottaen. Äijä puhuu ja maistaa, nousuviinassa viittiloiden. Hän on harvahampainen, pitkä ja luiseva, poskilla viinan ja ahavan ikuinen puna.

--Niin, nähkääs, mikäs olisi meidän ollessa ja eläessä, jos olisivat ajat, niinkuin olivat ennen. Mikäs olisi konsti rakentaa ja laittaa, jos laivat ajaisivat karille, niinkuin entisinä hyvinä aikoina. Mutta ajaakos ne enää! Pthyi!

--No mutta, pappa hyvä, et nyt sylkisi vieraan saappaille.

--Ole vaiti ... enhän minä saappaille ... ylihän se meni....

--Vieras antaa anteeksi ... isä on semmoinen porsas.

--Ei se mitään ... eläköön vapaus! nauroi vieras, vatsa hyllyen.

--Porsas? Sano: sika! niinkuin oikeastaan tarkoitat ja niinkuin sanot silloin, kun ei ole vieraita....

--Maljanne, vaari ... elkää unhottako lasianne.... Onko emäntä tyttärenne?

--Onhan se, ja tämä Söderling tässä--minun nimeni on Saukko tämän saaren mukaan, jossa meidän suku on ikänsä elänyt--tämä vähän nahjuksen näköinen mies, on hänen miehensä, ja tuo kivulloisen näköinen tyttö tuossa on heidän tyttärensä, ja tämä pitkä poika on heidän poikansa, ja se herraspiian näköinen tyttö, joka toi kahvia, on olevinaan muka hänen morsiamensa ... vaan hiisi tiesi, milloin pääsevät menemään yhteen, kun ei ole minkä päälle mennä. Se oli merillä, tämä Kalle poika, ja sillä oli jo rahaakin, mutta meri vei kaikki.

--Ei nyt vieras viitsi kaikkea kuunnella.

--Päinvastoin. Terve!

--Terve, terve! Tämä on hyvää, oikein hyvää.... Vai tämä se nyt on sitä viskiä ... olen usein kuullut, mutta en ole ennen itse maistanut. Niin, nähkääs ... mitä minä ... niin, sitä minä, että jos olisivat ajat niinkuin olivat ennen, niin mikäs olisi konsti olla ja elää täälläkin, rakentaa ja laittaa.... Ennen saatiin pelastaa ja anastaa ja tallettaa, ei sitä vuotta, ettei joku laiva karahtanut karille. Mutta nyt ne eivät enää koskaan käy karille, olkoon myrsky millainen tahansa. Eikä niitä ole myrskyjäkään niinkuin ennen. Kyllähän siellä pihisee ja puhisee, ryskää ja raiskaa ja on olevinaan helkkarinmoinen herranilma niinkuin nytkin....

--Ukki! kuului kivulloisen tytön lempeän moittiva ääni tuvan perältä ikkunan alta, ja suuret ruskeat silmät välähtivät esiin kalpeista kasvoista. Mutta ukko jatkoi, niinkuin ei olisi kuullut:

--Vaan ei siitä nykyaikana enää mitään oikeata repeä. Ja vaikka joskus repeäisikin ja puskisi niin, ettei kalliolla pystyssä pysy, niin aina ne saakelin höyrylaivat päänsä pärjäävät meressä melkein millaisessa tahansa. Sillä mikä niillä on hätänä monine masinoineen ja vedenpitävine eri osastoineen ja kaksinkertaisine pohjineen. Ja kun on majakoita ja loistoja ja kummeleita ja senkin seitsemiä härryköitä joka karilla niinkuin kaupungissa lyhtyjä.... Viime kesästä se nyt on Hylekarillakin, ainoalla, jolle vielä joskus saattoi karahtaa.... Se ulvoo, hullu, niinkuin olisi maailman loppu tulossa, niin pian kuin vähänkään ajelehtii usvaa meressä, ja kuuluu siellä nyt olevan telehvoonikin. Ja mitä siitä on hyötyä, jos joskus karahtaisivatkin kiinni--sekin engelsmanni, joka kolmanna kesänä selvällä päivällä ja melkein tyynessä säässä laski puolitahallaan vanhan ruostuneen romukoppansa tuohon Revon nokkaan ... niin ennenkuin täältä ehdittiin sinne, niin jo olivat ne saakelin rääveliläiset siinä kuin lokit hylkeenraadon kimpussa. Niin se on, ja köyhä saariston mies, jonka pitäisi merestä elää, saa pyyhkiä nälästä sylettävää suutaan jollain öljyisellä konerääsillä, jonka suurten ihmeiden edellä ehkä joskus sattuu löytämään ryssän panssarilaivan vanavedestä.

--Onhan nyt sentään muutakin löydetty ... onhan silloin tällöin, pappa, muutakin löydetty, sanoi emäntä.

--En minä nyt viitsi ottaa lukuun muutamata tukkipuuta, joka milloin kulloin pääsee irti jostain kotkalaisen tukkilautasta. Eihän ole viisiin vuosiin tullut sen vertaa, että olisi saanut edes tupansa laudoitetuksi.... Kohta ei saa puutavaraa rahallakaan, kun vaativat pystyssä metsässä kaksi markkaa syleltä. Pthyi!

--Kas, nyt se meni omille saappaileni. Saanko minä, Emma, sylkeä edes omille saappaileni?

Tupa vastasi nyt naurahduksella, ja kalpea, totinen tyttökin tuvan perällä hymähti.... Sillä oli totta, kaikkien tietämää ja tunnustamaa totta, mitä ukkovaari nyt jutteli.

--Eikö sitten kalastus mitään anna? kysyi herra.

--Kalastus ... niin herra luulee, mutta jos minä saan sanoa, mitä kalastus on tähän maailman aikaan, niin se on yhtä paljon kuin ei mitään. Sitten kun sisäsaaristossa keväällä otetaan isolla rysällä kaikki kutukala, niin ei täällä ulkona saa suomuakaan. Ja jos joskus saakin, niin eihän sillä ole hintaa. Ennen kelpasi mikä tahansa ja miten tahansa, kun häntä vain sulloi nelikoihin ... nyt on rivitettävä ja sokeroitava ja ryyditettävä ja reuteroitava. Ei me täällä semmoiseen joudeta eikä me täällä semmoista osata. Ei täällä mikään käy eikä täällä mikään enää kannata eikä menesty.

--Ja ennenkö oli kaikki toisin? sanoi herra.

--Ei sitä vuotta, ettei joku purjelaiva tai kaljaasi tai jaala karahtanut jonnekin kiinni. Ei tämä meidän saaristomme kyllä ollut parhaita haaveripaikkoja silloinkaan, mutta aina sitä tuli täälläkin toimeen. Tuli lautaa, tuli lankkua. Jokainen huone tällä saarella on kyhätty meren tuomista puista. Tässäkään tuvassa ei ole yhtä ainoata ostettua hirttä. Tuli kerrankin kokonainen kajutta kelluen--tuo tuossa kalliolla, jossa nyt Helga asuu kesäisin. Tuli syötävää, tuli juotavaa ... kerran tuli kokonainen konjakkitynnöri, tuli jauhoja, leipiä ... kerran tuli laatikko rusinoita.

--Minä olin pikku tyttö silloin, kertoi emäntä, ja muistan, kuinka äiti keitti vuoden pitkän toisella padalla potattipuuroa, toisella rusinasoppaa.

--Tuo kahvipannu tuossa tuli kelluen vettä pitkin ja sumppi oli vielä sisässä.

--Meri sai ja meri antoi ja merellä oli mitä antaa. Nyt sillä ei ole mitään antaa ja se ulvoo kuin nälkäinen susi.... Yhden ainoan laivan rikistä saattoi ennen vanhaan saada huoneen, suuren kuin salin. Naapurilla tuolla--joka muuten ohimennen sanoen on maailman suurin roisto, haaskakorppi, ruumiinryöstäjä--sillä on kokonainen nuottikota masto- ja raakapuista rakettu. Entiseen aikaan eli koko saaristo hyvin, paremmin kuin manner ... isäntäin torpparit elivät täällä ylpeämmin kuin isännät itse; kun hyvin sattui, tulivat meiltä rahaa lainaamaan.

--Ei meiltä, pisti emäntä. Papalla ei ole ollut milloinkaan rahaa lainata... meillä ryypättiin, mikä muualla lainattiin.

--Siinä sanoit toden sanan.... Ja miksei olisi ryypätty! Minä ryypäsin jo pikku poikana ... en muista sitä aikaa, milloin en olisi ryypännyt ... siitä on jo siksi pitkä aika.

--Oletteko jo vanhakin?

--En tiedä niin tarkoin, mutta kahdeksatta kymmentä jo käyn ja käyn kunnialla, sillä minä en voi vieläkään tulla niin päihini, etten pysyisi pystyssä, paitse talvella kaljamalla, sillä kaljamalla minä en enää pysy kohdallani kahdella jalalla--neljällä kyllä ... ja sehän on sama, kunhan ruuheen pääsee.... Ruuhessa minä pysyn ja istun ja soudan, niin etteivät koskaan tiedä, olenko päissäni vai enkö. Meillä oli kerran kesy hanhi, minä syötin sille viinaan kastettua leipää ... maissa se ei päässyt mihinkään, mutta meressä pärjäsi mainiosti. Maissa se pyöri paikoillaan kuin hassu, mutta kun minä hiivasin sen mereen, niin lähti menemään kuin moottori, suoraan niinkuin olisi ollut köli alla eikä maha litteä kuin ruuhen pohja, vaikka sitten menikin päätäpahkaa kallioon ja siihen jäi. Mutta minä en jää. Minä ryyppäsin ja kaikki ryyppäsivät ja voivat siitä hyvin ja elivät vanhoiksi ja saivat paljon lapsia niinkuin Israelin patriarkat. Ne olivat aikoja ne! Terve taas, herra ... herra ... jaa, en tiedä ... tässä on juotu vieraan viskiviinoja enkä vielä tiedä, kuinka kunnioittaa, sillä päältäpäin ei osaa koskaan niin tarkkaan arvata....

--Konsuli....

--Konsuli, kauppaneuvos ... jotain semmoista minä ajattelin vehkeistä päättäen. Mahdatte olla mahdollittoman rikas, kun on semmoinen venhekin vain huvin vuoksi. Millä keinolla herra konsuli on rikastunut, jos saan luvan kysyä?

--Se on meri, joka on tehnyt minut rikkaaksi.... Toivotaan, että meri teistäkin vielä tekee rikkaan.

--Toivotaan--hahahah! ... toivotaan, että nousisi semmoinen myrsky, ettei ole vielä moista ennen nähty, toivotaan, että se sammuttaa kaikki majakat ja pyyhkäisee teidän laivanne tänne meidän rannoille ... hahah!

--Malja sen päälle!

--Malja sen päälle, konsuli! Käyköön, niinkuin herra konsuli itse tahtoo ja toivoo! Hahah!

Kaikki nauroivat pilalle, mutta jokaisen silmässä oli pohjimmaisena totisen toivon kiilto.

Emäntä katsoi kuitenkin asiakseen kursailla.

--Ei herra konsulin pidä uskoa, että ukko tarkoittaa kaikkea, mitä sanoo.

--Enkö tarkoita! Varmasti! Miksen tarkoittaisi? Toivot itsekkin, että meri antaisi. Ottaisit kuinka paljon vain saisit. Kyllä rusinasoppa yhä vieläkin sinulle maistuisi. Elä siinä viittilöi naamallasi. Herra kyllä ymmärtää meidän tarpeemme ja suopi meille mielellään ... eikö niin?

--Niinpä tietenkin.

--Siinä sen nyt kuulit! Herra ajattelee niinkuin minäkin.

--Ei saa kuitenkaan toivoa toisen vahinkoa eikä haluta itselleen toisen tavaraa, virkkoi Söderling, sovittavasti hymähtäen.

--Ei se ole kenenkään toisen tavaraa, joka on kerran meren. Se on meren asia, mitä se antaa ja mitä se on antamatta. Se on meri, joka ottaa siltä, jolta tahtoo, ja antaa sille, jolle tahtoo ... ottaa niiltä, joilla on liikaa, ja antaa niille, joilla ei ole tarpeeksi. Ennen vanhaan rukoiltiin kirkoissakin, että jumala antaisi laivain ajautua maihin.

--Rukoiltiin?

--Niinkuin ainakin hyvää vuodentuloa. Nyt ne eivät enää kirkoissa rukoile, mutta minä rukoilen vieläkin, kun sille päälle satun.

--Elä nyt, isä....

--Voi, voi, ukki....

--Rukoilen minä ... hiljaa, kirkossa, kun sinne joskus satun ... passaan päälle, kun pappi papattaa hyvän vuodentulon puolesta. Ja hyvä olisi, jos muutkin rukoilisivat. Kun ei haaksirikkoja jumalalta rukoilla, niin sentähden hän ei niitä lähetäkään.

--Pappa....

--Ukki....

--Herran ei pidä kaataa sille enempää.

--... Elä ole olevinasi, Emma! Ota sinä esimerkkiä vanhasta isästäsi, ja kun ensi kerralla menet kirkkoon, niin mene ja tee samoin ... ja kuka tietää, etkö jo ole tehnytkin ... uhria olet varmaankin tehnyt, koska äitisiikin teki, mutta et liene tehnyt sitä tarpeeksi asti kirkolle, koska ei ole ollut apua.

--Mitä uhria? kysyi herra uteliaasti.

--Ilman se vain.

--Lahjaa semmoista, taikaa ...jotta jumala antaisi meren antaa ... kalaa, lintua ja mitäpähän, sen semmoista ... ja hyvää lehmän antia ... pikku taikaa semmoista, niinkuin naisilla on tapana.

--No, nyt en minä kehtaa kuunnella! sanoi emäntä punastuen.

--Ja mitä pahaa siinä olisi! Enhän minä etkähän sinä ... emmehän me pyynnöillämme häntä mihinkään pakota. Saahan se silti tehdä, mitä tahtoo. Minähän vain hänelle huomautan, ehdotan. Eihän hänen tarvitse tehdä, niinkuin minä pyydän. Mutta jos hän kuulee rukoukseni ja esimerkiksi antaa laivan joutua haaksirikkoon, niin silloin se kyllä on merkki siitä, että jumala tahtoo tehdä, niinkuin minä tahdon.

Tämä meni jo ukinkin puheiksi niin pitkälle, että näytti--jo vieraankin vuoksi--olevan aika saada hänet lopettamaan.

--Siellä kiihtyy yhä ja vesi nousee, sanoi emäntä. Saa nähdä, pitääkö papan pieni ankkuri hänen venhettään. Jos annatte Kallelle aittanne avaimen, niin hän menee noutamaan sen isomman ankkurinne.

--Kyllä se pitää. Anna kiihtyä vain. Ehkä se onkin kohta semmoinen, että kykenee pyyhkimään kansilastia mereen, jos on mitä pyyhkiä. Ehkä siellä ainakin jokin Viron potattijahti pianaikaa heittää häränpyllyä. Ja jos hyvä herra vielä antaa sumun, niin voi sieltä tulla se suuri kolmimastoinenkin, ja silloin meillä taas on herran päivät. Ei se kovinkaan kummaa tuulta tarvitseisi, kun se vain oikein tahtoisi.

--Kuka se? kysyi konsuli.

--Se ... se, sanoi ukki, iskien silmää.

--Mitä vaari sitten oikein toivoisi sieltä tulevan?

--Mitäkö? Herra kysyy, niinkuin olisi herran vallassa antaa. Herra on niin pirullisen näköinen kuin itse paha. Minä olen nähnyt hänet ja minä tiedän, minkä näköinen hän on. Hän on hyvin paljon tuommoisen koukkunokkaisen ja mustasilmäisen kaupunkikonsulentin näköinen. Mutta häneltä me emme mitään tahdo. Jos mieli jonkun antaa, niin se on sen toisen annettava.

--Nyt se jo näkee näkyjä.

--Sanokaa nyt kuitenkin, mitä toivoisitte hänen antavan, kuka hän sitten liekin.

--En tahtoisi kuin yhden ainoan asian. Jolla on se, hänellä on kaikki. Lekkerin, joka heruisi läpi vuoden, kesät, talvet, ehtymättä ... litran viinaa viikossa.

--Tietysti! Ja sitä lekkeriä varten pitäisi laivain tehdä haaksirikkoja! nauroi emäntä.

--Minä vastaan, kun herra kysyy.

--Mitäs te muut tahtoisitte, jos saisitte? kysyi konsuli, kääntyen yhtäkkiä toisten tuvassa olevien puoleen.

Ja oli niinkuin jokainen jo olisi tehnyt itselleen sen kysymyksen ja siihen vastannut. Huumaus odottamattomasta onnesta oli taas saanut heidät valtaansa, nyt niinkuin joka kerta ennenkin, kun siitä tuli puhe ja kun ukki sitä korvaan päristi. Se kultti ainaisena sammumatonna hiilloksena silmänpohjassa ja lehahti helposti liekiksi ryppyisimmillekin poskille.

--Minä tahtoisin lehmän, joka antaisi kymmenen litraa päivässä ja jolle ei tarvitsisi koskaan heiniä ostaa! Joka eläisi syömättä ja lypsäisi läpi vuoden poikimatta.

--Ottaisit kaksi yksin tein, kun kerran saat.

--Entä te?

--Minä tahtoisin, hymähti Söderling ... hymähti, niinkuin olisi ollut vain leikki kysymyksessä, mutta lausui samalla, ääni hiukan vavahtaen, hartaimman haaveensa.... Minä tahtoisin semmoiset verkot, jotka eivät koskaan repeisi, ja semmoisen venheen, joka ei koskaan lahoisi.

--Tietysti, ettei tarvitseisi talvella pannaksesi tikkua ristiin, ei paikataksesi eikä korjataksesi! Kullakin omat ilonsa. Entä sinä, Kalle!

--Anna minä sanon, mitä sinun pitäisi saada! huudahti Helga. Sinun ja Hannan pitäisi saada uusi tupa, uusi oma venhe, uusi oma ruuhi ja kaikki kalavehkeet uudet.

--Antakaa meille moottori! sanoi Hanna.

--Päästäksesikö joka tuulella kaupunkiin? pisti emäntä.

--Niin, viemään niitä kaloja, joita te saatte uusilla verkoillanne, ja sitä maitoa, jota uudet lehmänne lypsää.

Kalle, totinen, hiljainen poika, hymähti:

--Ei toki niin paljoa.

--Kyllä se siinä yhdessä menisi, sanoi ukki. Kun meri kerran rupee antamaan, niin antakoon samalla täyden sylyyksen.

--Entä sinä, Helga?

--Minä en tarvitse mitään, sanoi tyttö lyhyesti ja ikäänkuin torjuen.

--Kyllä sinäkin ... ota, kun saat.

--Minulla on kaikki, mitä tarvitsen.

--Hänpä tässä juuri tarvitseisikin, sanoi hänen äitinsä yhtäkkiä totisesti, vieraan puoleen kääntyen. Sairas keuhkotautinen raukka, jonka pitäisi saada rohtoa ja hoitoa ja päästä talveksi maihin.

--Äiti, minä en tahdo täältä mihinkään, vaikka pääsisinkin, minulla on täällä kaikin puolin hyvä.

--Kesät vielä menettelet, mutta talven pitkän ryit niin, että sydäntä särkee. Voi, voi, mitä me, aika-ihmiset, hourailimme, ei meri meille mitään tuo.

--Se tuo! Minä uskon, että se tuo! Tuokoon vain minullekin, jos te, äiti, välttämättä tahdotte!

Konsuli oli kaivanut taskustaan kynän ja kääntynyt pöytään päin.

--Vai niin, vai sellaiset olisivat viimeiset vaatimukset suuresta odottamattomasta onnestanne, sanoi hän. Eihän nuo aivan mahdottomiin mene. Lasketaanko pilanpäiten, mihin summaan unelmanne rahaksi muutettuna nousisi....

--Saisihan tuon laskea. Olisi hupaisa tietää.

--... että mitä meri teille teidän mielestänne on oikein velkaa?

Kaikki tulivat, heti pilaan antautuen, Uteliaina pöydän luo, huulet hymyssä, mutta silmän pohjassa toden kiilto, niinkuin lapsilla, jotka eivät ole varmat siitä, onko joulu-ukko totta vai leikkiä.

--Vanhan herran viina, litra viikossa à 2 markkaa litra, siis 2 x 52, yhtä paljon kuin 104 markkaa vuodessa. Elinkautinen viinaeläke tekisi ehkä noin ... kuinka kauvan aiotte vielä elää?

--Jos saan vakituiset viinat, elän minä vähintään kymmenen vuotta.

--Elätte enemmänkin, jos pidätte säästäen.

--Kyllä minä juon kerrallaan kaikki, mitä on, mutta kyllä litra viikossa kymmeneksi vuodeksi sentään riittää.

--Se oli se ... noin 1000 markkaa. Sitten tulee emännän läpi vuoden lypsävä lehmä ... mistä semmoinen saadaan ja millä hinnalla?

--Läpi vuoden lypsävä lehmä on kaksi lehmää ... kun toinen on ummessa, niin toinen lypsää.

--Yhteensä ehkä 400?...

--Kyllä ne sillä saa.

--Sitten tulee teidän aina uudet verkkonne, Söderling? Paljoko niihin tarvitaan?

--Jos saan 100 markkaa vuodessa rihmoihin, niin tulen hyvin toimeen, kun itse kudomme.

--Se olisi noin 2000:n korko.

--Ai ai!

--No, ei se nyt niin paljo.

--Paljonkos sitten tarvittaisiin nuorten kodin perustamiskustannuksiin?

Kalle arveli saavansa kaikki, mitä tarvitsi, 1000 markalla.

--Pannaan varmuuden vuoksi 2000.--Kaiken kaikkiaan siis noin 4000 markkaa.

--Kas kuinka pian se sai sen lasketuksi.

--Mutta Helgahan jäi ilman.

Emäntä tuli pöydän luo, aivan niinkuin olisi totinen tosi ollut kysymyksessä.

--Jos Helga saisi kaksikaan sataa markkaa, niin hän pääsisi lääkäriin ja saisi rohtoja niin paljon, että kyllä riittäisi, ja minä veisin hänet talveksi pois täältä kuivempaan paikkaan, koska semmoiset taudit kuin hänen kuuluvat paranevan maissa.

--Siis vielä tämän tytön osa eli, kun summa pyöristetään, 4500 markkaa....

--Ollappa tuossa pöydällä se raha!

--Tehdäppä joku laiva haaksirikon! nauroi herra, pistäen kynänsä liivin taskuun.

--Kuulkaa, herra konsuli--saanko sanoa? sanoi Söderling. Pitäisi saada vielä toiset puolet lisää! Jos kerran antaa, niin antakoon semmoisen summan, että voitaisiin ostaa koko tämä saari, sekä meidän oma puolelme että Korsun puoli.

--Luuletko, että isäntä möisi? sanoi Söderlingska.

--Möisi se! kyllä se möisi! innostui Söderling. Joka kerta kun häntä kirkolla tai kaupungissa tapaam, hoee hän: »Osta sinä minulta se saari, niin sillähän hänestä pääset. Minä en tahdo häntä häätää, kun arentinsa kerran maksaa, mutta kun saari on sinun, niin annat Korsulle semmoisen potkun, että hänestä pääset!»

--Kuka on Korsu?

--Naapuri ... tuossa toisessa päässä saaren, sanoi Söderling.

--Maailman suurin roisto! Verkkovaras! Salakalastaja! Sala-ampuja! Merirosvo! Ruumiinryöstäjä! puhkesi ukki.

Mutta emäntä otti häneltä sanan suusta:

--Sitä ei voi sanoa, mimmoinen mies se on, sillä semmoinen se on. Sittenkuin ne tulivat tänne, ei ole muilla ihmisillä ollut rauhan päivää näillä vesillä. Anastaa kaikki kalapaikat, valtaa kaikki lintukarit, pelättää pois hylkeet, kun niitä muut vaanii. Vaakkuu kuin haaskalokki kaikilla vesillä, vie saaliin nenän edestä ... eikö lie siellä nytkin.

--Ei tuo toki tässä ilmassa, arveli Söderling.

--Saat nähdä, että on, sanoi ukki ... jos ehkä löytäisi jonkun hukkuneen, jolta saisi saappaat jalkaansa.

--Elkää nyt toki....

--Niitä kenkiä, jotka sillä oli jalassa kolme vuotta sitten, se ei ollut voinut saada mistään muualta kuin merestä, mutta meri ei tuo kenkiä muuten kuin ruumiin mukana.... Vedäppäs ruumiin jalasta kengät ... otappas kuolleelta hänen omansa ja jätä hänet vesien vietäväksi!

--Onkohan nyt niin suuri ero, mistä ottaa, kun kerran merestä ottaa! puhkesi yhtäkkiä Hanna.

--Elä puhu niin, hyvä lapsi, et sinä nyt kuitenkaan sitä tarkoita, torui Söderlingska.

--Onhan se melkein aina jonkun kuolleen omaa, joka meressä ajelehtii ... pitipä hän siitä kiinni tai olipa hän sen päästänyt ... eihän siinä oikeastaan ole suurtakaan eroa.

--Kyllä siinä on ero ... sinä, kaupunkilaistyttö, et näitä ymmärrä, mutta kyllä siinä on ero. Elä nyt koetakaan puolustaa Korsun tekoja.

--Eihän se nyt teekään sitä tosissaan, sanoi Söderling.

Hanna nakkasi niskaa ja nousi ja meni ulos. Hän näkyi menevän rantaan, herran moottorivenheen luo. Kulettaja kutsui hänet sisään kädestä auttaen. He istuivat ensin perässä, sitten Hanna pujahti kajuttaan, tuli sitten sieltä taas ulos ja istahti vastapäätä nuorta, kiiltonappista miestä, sen hakkailtavaksi--minkä kaiken Kalle voi nähdä ikkunasta, toisten jatkaessa tarinataan.

--Olisi se jutkaus, puhui taas ukki.... Olisi se koko potkaus! Minä en näkisi selvää päivää enää elämässäni, jos auttaisi onni niin, että se mies joutuisi pois tältä saarelta!--Herra, kuulkaa! Mikä siinä on, ettei tässä maailmassa milloinkaan tapahdu se, minkä oikein pitäisi tapahtua? Osaako herra sen sanoa?

--Enhän tiedä ... mutta kyllähän aina väliin tapahtuukin. Ja voihan nytkin tapahtua. Terve! Toivokaamme, että merellä on ja että meri antaa ... että joku suuri laiva--niin pian kuin suinkin--tekee haaksirikon ja ajautuu tänne teidän rannoille.

--Ei nyt sentään aivan haaksirikkoa, sanoi Söderling, koettaen sanoa sen pilalla ... ei toki haaksirikkoa. Kunhan edes niinkään, että esimerkiksi olisi eksynyt usvassa väylältä ja saisi opastaa sen oikeaan ja kapteeni antaisi siitä palkkioksi hyvän sikarin--olisihan sitä siinäkin.

--Taikka sitten sillä tavalla ... mikä teitä itseänne eniten miellyttää.

Herra hymähti ja nousi, jokaisen tuvassaolijan seurattessa häntä kasvoilla kysyvä ilme, huulilla epämääräinen hymy. Laskiko hän leikkiä vai tarkoittiko totta? Sillä oli suupielessä syvä juova, silmäin ympäryys oli musta ja silmät olivat tuuheain kulmakarvain varjossa. Oliko se ehkä pitänyt heitä pilkkanaan?

--Joko vieras lähtee? Ei suinkaan tähän ilmaan?

--Eiköhän ole jo aika lähteä. Ei se taida siitä talttua.

--Kyllä se vain yhä on niinkuin yltymään päin.

--Sisäsaaristossa me kuljemme missä ilmassa tahansa, kun vain näemme merkit, ja nehän me nyt näemme.

--Se on hieno kulkuneuvo, jonka ei tarvitse ilmoista välittää....

--Laskee laineilla kuin linnun poika, kokka ilmassa kuin kaula, perä vedessä kuin räpylät ... sitä oli hauska nähdä äsken, kun tulitte....

--Mahtanee maksaa semmoinen?

--Kyllähän se jotain maksaneekin.

--Useita tuhansia?

--Toista kymmentä kappaleen.

--Se on rahasumma se.

--Onhan se.

Herra heitti hyvästinsä ja lähti, mahtavana, pitkänä, leveänä, uusi öljytakki hartioilla--niinkuin joku kummitus, niinkuin toisen maailman ilmestys pienten kalastajain rinnalla.

Söderling käydä kääkkyroi hänen jälessään rantaan.

--Herra konsulin ei pidä ajatella, että on totta ja tarkoitettua kaikki, mitä tässä on puhuttu, ukko ja muut. Ukko puhuu aina pötyä, kun on juonut.

Herra ei sanonut muuta kuin:--Jaa, jaa, hyvästi sitten vaan, Söderling.-- Hän istui moottoriin, jonka kokka oli ankkurissa, perä maissa, ja melkein samassa puhalsi pursi liikkeelle kuin räpylälintu laineilla, kuin myrskylintu, aave, savuton, purjeeton ja airoton, paiskautuen satamasta ulapan aallokkoon yhtä äkkiä kuin oli sieltä äsken ilmaantunutkin, kenenkään osaamatta odottaa vierasta tämmöisellä ilmalla, kenenkään tietämättä, mitä asiaa sillä oikeastaan oli ollut, mutta joka oli kuin huumannut heidät, pannut heidät puhumaan sisimpänsä ventovieraalle, tuntemattomalle.

Söderlingin oli yhtäkkiä melkein ilkeä olla. Luulikohan tuo nyt ... mutta ymmärtäneen herrakin pilan.

Kalle ja ukkikin olivat tulleet tuvasta moottorin lähtöä katsomaan, ennättämättä kuin puolitiehen rantaan, kun se jo porhalsi satamasta.

Hanna oli juossut kiikarin tuvan porstuasta ja kirmaissut kiikarikalliolle.

--Se tervehtii lipullaan! Hyvästi, hyvästi! Kalle, joudu pian, muuten et kohta näe mitään!... Nyt meni herra kajuttaan....

Emäntä ja Helga olivat jääneet tupaan. Emäntä istui kädet helmassa, hetken aikaa, sitten hän sanoi kuin heräten:

--Niin! Siinä se nyt meni.

--Ajattele, äiti, jos se olisi mahdollista ... jos meri auttaisi ... jos meri antaisi sen, mitä me olomme vailla!

--Ei se anna ... sanoi hän kuin torjuen, elä kuvittelekaan, ei pidä semmoista uskoa....

--Jos oikein uskoisi?

--Ei sitä osaa semmoista uskoa, huohti emäntä.

--Minä osaan ... minä koettelen.

--Joko ne nyt taas, humalaiset, nostivat veret sinunkin päähäsi. Olet ihan punainen....

--Olette tekin.

--Mene jäähdyttelemään, lapsi raukka.... Hanna, mitä se siellä huitoo ihan naapurin nenän edessä!

Söderling ja ukki tulivat takaisin.

--Se sanoi sen moottorinsa maksavan toista kymmentä tuhatta markkaa, sanoi Söderling. Mutta kyllä se maksaa kaksikymmentäkin tuhatta.

--Mitä lienee silläkin tuloja vuodessa, joka voi pitää semmoisen.

--Niitä on kaupungeissa semmoisiakin, joilla on viisikymmentäkin tuhatta.

--On semmoisiakin, joilla on sata tuhattakin.

--Kuinka voi olla niin rikkaita ihmisiä? Mitenkä voidaan tulla niin rikkaiksi?

--Ne perivät monissa polvissa, kaupunkien porvarit.

--Ei ne aina peri. Toisia auttaa onnensa.

--Ehkä ne--löytävät.

--Mitä ne löytäisivät ... ryöstävät, rosvoavat, raastavat köyhiltä ... sosialistit puhuvat kuin puhuvatkin totta, ärisi ukki, yhtäkkiä äissään jostain, pöydälle jäänyttä pulloa tarkastaen.--Jos saisi pelastaa tuommoisen herran moottorinkaan, niin olisi siinä kaikki, mitä meikäläiset tarvitsisivat. Jos sen kone tällä säällä joutuu epäkuntoon, niin siinä se onkin, airoton ja purjeeton.

--Olkaa nyt vaiti, pappa.

--Sellainen kitupiikki. Ilkesi jättää jälkeensä tuon tyhjän pullon, vaikka oli ruuma toisia täynnä.

--Oli joutavaa, pappa, että puhuitte hänelle sitä kaikkea, mitä puhuitte. Luulee vielä, mitä luulee.

--Luulkoon.

--Ei sieltä mitään tule ... ei ole tullut eikä tule.

--Vaikkei tulisikaan, hauska sitä on sentään aina kuvitella, sanoi Kalle, joka oli tullut Hannan kanssa tupaan.

--Kuvitella! puuskahti Hanna. Kuvittelemista, sitä sinä osaat.

Syntyi jurottava hiljaisuus. Innostuksen ja huumauksen sijaan oli yhtäkkiä tullut kuin ujustus ja pettymys jostakin.

--Pthyi! sylkäisi ukki. Taisin minä sille pötyä puhua, mitä lienen puhunutkin. Olisi vielä edes viinaa.... Hohhojaa! Menen maata.

Hän meni kompuroiden ulos ja kuului potkiskelevan jotakin kammarissaan porstuan takana.

--Mitä se nyt taas siellä?

--Tyhjää lekkeriään.

Emäntä oli korjannut kupit ja kahvipannun pöydältä ja pyyhkinyt sen. Ilta oli alkanut pimitä. Pienessä tuvassa oli jo melkein hämärä. Ei nähnyt ommella eikä paikata verkkoa. Helga jätti työnsä ja hiipi ulos, saaden yskäkohtauksen mennessään. Hänellä oli oma kesämajansa kalliolla vähän matkaa tuvasta, se vanha, maihin nostettu, meren tuoma kajutta. Istahtaen sen seinämälle, penkille, jonka edessä hänellä oli pienoinen kukkasmaa, hän näki Hannan tulevan ja pysähtyvän vähän matkan päähän, häntä huomaamatta. Kalle tuli ja jäi seisomaan hänen taakseen. Hanna ei tuulelta kuullut hänen tuloaan. Helga näki, että Kallella on aikomus salaa tarttua häntä hartioihin. Silloin Hanna käännähti, löi alas hänen kätensä ja lähti menemään, pysähtyen kuitenkin kohta, jolloin Kalle taas saavutti hänet.

--Miksi sinä nyt noin, Hanna? Miksi sinä nyt taas olet noin tily?

--Siksi, ettei tästä nyt kuitenkaan tule mitään! kivahti Hanna. Minä en tule koskaan tuohon teidän vanhaan tupaanne, yhteen kaikkien muiden kanssa. Sen olen sanonut ja siinä minä pysyn ja sen sinä tiedät. Sinun uusi tupasi, josta aina puhut, ei ole vielä alullakaan. Ethän vielä ole saanut edes tuota ruuhtasikaan valmiiksi, vaikka olet sitä koko kesän tuhrinut.

--Kun loppui laudat.

--Mikä loppuu, sen oikea mies hankkii.

Kalle koetti lyödä leikiksi.

--Elä nyt aina toru. Suusi mököttää niin rumasti. Uskotaan, että meri antaa.

--Meri ei anna teille milloinkaan mitään. Ei sinulle eikä teille kenellekään. Meri ei anna mitään nahjuksille. Antaapas se Korsulle ja hänen penikoilleen. Sillä ne ovat semmoisia lokkeja, jotka lentävät ja liikkuvat. Ne ovat liikkeellä missä ilmassa hyvänsä. Mutta te juoksette rantoja kuin rantasipit, odottaen, että laine siihen jonkun raakun heittää. Et sinä täällä saa milloinkaan mitään aikaan. Minä menen pian takaisin kaupunkiin.

--Ethän, Hanna.

--Menen, ja jos tahdot minut, niin tule mukaan ... siellä on sinullekin työtä.

--Mitä työtä siellä olisi?

--Raitiokonduktöörin tai sahvöörin tai moottorimasinistin tai mitä hyvänsä ... niillä on hyvät palkat. Konsulin masinistikin, joka on samalla sahvööri, saa kaksisataa kuussa ... kyllä minä toimitan.

--Ennen sitten menen taas vaikka merille ja koetan siellä.

--Ja tulet yhtä tyhjänä takaisin kuin viime kerrallakin.

--Eihän ollut minun syyntä, että laiva ajoi karille ja minulta meni kaikki.

--Ajaapas ne siellä karille!

Hanna pyörähti ja meni. Kalle jäi alakuloisena seisomaan. Sitten hän astui muutamia askelia ylemmä kiikarikalliolle, josta voi nähdä meren, ja jäi siihen seisomaan. Hänen housunsa olivat repeytyneet takaa, hänen kyynärpänsä olivat rikki.

Helgan tuli häntä niin sääli, että itku tyrskähti kurkkuun.... Hanna jättää hänet, hän jättää hänet varmaan. Kun vielä odottaisi jonkun aikaa. Kun Hanna vain uskoisi.... Sillä totta kai meren täytyy antaa Kallelle takaisin se, minkä se on siltä kerran ottanut. Meri on sen hänelle velkaa. Kallella olisi jo oma tupansa, jos vain meri ei olisi vienyt hänen ansioitaan.

Helgan tuli yhtäkkiä niinkuin kaikkien, niinkuin koko maailman onnettomuus olisi ollut hänen hartioillaan ja niinkuin hänen olisi pitänyt se poistaa, saada se poistetuksi millä tavalla tahansa. Hän nousi ja meni majaan.... Meren täytyy antaa Kallelle se, minkä se häneltä otti. Jonkun laivan täytyy ajaa maihin, että me saamme sen pelastaa, vaikka olkoon vain vaikka tuommoinen ryssän moottori tai miinavenhe. Tai vaikka joutuisi edes joku pieni kansilastikaan mereen, tai vaikka vain hajoaisi joku lautta, että siitä saisi tuvan hirret. Ei niin paljoa kuin toivottiin ... ei niin, että kaikille osansa. Vaan jotain, jonka Kalle saisi pelastaa ja josta saisi hyvän ja kunniallisen palkinnon. Eihän ukki tarvitsisi viinojaan ... ei isä verkkoihinsa ... ei äiti lehmäänsä ... enkä minä ... aina me jollain lailla niinkuin tähänkin asti. Ei muuta kuin että Kalle saisi ... ettei Hanna häntä jättäisi.... Voi, voi, että minäkin olen täällä heidän rasituksenaan, kun en kuitenkaan voi tehdä parempaa työtä ... en jaksa soutaa, en kulkea kalassa! Meren täytyy antaa Kallelle....

Ja Helga lankesi polvilleen vuoteensa viereen ja rukoili:

»Jos, hyvä Jumala, tahtosi on, että joku laiva ajaa karille, niin anna sen ajaa karille niin, että me voimme sen pelastaa. Minä uskon, että annat. Anna sen tapahtua iankaikkisen armosi ja rakkautesi tähden. Mutta elä kuitenkaan anna meidän tähtemme ihmishenkiä mennä hukkaan.»

II

Kun miehet aamulla nousivat kahville, näki Söderlingska heti, että ne olivat nukkuneet yönsä yhtä huonosti kuin hänkin. Olivat happamia ja velttoja ja haukottelivat ärjähdellen.

Jotain sanoakseen hän virkkoi:

--Tuuli on hiukan tyyntynyt, ja näyttää siltä, kuin vesikin rupeisi laskemaan.

Kukaan ei vastannut. Härpittyään kahvinsa poistui ukki ensin ja lähti kiikari kainalossaan toikkaroimaan vastatuuleen kiikarikalliolle, josta hän, vähän aikaa tähysteltyään, palasi takaisin, menen yhä haukotellen ja syleskellen omaan huoneeseensa toiselle puolen porstuan. Kalle odotti siksi, kunnes kuuli, että ukki oli laskenut kiikarin sen telineelle porstuan oven pieleen, otti sen siitä ja meni sitten hänkin kiikarikalliolle. Söderling oli pannut piippunsa ikkunalaudalle ja kun näki Kallen palaavan, lähti hän ja meni häntä vastaan, ottaen taas vuorostaan hän kaukoputken. Kalle tuli sisään ja istahti penkille, tylsänä lattiaan tuijottaen, kädet riippuen polvien välissä.

--Ottakaa, tytöt, kahvia ja menkää tekin katsomaan, mitä meri antaa, sanoi emäntä, iva äänessään. Ehkä tuo teidän silmänne onnellalla antaisi, koska ei näy antavan miesten.

Hanna seisoj porstuassa ja sukki tukkaansa, tily ilme paksuilla huulillaan ja tummilla kasvoillaan. Helga istui jo verkkotelineensä ääressä, rinta onttona, selkä suurena, ja kutoi, posket kalpeina, mutta silmät hehkuen tavallista enemmän. Tuontuostakin hän loi pikaisen silmäyksen ulos ikkunasta, mutta vetäisi yhtä äkkiä päänsä pois, ikäänkuin torjuen sitä uteliaisuuttaan, että sinne katsoi.

--Ei siellä mitään näy. Se on sitten nyt niin itara, ettei ole heittänyt laudan pätkää maihin. Olisi ne muuten naapuri kai jo aikoja sitten vienyt. Siellä oli akka taas mahallaan kalliolla. On varmaan valvottu koko yö, vuorotellen vahtia pidetty.

--Oletteko tekin ollut jo tähystämässä? kysyi Helga.

--Olin jo, kahvin kiehuessa.--Missä lie itse Korsu poikineen, koska heitä ei ole näkynyt pariin päivään. Luultavasti makaavat Ulkokarilla väijymässä. Turhaan silloin täältä kiikaroidaan. Luulisi siellä olevan yhtä hyvän meidänkin miesten olla.... Kuulitteko, tytöt, mitään viime yönä?

--En minä ainakaan, sanoi Hanna.

--Minusta oli niinkuin olisin kuullut huutoja ja hätälaukauksia ja miesten ääniä, vaan ainahan niitä on kuulevinaan. Ukko se luultavasti uneksi ja paukutti kantapäillään sänkynsä selkään, kun tuo ei yöksikään riisu saappaitaan. Se oli ainakin varma, että joku hiipi ladon ohi Käärmesaareen päin. Päivällä ne ei toki ilkeä meidän puolelle, mutta yöllä hiivitään ja otetaan mitä saadaan. Oli myöskin niinkuin olisi pyöritetty tyhjiä tynnöreitä kalliota pitkin, tai niinkuin niitä olisi heitetty ylös merestä ja sitten taas vierineet sinne takaisin. Vaikka minä kuinka olisin vetänyt peitettä pääni yli, niin yhä kuulin samaa. Että pitääkin semmoista uskoa ja ajatella ... ettei pidä saada yölläkään rauhaa. Vakuuttipa itselleen kuinka tahansa,

niin aina sitä sittenkin odottaa.

--Äiti ... sanoi Helga yhtäkkiä.

--Mitä niin?

--Ei mitään.

--Ehkä sinäkin kuulit?

--En.

--Minä olisin oikein iloinen, jos kerrankin voisin lakata siitä meren annin ainaisesta odottamisesta.... Hohoo, kuinka kahvi sentään on hyvää aamutuimaan. Mitäs olisi elämä, jos ei olisi sitä ... jos pitäisi alkaa päivänsä ilman. Taitaa niitä olla niinkin onnettomia.... Olkoon se viimeinen kerta, kun siitä rikastumisesta tässä tuvassa haaveillaan ja haastetaan ja huumautaan. Huomenna lähdetään kalaan, sanoipa meri mitä tahansa. Tottahan monen viikon sama tuuli vihdoinkin ajaa ainakin silakan maihin. Siitä se kuitenkin on lopulta eläminen. Jos olisivat meidän miehet toisellaisia eivätkä semmoisia iankaikkisia nahjuksia kuin mitä ovat!

Hanna, joka vihdoinkin oli tullut juomaan kahviaan, turskahti hyväksyvästi.

--Saa nyt nähdä, mihin tänäänkään ryhdytään. Ei mihinkään.

--Äiti hyvä, elä nyt tora isää, kun hän tulee.

--Tuleeko se jo? Ei sinun tarvitse antaa äidillesi neuvoja.

Söderlingska oli vähän aikaa vaiti. Kalle nousi, otti takkinsa ja näkyi menevän rantaan. Söderlingskakin teki lähtöä, mutta pysähtyi vielä puheihinsa, pusertaen pannuaan.

--Mokomakin moottoriherra, senkin konsulentti. Uskotellaan ja luulotellaan ja sitten varmaankin takanapäin nauretaan. Hävytön laski tuohon pennin päälle puhtaaksi rahaksi, minkä meri muka voisi tuoda, niinkuin olisi rahat omasta lompakostaan pöytään paiskannut. Lennettiin siihen kuin kärpäset sokerisylkeen ... mahtoi nauraa partaansa. Herrat aina nauravat meille takanapäin. Saattaa parhaallaan kertoa kaupungissa, että siellä Saukkosaassa nyt odotetaan tuhansia maihin tulevaksi ja ostetaan saaret ja muut. Se vain puuttuisi, että naapuri saisi tietää, mitä täällä puhuttiin.

--Mistä se sen saisi tietää.

--Ole varma, että se ensi kerran käydessään hakee käsiinsä konsulin rengin ja urkkii siltä kaikki. Sinä haastelit, Hanna, sen kanssa ... minkälainen mies se oli?

--Semmoinen hauska nuori mies.

--Räkätelitte minusta liikaa ... ei minusta sovi toisen morsiamen räkätellä jokaisen nuoren miehen kanssa. Minusta tuntui, että Kalle kävi siitä surulliseksi.

--Milloin se Kalle sitten on muuta kuin surullinen?

--Ei minua vähääkään ihmetyttäisi, jos Korsun akka pianaikaa tulisi ja kysyisi: »No, joko on tullut ne kymmenen tuhatta?» Ei olisi ihme, jos se tulisi siitä asian alkaen pistelemään. Vaan tulkoon, saa sanan sanasta. No, siinä tulee pappa laahustaen vuotta alas. Saa hänkin odottaa verkkorihmojaan minkä minäkin läpi vuoden lypsävää lehmääni.

--Äiti, lupaa, ettet sano isälle mitään ... minun on niin paha olla, kun sinä sille riitelet.

--En sano, en sano, otan rannan ja menen lypsämään.

Ei hän kuitenkaan malttanut, kun Söderling samassa tuli.

--Minkätähden sinä jo nyt tulit pois? Olisit vielä vähän tuijottanut, niin ehkä olisi tullut, mitä odotat.

--En minä mitään odottanut ... muuten vain katselin.

--Ethän sinä ... muuten vain merta ihailit ... menisit vielä vähäksi aikaa. Oliko Korsun akka vielä siellä kalliolla mahallaan?

--En katsonut.

Emäntä meni, mutta kääntyi vielä ovelta:

--Mihin ne on meidän reippaat tänä päivänä aikoneet kouransa iskeä?

--Onko sinulla siinä vielä tippa kahvia pannussa?

--Liehän tuota, ja jos ei ole, niin keitetään uusi pannu, keitetään uusi-- sittenpähen jaksetaan raataa ... kahvi se on poikaa antamaan voimaa.

--Anna minä kaadan, ehätti Helga väliin.

--Multaisitte nyt viimeinkin edes sen perunamaan Kallen kanssa.

Silloin Helga huudahti:

--Kalle soutaa ulos merelle!

--Onko se nyt sillä päällä taas? Enhän minä sillä mitään tarkoittanut. Luulikohan se nyt todella, että minä tahdoin sitä lähtemään Ulkokarille tässä ilmassa? Mitä se nyt enää hyödyttää! On siellä otettu, jos on mitä tullut. Aina täällä tehdään asiat jotenkuten nurin.... Vie sahrat pellolle, niin minä sitten tulen kanssasi niiden kurkeen--jos ne on kunnossa.

--Kunnossa niiden pitäisi olla.

Mutta kai Söderling ei kuitenkaan ollut siitä aivan varma, koska kurkotti naulalaatikon hyllyltä, ennenkuin meni.

--Ota narua samalla! huusi emäntä jälkeen--ei se naulaamalla pysy--jo se oli keväällä poikki.

--Onko sinulla narua jossain?

--Tuossahan tuota riippuu naulassa nokkasi alla.

Söderling otti narun ja meni. Hänen mentyään kysyi emäntä Hannalta:

--Oliko teidän välillänne mitään, koska se meni niin sanan puhumatta?

--Ei minun tietääkseni, sanoi Hanna.

--Minusta vähän siltä näytti.

--Tarvitsetteko muuripataa?

--Mitä sinä sillä?

--Pesisin vaatteeni.

--Onko totta, mitä olit sanonut, että aiot lähteä?

--Kenelle minä sen olen sanonut?

--Helga sanoi kuulleen, että olit uhannut.

--Vaikka lähtisinkin--vaan saatan kai minä pestä vaatteeni, vaikken lähtisikään. Vai onko teillä minulle jotain muuta?

--Eihän toki, pese vaan pestäväsi.

--Minulla on kyllä omat kokoamani puut.

--Hyvä on.

Hanna meni.

--Siitä tulee tuosta äksy miniä, jos tullakseen, tuhkasi Söderlingska hänen jälkeensä.--Senkin letukka. Ei olisi isoa vahinkoa, vaikka menisikin. Ei siitä kuitenkaan olisi pitkän päälle kalamiehen akaksi, herraspiiasta.

Niin ne taas menivät--Helgan suruksi--kukin taholleen, ärtyisinä ja pahatuulisina heti aamusta alkaen, mitkä murjottaakseen omissaan niinkuin Kalle ja Hanna, mitkä äykkääkseen ja riidelläkseen niinkuin äiti ja isä pianaikaa perunamaallaan, heille kaikista ikävimmässä työssään. Kun se taas alkaa tällä tavalla, niin sitä kestää yhden itätuulen ajan.

Helga yksin jäi tupaan pistämään verkkooan, poskessa hehkuva täplä ja kuumeinen silmä kyyneltä keittäen. Käpy keikkui laihoissa, hermostuneissa sormissa, kurahtaen silmukan läpi ja vetäisten siihen rasahtavan solmun. Rinnasta tuli tuontuostakin, yhtä säännöllisesti kuin hengitys, kuivahko, kiireinen yskäisy, ikäänkuin paeten jotain ja jotain edellään ajaen.

Hänelle oli yhtäkkiä selvinnyt: tein väärin, kun rukoilin jumalalta sitä, mitä rukoilin. Juuri sentähden tämä myrsky ei antanut mitään, että rukoilin. Jumalalta ei saa semmoista rukoilla. Jumala ei anna mitään niille, jotka kadehtivat toisiaan ja toivovat toisten vahinkoa. Semmoiseen tarkoitukseen jumala ei anna. On suuri synti häneltä sitä pyytää. Jumalalta täytyy ensin rukoilla sitä, että hän antaisi meille toisen ja paremman sydämen. Ehkä ei auta, rukoilipa miten hyvänsä, kun on semmoinen viha naapurien välillä kuin meidän. Pitäisikö rukoilla vihamiestensäkin puolesta? Niinkö, että antaisit, hyvä Jumala, meren tuoda Korsullekin samalla kuin meillekin? Kun pääsisi pian kirkkoon ja saisi puhua opettajattarelle....

Äiti tuli lypsyltä, rainta maitoa täynnä, vaahto kuohuen yli reunojen, yhtäkkiä ihan toisella tuulella kuin äsken. Hän liikahteli vielä kulmikkaasti ja ääni pysyttelihe karuna, mutta silmän pohja hymähteli ja kasvojen rypyt olivat laukeamaisillaan kiristyksestään.

--On se siunattu asia, että tuo lehmä edes jotain antaa. Ne ovat ne ruohot ja kaislat, jotka rämmin Käärmesaaren suosta. Kun saisi siihen laskuojan poratuksi, niin eläisi tällä saarella kaksi lehmää ilman konsulin rehurahojakin. Sadalla markalla sen saisi. Sen minä säästän vielä vaikka kahvirahoista.... Se on sitten vasta lystikäs lehmä, tuo Tepla. Katsoo maurottaa, niinkuin olisi hyvillään, että saa antaa ja että on mitä antaa. Ollappa meri semmoinen kuin meidän Tepla....

Ja puuhatessaan siinä maitonsa kanssa, ensin sitä pyttyyn siivilöidessään ja sitten pyttyä hyllylle asettaessaan ja peitellessään, puheli emäntä yhä:

--Tää on paksua kuin kerma.... Eläkä sinä, Helga, sitä sure, että minä välistä riitelen. Täytyyhän minun, eihän tässä päästäisi mihinkään, jos en minä hiukan kiinnittäisi purjenuoria. Heidän kokkapurjeensa aina lepattaa. Olisi varmaan nytkin jäänyt sahrain aisa korjaamatta ja peruna multaamatta.... Ei se Hanna sitä heitä, sillä mistäpähän saisi paremmankaan. Antaa vain peitota vaatteitaan päivän, siitähän itekin pehmiää.... Eikös ala ilma jo hiljetä. Ennen puoltapäivää on ehkä siivo sää ja yöksi päästään kalaan. Huomenna on ehkä tynnöri silakoita suolassa. Pääasia on, että ollaan tyytyväisiä.

--Kunpa voitaisiin....

--On yksi asia, jota kun muistan, kohta tulen hyvälle päälle, olipa maailma kuinka musta tahansa, niinkuin se välistä on. Meillä ei ole koko tässä talossa ei niin mitään väärällä tavalla hankittua tavaraa eikä ainoatakaan luvottomasti pidätettyä esinettä eikä kalua. Kaikki, mikä on merestä joskus milloin saatu, on aina rehellisesti ilmoitettu tulliin, niinkuin laki vaatii. Tullipäällysmies sanoo aina: »Ei nyt toki tuonvertaisen tähden tarvitse tulla.» Niinkuin silloinkin, kun tuli se tyhjä viinitynnöri, jos muistat, joka nyt on lähteen puitteena. »Vähän tai paljon», sanoin minä tulliherralle, »mutta se on meille omantunnon asia». Mikä on oikein, se on oikein.... En kertaakaan ole punninnut väärin kalarannassa, vaikka rouvat olisivat olleet kuinka kauvan tahansa katsomatta. Ei koko tällä rannalla ole kuin yksi ainoa akka, joka ei pane huonompaa tavaraa astian pohjaan ja parempaa päälle: Minä panen aina huonommat eri astioihin ja paremmat niinkään eri astioihin.. Kerran sanoi asessorska minulle markkinarannassa: »Jos vaan kaikki lienee sitä, miltä näyttää.»--»Tahtooko asessorska, että kumoan nelikon tuohon?» minä sanoin.--»Sitä ei Söderlingskan tarvitse tehdä, minähän vain laskin leikkiä. Kyllähän kaikki tietävät, että Söderlingska ei koskaan petä.» Siinä istui Korsun akka viereisessä venheessä ja kuuli kaikki, vaikkei ollut kuulevinaan. Sillä kyllä se on niin, ettei maailmassa sittenkään ole sen suurempaa onnea kuin että tietää olevansa rehellinen. Mitä olisi raha, rikkaus, valta ja kunnia, jos ei olisi rehellisyyttä! En ymmärrä, kuinka voisi elää sellaisessa ainaisessa ilmitulemisen pelossa kuin missä Korsujenkin varmaan täytyy alinomaa elää.

--Osannevatko nuo raukat edes pelätä.

--Olenko minä milloinkaan kertonut sinulle, mitä pastori sanoi meistä kerran?

Helga tiesi, mitä oli tulossa, mutta antoi mielellään hänen kertoa.

--»Ne ovat tämän saariston aatelina nämä Söderlingit. Ne ovat sitä vanhaa pohjaa. Söderlingit ovat melkein ainoat rehelliset ihmiset koko saaristossa. Heistä ei ole koskaan kuultu, että olisivat varastaneet, anastaneet tai edes puhuneet valetta. Ja eikö ole omituinen kohtalon iva, että juuri heillä pitää olla naapurinaan saariston suurin ryöväri?» Kenellekäs se olikaan sen sanonut?

--Opettajattarelle....

--Jaa, niin ... sinähän sen kerroitkin....

Söderling pisti päänsä ovesta:

--Nyt on aura perunamaalla!

--Hyvä on, minä tulen!--Helga, elä nyt jää koko päiväksi siihen yksille sijoillesi. Vaikka menisit Käärmesaaren lahteen katsomaan, onko sinne noussut tuulella säyneitä tai lahnoja.

Söderlingska lähti reippaasti ulos ja huilahutti mennessään tyytyväisen virrenvärssyn.

Hetken kuluttua, kun oli päässyt silmukkarivin päähän, työnsi Helga telineensä syrjään ja lähti hänkin ulos.

III

Tuuli oli ilmeisesti tyyntymässä ja taivas ohenemassa. Ennenkuin Helga oli ehtinyt verkko- ja kala-aittain kohdalle, välähti päivä pilven raosta. Hänelle tuli tarve tuntea sen lämmintä ja samalla saada tuulensuojaa. Hän tiesi, mistä sen löytäisi. Ulko- ja sisäsataman välisen kannaksen poikki, jossa oli vain ruuhan päästävä kapea väylä satamasta toiseen, hän meni, kiveltä kivelle astuen, kotisaaresta toiseen saareen.

Se oli suurehko, korkea maa, ulkomeren puolelta jyrkkä ja mantereen puolelta loiva ja sileäkallioinen. Keskusta oli kuin kumottu jättiläiskuppi, jonka reunat sitä siihen pilvistä paiskattaessa olivat murskautuneet sen ympärille sokkeloiseksi raunioksi. Saari oli siltä kohdalta täynnä kuiluja ja rotkoja. Haljenneiden paasien välissä kasvoi toisin paikoin metsää, toisin paikoin kanervan- ja marjanvarsikkoja; siellä ei, kuilukäytävissä, tuntunut mikään tuuli eikä sinne kuulunut meren kohina kovimmallakaan myrskyllä.

Se oli ollut tämä Helgalle hänen läsnä ollessaan yllätysten ja kaikkien kummien maa. Aina hän sinne marjoja etsiessään hetkeksi eksi, ennenkuin sitten taas löysi tien, joka halkeama halkeamalta, paasi paadelta pujottelihe ja kohosi saaren ylimmälle laelle, sen tasaiselle kupukannelle, joka paikoin kasvoi kanervaa ja maan tasalla matelevaa kuusikkoja, toisin paikoin oli sileää kuin hiottu kivi. Ylinnä oli sammalta paisuva suopyörylä, jonka keskessä kasvoi yksi ainoa leppä, latva pyöreä kuin petäjän, rungossa telkän pesä.

Tuuli vielä ja leppä ravisteli päätään tyytymättömästi ja kuin torjuvasti. Oli täysi paiste, ja meri liekehti vaahtopäinä vedenalaisten karien ylitse ja vedenpäällisten ympäri. Hattara tuli auringon eteen ja pyyhkäisi varjonsa ensin omaan pihaan, jossa isä ja äiti astelivat vakoaan selät köyryssä ja Hannan pesupadan alta tuprusi vihaisten vihuripäiden tempoma savu--ja siitä Korsun puolelle, jossa ei näkynyt muuta kuin heidän tupansa harja ja ullakon ikkuna kallion takaa, kuin lakkaamatta vaanien, mitä Söderlingin puolella tapahtui.

Helga haki tuulensuojaa ja löysi sen tietystä paikasta. Vähän alempana kallioseinäin kulmauksessa oli tasainen permanto kuin pieni linnan piha, kolmelta puolen suljettu, yhdeltä avoin idän aurinkoon, lämmin ja tyven. Aivan sen alla oli lahti kuin umpilampi, jonka vain kaitainen, kohtisuorana kohoavien kallioiden välitse kulkeva salmi yhdisti mereen.

Siitä aukeni yhtäältä eteen koko itäinen ulappa ja häämöitti kaukaa Hylekarin majakka, toisaalta sisäsaaristo ja mantereen metsäinen piikkiharja.

Siinä oli ollut yksinäisen, toverittoman tyttölapsen monivuotinen leikkipaikka. Yhä vieläkin näkyi siinä kivistä rakennettuja tarhoja, tarhojen sisässä taloja ja kirkkoja ja niiden ulkopuolella laitumelle pantuja lehmiä ja lampaista, kaikkein hienoimpia kiviä, erimuotoisia, erivärisiä, punaisia, sinisiä, valkeita, ruskeita, rannoilta poimituita ja hameen helmassa tänne kannetuista.

Siinä häärivälle ja hyrähtelevälle oli kesä tyyninä päivinä antanut kaikki ilonsa, kun kotona tuli ikävä; siinä seisoskelevalle ja avosilmin uneksivalle oli meri näyttänyt kaikki ihmeensä: kaukana paistavat purjeet, karien ympärillä haastelevat haahkaparvet, ulapoilla itkevät hylkeet ja ilmassa nauravat lokit, totensa ja valheensa--laivan, joka, milloin hän vain sitä oikein hartaasti halusi, ilmaantui auringon tietä, täysin purjein, tyynelläkin kokka vaahdoten, sitä suurempana kuta kauvempana, sitä pienempänä kuta lähempänä ... milloin haihtuen ilmaan kuin usvapallo, milloin pienen kalavenheen kokoisena, mutta katettuna ja kannellisena kuin suuri laiva kolmine mastoineen ja raakapuineen saapuen aivan saaren alle, salmen suuhun, mutta siihen aina kadoten. Sinne sitä vastaan juosten ei tyttö siellä siitä koskaan nähnyt jälkeäkään, ei vedenviriäkään. Mutta se oli ollut siinä, »enkeliin laiva», jolla he tulivat maihin kahvia keittämään. Hän oli kuullut soittoa ja niinkuin toisten lasten heleitä ääniä. Monet kerrat, melkein milloin tahansa hän itse niin tahtoi, sai hän sen tulemaan. Ja toisin kerroin tähän tullessaan oli hän taas nähnyt sen menevän, pakenevan salmen suusta ulapalle, kallellaan kuin myrskyssä, purjeet melkein vettä viistäen, niinkuin pelästynyt lintu, suureten kuta kauvemmaxi tuli auringon alle. Sentähden hän täällä liikkui hiljaa, koetti yllättää sen hiipimällä, päästä kiven suojasta sitä läheltä katsomaan. Mutta aina se oli lahden suusta menossa ulapalle.

Oli jo kauvan siitä kuin se oli lakannut tulemasta ja menemästä, mutta aina sittenkin, yhä vieläkin, tuli Helga siihen varpaillaan hiipien. Sillä lahdessa oli melkein aina vesilintupoikue tai nousi siihen säyne ja lahna suurissa parvissa, jotka oli helppo pyydystää sulkemalla salmen suu.

Luultavasti oli siinä lahnarparvi nytkin, koska vesi oli sekaisin. Mutta ennenkuin lähti ottamaan siitä tarkempaa selkoa, istahti hän auringon lämmittämälle kalliolle, nojasi selkensä kiviseinään, joka oli sekin lämmin kuin tuvan uunin kylki, ja antoi auringon hivellä ja hyväillä jäseniään, joilla muuten melkein aina oli kylmä.

Oli niin suloista samalla ajatella, että äiti taas oli hyvällä tuulella.

IV

Söderling ja Söderlingska astuivat yhä vakoaan, toinen vetäen, toinen työntäen. Molempia heitä jo uuvutti ja olisi tehnyt mieli huoata, mutta kun toinen ei sitä esittänyt, niin ei toinenkaan.

Äijä oli kompuroinut huoneestaan tuvan nurkalle eikä näyttänyt tietävän, mihin ryhtyisi. Hän seisoi kädet taskussa, polvet koukussa, selkä köyryssä ja naama happamena, ja oli juuri tirskahuttanut kaikkein halveksivimman sylkäisynsä kaikkein halveksivimmilta huuilta, kun näki Helgan viittovan leppäkalliolta.

--Mitä se tyttö siellä huitoo?

Samassa näki sen Söderlingskakin ja painalti auran kären multa, niin että vetäjä oli lentää selälleen.

--Mitä Helga siellä huitoo? Onko se nähnyt meressä jotain?--Jo nähdään!-- Tullaan! Tullaan!--Lakkaahan jo!

Hän teki kädellään kieltävän liikkeen, viitaten kiukkuisesti Korsuun päin. Helga näytti ymmärtävän, koska samassa katosi.

--Se on varmaan nähnyt meressä jotain. Miksei se tule itse sanomaan? Tarvitsee koko maailman saada tietää, jos siellä nyt onkin joku laudanpätkä. Aina se on niin malttamaton.

--Luultavasti siellä on lahnoja Kalliolahdessa, sanoi Söderling.

--Mene ja ota riimuverkot aitasta.--Hanna, mitä sinä juokset?--Onko se hullu?

Mutta Hanna, joka hänkin oli nähnyt Helgan, meni jo täyttä karkua kannaksella, hameet polvissa hulmuten.

Muut olivat, verkot selässään, ehtineet juuri Käärmesaaren kannaksen yli, kun Hanna jo juoksi heitä vastaan Kalliolahdesta päin, posket hehkuen, silmät palaen.

--Siellä on meren saalista ... meren saalista!

--Mitä saalista ... missä?

--Kalliolahdessa ... Helga näki ... minä näin....

--Mitä te näitte ... missä Helga on?

Ne koettivat olla tyyniä ja välinpitämättömiä, isä, äiti ja ukki, mutta vapisivat jokainen, niin etteivät polvet tahtoneet pitää.

--Helga on tuossa....

Helga kyyhötti kiven kupeella, raskaasti hengittäen ja sylkien verta, mutta samalla hymyillen, saamatta sanaa suustaan, viitaten kiihkeästi lahteen päin.

--Mutta sanokaahan toki, mitä siellä on?

--En minä tiedä, huohotti Hanna.

--Vaan tottahan näit?

--Joitain mustia ... mättäitä ... suuria kuin pakkilaatikoita ... koko lahti on niitä täynnä.

Hanna pyörähti ja karkasi takaisin sinne, mistä oli tullut. Verkot romahtivat kallioon, ja vanhat riensivät rantaa pitkin, eukko eilimäisenä. Siinä oli ensin sileää kalliota, sitten piti kiertää märkä paikka, sitten taas juosta tasaista rantaa, kiivetä kallion kielekkeen yli, ja siinä oli sitten Kalliolahti, yhdeltä puolelta jyrkkärantainen, muilta loivempi. Ukki suurine saappaineen jäi jälkeen, lipesi pari kertaa, kaatui ja saapui viimein kiroillen ja ronkkoaan pidellen lahden pohjaan, jossa muut seisoivat sanattomina, huohottaen hekin juoksustaan.

Heidän edessään oli lahden pohjaan ajautuneita neliskulmaisia esineitä, vierä vieressään kiinni, joitain, joista he ensi näkemällä eivät voineet sanoa, mitä ne olivat. Niiden ympärillä oli karkeaa säkkikangasta ja ne olivat kiedotut rautavanteihin.

--Mitä ihmeitä ne ovat nuo? Turvepehkupaaleja ne eivät ole, mutta joitain paaleja ne ovat.

--Kiskaistaan maihin muuan ja katsotaan.

--Näen minä katsomattakin, sanoi ukki, jo nuorestakin minä näen, että ne ovat pumpulipaaleja....

Kiskaistiin kuitenkin yksi miehissä maihin. Söderling ratkoi veitsellä kangasta ja sai sieltä pian esiin kuivaa, pilaantumaton pumpulia.

--Kauvan ne eivät ole vedessä uineet.

--Ovat luultavasti jotain kansilastia.

--Mitä luulet tuon painavan?

Paalia kohotettiin ja sen paino arvioitiin noin sadaksi kiloksi.

--Paljonko edestä luulette olevan tavaraa tuommoisessa?

--Mitä maksanee kilo pumpulia?

--Koivistolainen kertoi kerran löytäneensä pumpulipaalin ja saaneensa löytäjäisiä viisikymmentä markkaa, kolmanneksen sen hinnasta.

--Tuommainen olisi siis sadanviidenkymmenen arvoinen?

--Kuinka monta niitä siinä on?

Kaikki laskivat, osoitellen sormillaan kutakin paalia erikseen, ja saivat kahdeksantoista.

--Tuolla on vielä kaksi ja salmen suussa tulee kolmas.

--Niitä on siis jo nyt ainakin kaksikymmentäyksi.

--Se tekee siis noin kolmetuhatta markkaa! huudahti Hanna.

--Ja meressä voi olla vielä kuinka paljon tahansa.

--Se on tietysti vain pieni osa, joka on osunut salmen suusta sisään.

--Vaan kuinka ne ollenkaan ovat siitä osuneet?

--Se on ikuinen ihme!

--Se on niinkuin isä jumala itse olisi ne tänne ohjannut ... ajanut kuin lampaat karsinaan.

--Niin onkin ... minä tiedän, että niin onkin! kuiskasi Helga, joka oli tullut jälestä, kättään heikosti huiskuttaen, saaden tuskin ääntä.

--Tulivathan ne halotkin silloin ... viisi syltä yhtenä yönä.

--Silloin oli sama tuuli kuin nytkin.

Oli pian valmiina selitys siihen, miten ihme oli tapahtunut. Tavara oli nähtävästi joutunut mereen niin, että aalto yhdellä pyyhkäisyllä oli heittänyt kansilastin laidan yli ja meri sitten ajanut niitä edellään kuin lampaita karsinaan. Koska ne eivät olleet tarttuneet Ulkokareille, mihin tavallisesti kaikki meren tuoma tarttuu, niin ne olivat kulkeneet sen kären ohi itäpuolitse. Sieltä tänne ajautuessaan oli niiden täytynyt hajaantua, mutta kun ne kohtasivat tämän Käärmesaaren, oli tuuli, joka puhalsi viistoon rantaa vastaan, hiljalleen sujuttanut niitä salmen suuhun, josta eivät päässeet ohi, koska siitä pisti pieni niemen sarvi mereen. Se oli kuin otsaverkko, joka käänsi ne salmeen kuin rysän nieluun.

Tämä oli ukin arvelu.

Helga hymähti itsekseen. Hän tiesi, kuinka ne olivat tulleet--omia teitään ... suoraan siihen, missä olivat ... kolme tuhatta... kolme tuhatta markkaa ... kuin taivaan tietä!

--Tulivatpahan miten tahansa ... ne ovat nyt nostettavat heti maihin, sanoi emäntä melkein hätäillen.

--Olisi se Kallekin saanut olla apuna, sanoi Söderling.

--Saadaan nämä ilman häntäkin. Ei vitkastella nyt. Antaa Kallen olla siellä, missä on... niitä voi olla meressä vielä kuinka paljon tahansa.

Helga hymähti taas. Hän tiesi, ettei meressä ollut tämän enempää.

--Ei vitkastella nyt!

--Eihän ne nyt siitä mihin mene.

--Vaikkeivät ... mutta ei vitkastella nyt. Söderlingska oli melkein hengästynyt jo ennen kuin ryhtyi työhön.

--Käytäisiin ensin aamiaisella.

--Käykää ... käykää ... minä jään ... käykää ja pankaa tupakka ja maatkaa ruokalepo... saan minä nämä Hannan kanssa yksinkin maihin! Hanna, juokse puoshaka pihasta. Eläkö vie verkkoja mennessäsi sieltä ... anna naapurin jäädä siihen luuloon, että täällä ollaan kalassa.

Hän ryhtyi heti kiskomaan saalista maihin, ja muiden täytyi seurata mukana. Paalit vedettiin ensin kaikki luisulle rannalle ja kiskottiin ja kannettiin siitä ylemmä kahden kallion väliin, jossa niitä ei voinut nähdä maalta eikä mereltä.... Sitten ne katettiin sammalella ja kanervan varsilla.

--Täytyy siinä olla tarkka vainu sillä, joka ne siitä löytää.

--Miksi ne ovat noin piilotettavat? kysyi Hanna.

--Siksi vaan, vastasi emäntä.

Oli tuskin joudettu sanaa vaihtamaan puskiessa ja puuhatessa. Syömättä ja juomatta oli päivä mennyt. Oli jo melkein pimeä, ennenkuin päästiin pois. Oli tyyntynyt ja sataa tuhutti. Helga oli mennyt ennen muita keittämään kahvia ja laittamaan ruokaa.

--Täällä on jo Kallekin! huusi hän tulijoille oveen.

Kalle istui ääneti pöydän päässä ikkunan alla, märkänä ja väsyneen näköisenä.

Nyt Söderlingska ei enää saanut riemuaan pidätetyksi.

--Meillä on kolme tuhatta! Mitäs sinulla on, poika?

--Mitä lie tuossa, sanoi Kalle nostaen märän esineen vierestään penkiltä pöydälle.

--Mikä se on? Mitä siinä on?

--Katsokaa.

Sen sanottuaan hän nousi ja meni ulos.

--Mitä siinä on? Mikä käärö se on? Tehkää tulta, että näkee!

Käärö, jonka Kalle oli jättänyt pöydälle, oli nahkainen torvikotelo. Sen sisässä oli toinen kotelo vahakankaasta, josta ilmaantui tukku papereita, niinkuin laivan papereita. Niitä avattaessa patosi pöydälle setelitukku.

--Tässä ... tässä on rahaa.... Se on ... se on löytänyt rahaa.

Hanna syöksyi ulos Kallen jälkeen. Kalle seisoi kalliolla, päin sateeseen.

--Kalle, sinä olet löytänyt rahaa! Tiedätkö sinä, että sinä olet löytänyt rahaa?

--Tiedän.

--Kalle!

Hanna tahtoi käydä häntä kaulaan, mutta Kalle työnsi hänet pois ja lähti menemään.

--Mikä sinun on?

--Ei mikään.

--Tule tupaani!--mutta Kalle vetäytyi vältellen yhä edemmä. Hanna riensi takaisin sisään.

--Tässä on tuhansia! huusi emäntä--kuinka monta tuhatta lieneekään!-- Hän koetti turhaan laskea rahoja.--Lue sinä, Hanna! Minkä maan rahaa se on?

--Tien gulden, luki Hanna setelistä. Näissä on sama kymmenen numero ... ei, toisissa on viiden.

--Paljonko se on meidän rahassa?

--Elähän, montako niitä on?

--On näitä ainakin sata.

--Paljoko se on meidän rahassa?--Kalle sen kyllä tietää. Minne se meni? Saahan nyt sisään se poika. Miksi se ei tule?

--En tiedä, mitä oikkuillee.

Mutta samassa Kalle tuli, istahtaen ynseästi sänkyynsä oven suuhun.

--Minkä maan rahoja ne ovat nämä?

--Hollannin guldeneja, jurahti Kalle.

--Paljonko on tällainen kymmenen guldenia meidän rahassa?

--Lienee se ainakin kaksikymmentä.

--Kaksikymmentä ja sata! Silloin meillä on, Kalle, kaksituhatta markkaa.

--Ei meillä ole vielä mitään, sanoi Kalle.

--Löytökalu on sen, joka on sen löytänyt.

--Tottahan!

--Vasta sitten, kun omistajaa ei ole ilmaantunut.

--Ne makaavat meren pohjassa! remahti Hanna.

--Hiljaa, tyttö, elä huuda! Pankaa ovi kiinni! Vedä, Helga, uutimet ikkunan eteen.

Katseita kulki ristiin, toisesta toiseen. Ei kukaan oikein tiennyt, mitä toinen ajatteli. Helga veti uutimet ikkunan eteen. Söderlingska koetti sitoa seteleitä yhteen pinkkaan, mutta hänen kätensä vapisivat niin,

että hän tuskin sai sen tehdyksi. Söderling pyörähteli ja tepasteli niinkuin hätäissään jostain. Ukko istui pöydän kulmalla kasvot kiinteinä niinkuin hammasta purren, huulet samalla aukeillen, silmät älyttöminä ja tuijotti rahoihin, saamatta sanaa suustaan. Hanna väijyi Kallea, Helga keitti kahvia, kasvoilla voitonriemuinen, melkein hurmaantunut ilme.

--Ulkokariltako sinä ne löysit? kysyi Söderling.

--Sieltä.

--Oliko se ajautunut maihin?

Kalle ei vastannut.

--Oliko naapuri siellä? kysyi Söderlingska, osaamatta muuta.

--Ei.

--Et nähnyt siellä pumpulipaaleja?

--En.

--Voi, hyvä jumala, onko nyt milloinkaan kuultu, että meri antaa puhdasta rahaakin! Minne minä nämä nyt panen?

--Anna Kallelle, nehän ovat Kallen.

--Äiti panee vain ne omaan talteensa.

--Samahan se on ... yhteistähän meille on kaikki, nämä ja paalit myös....

Hänen kasvonsa repeilivät, hän tempasi esiliinansa silmilleen ja pillahutti itkuun.

--Mitä siinä on itkemistä! ärähti ukki. Mutta hänenkin kasvojaan repi ja leuka järisi.

--Semmoinen summa rahaa, jolla saattaa saada mitä tahansa ...
kuolinpäiväänsä saakka....

Söderlingska samassa tointui, kahmasi rahat ja lennätti ne suinpäin kaappiin ja paiskasi oven kiinni.

--Elä pane niitä sinne ... pistä ne takaisin koteloon ... pane ne kirstuun!...

--Niinpä niin ... kirstuun ... Kuinka paljon pitää antaa pois, jos omistaja ilmaantuu?

--Löytäjää saa silloin vain kolmanneksen, jos sitäkään.

--Vaan jos omistajaa ei ilmaannu?

--Silloin saa kruunu hänen osansa.

--Pitäkää suunne siinä! karjaisi ukki. Ei penniäkään pois! Mikä on löydetty, se pidetään! Sekä rahat että paalit. Lyhentämättä!

--Niin minustakin! sanoi Söderlingska.

--Vaan pitäneehän toki ilmoittaa tulliin! Eikö? sanoi Söderling.

--Ei!

--Semmoinen on kuitenkin laki.

--Laki! Mikä laki? tiuskaisi ukki, melkein kuin vimmastuen.

--Isä, rauhoittukaa ... ei nyt rakenneta riitaa ... ollaan tyytyväisiä ... hyvä kaikki, miten hyvänsä.

--Eikö kuitenkin pitäisi tehdä niin kuin on oikein, koetti vielä Söderling.

--Niinhän tehdäänkin ... niinhän tehdäänkin. Mutta nyt minun täytyy saada ruokaa ja kahvia.... Kas niin, elä seiso siinä, Söderling, niinkuin puulla päähän lyötynä ... olethan sinä sen näköinen kuin olisi tapahtunut joku kauhean suuri onnettomuus. Kas niin, onko sinulla kahvia, Helga? Kun en ole sitten aamun saanut tilkkaakaan ... tahtooko joku muukin ensin kahvia?

--Minä söisin ensiksi, sanoi Söderling.

--Ka, syö, mikset syö ... onhan siinä ruoka edessäsi.

Ruoka rauhoitti. Oli yhtäkkiä, niinkuin kaikki olisi ollut entisellään, niinkuin ei olisi mitään erikoista tapahtunut. Ei puhuttu sanaakaan. Leuvat vain ehkä toimivat tavallista nopeammin, lusikat ehkä vain vilahtelivat kupista suuhun tavallista vilkkaammin. Söderlingska joutui ennen muita valmiiksi. Silmissä viekkaan leikillinen ilme hän virkkoi:

--Saalishan on oikeastaan Helgan ja Kallen. Ne on nyt ne, jotka ovat rikkaita. Meillä muilla ei ole enempää kuin ennenkään.

--Kyllä te saatte minun löytöni pitää, sanoi Kalle.

--Ja minun myös, sanoi Helga.

Äiti oli yhä puhuvinaan leikkiä, mutta vaikka suupieli nauroi, niin silmäkulma urkki.

--Saan siis menetellä niinkuin omani kanssa? Vaikka pitäisin kaikki enkä ilmoittaisi mitään tulliin?

Kalle ei vastannut. Hän söi koneellisesti, melkein ahneesti, ajatukset jossain muualla.

--Ei ainakaan minun paalejani tarvitse ilmoittaa, sanoi Helga.

--Eikö? Miksei?

--Ei kukaan tule niitä kuitenkaan kysymään.

--Mistä sinä sen tiedät?

--Minä tiedän.

--Kuka niitä kysyisi! puuttui ukki puheeseen, poski ruokaa pingollaan. Näille tavaroille ei tule perijää eikä rahoillekaan. Se laiva, josta ne on kotoisin, on meren pohjassa. Kun rahat ja paperit kerran tulevat maihin, silloin on se laiva uponnut tai ainakin sen miehistö hukkunut. Ei tuo kääro olisi joutunut merellä ajelehtimaan, jolleivät miehetkin olisi joutuneet mereen. Kyllä kapteeni aina pitää viimeiseen asti kiinni laivansa papereista. On löydetty hukkuneita merikapteeneja, jotka ovat puristaneet niitä rintaansa vasten niin, että on täytyntä väkisin luita longistaa. Ei ne niitä eläissään hellitä.

Kalle oli lakannut puremasta, sitten hän taas jatkoi.

--En minä kuitenkaan luule, että kenenkään on tarvinnut hukkua, sanoi Helga varmasti ja iloisesti. Ovat voineet tulla jotenkin muuten.

--Mitenkä muuten? hönkäisi ukki.

--Jumala on voinut antaa ne suoraan.

--Mitenkä suoraan?

--Ka, antakaa te Helgan uskoa, niinkuin hän itse tahtoo. Ja uskokaa te, pappa, niinkuin te osaatte. Helga tietysti tarkoittaa sitä, että tämä on kuin jumalan lahja, ja niin ihmeellinenhän se onkin, ja että kun jumala antaa, niin hän antaa lyhentämättä. Olisiko tuo nyt niin kummaa, jos jumala kerran olisi antanut meillekin ja vaikka kuinka suoraan. Suurihan se on raha, mutta ovat monet saaneet suurempiakin. Meri kai kerran tahtoi palkita meillekin, maksaa monivuotiset velkansa menetetyistä verkoista ja särkyneistä venheistä.... Pidetään tavarat ja pidetään reilusti!

--Ei penniäkään pois, kun kerran on saatu!

--Silloin tapahtuu vääryys.

--Ja mikä? Ja kenelle?

--Totta laivan isännälle.

--Eihän, koska laiva kerran on vakuutettu ja lasti myös.

--Sitten vakuutusyhtiölle.

--Ei sillä ole aikaa eikä sen kannata periä merestä kaikkea, mitä siihen laivain kannelta tippuu. Sen rahoissa ei muutama kymmenkunta pumpulipaaleja paljoakaan tunnu. Vaikka tietäisivät, tuskin viitsisivät vaivautua niitä noutamaan. Olen puhunut näistä asioista herrain kanssa kuinka monesti tahansa. Niillä on ihan eri rahansa ja kassansa, joista tämmöisiin tarpeihin otetaan, eikä niiden tulot siitä yhtään lyhene, vaikka laivoja hukkuisikin. Yhtä suuria korkoja ne silti maksavat, menköön laivoja pohjaan tai olkoon menemättä. Kuta enemmän haaksirikkoja tapahtuu, sitä enemmän vakuutusyhtiöt ansaitsevat, sillä sitä enemmän ja sitä korkeammalle toiset vakuuttavat. Ja jos siinä vähän häviäisivätkin, niin herroja ne ovat, rikkaita, semmoisia kuin eilinen konsuli. Ja lyhentämättä ne ottaa. Ja mitä sanoo pelastuslaivan kapteeni, kun saapuu hylyn luo? »Raha tai henki! Maksa pois, mitä minä tahdon, tai mene pohjaan.» Semmoisia ne on ne, yhdet niinkuin toisetkin.

--Juuri niin se on!

--Ja saakos ne sitten mitään siitä, mikä on mennyt pohjaan! Ottakoot sieltä ensin! Siellä sitä kuitenkin on enin siitä, mikä mereen on joutunut. Onko meren pohja milloinkaan kenellekään maksanut takaisin? Ilmoittaako se koskaan tulliin? Sinne olisivat menneet pian paalit ja rahatkin, vettyneet ja menneet pohjaan. Jos ei sattunut Helga menemään Käärmesaareen, niin huomenna ehkä olisivat uponneet. Kuluuhan välistä viikkoja, ettei siellä kukaan käy.

--On nyt kuitenkin vähän kaameaa ajatella, että laiva ja miehistö ehkä makaavat meren pohjassa tuolla jossain ja me täällä kätkemme heidän tavaroitaan.

--Elä sinä jarruta! Ja kuka sen on sanonut, että laiva on uponnut ja miehistö hukkunut?

--Juuri äsken te, appi-ukki, itse arvelitte niin, sanoi Söderling.

--Yhtä hyvin saattaa arvella, ettei se ole uponnut. Tai ei ainakaan miehistön ole tarvinnut hukkuu. Käärö on muuten voinut joutua mereen.

Kalle niinkuin vähän vavahti, ja toiset luulivat hänen aikovan sanoa jotain. Ei hän kuitenkaan sanonut, eivätkä toisetkaan kysyneet.

--Ei luulisi enää nykyiseen maailman aikaan ihmeitä tapahtuvan. Vaan sillaikaa kun me kiikaroimme ulos ja sieltä odottelemme ja päivittelemme, ettei tule mitään, ja olemme pahalla tuulella, sillaikaa virta kantaa lekuttaa pumpulipaaleja kotilahteen ja rahaa omille rannoille. Onko koskaan semmoista kuultu?

Mutta ei Söderlingska kuitenkaan saanut mielialaa nousemaan.

Kalle jurotti ja Söderling oli yhä huolissaan olevan näköinen.

--Vaan jos ei paaleja ilmoiteta, kuinka ne sitten saadaan rahaksi?

--Myödään, tiemmä! Heitä se minun huolekseni! Vaikka lähden heti paikalla Helsinkiin--ja niin lähdenkin ... ja myön jollekin virolaiselle. Ykskaks se on täällä jahdillaan ja paalit lahden takana.

--Entä mitenkä rahat?

--Ne vaihdetaan.

--Helsingissäkö?

--Siellä tai muualla tai missä tahansa ... elä sinä sitä sure..

--En minä sitä.

--Mitäs sinä sitten! Kas niin! Elä siinä mökötä! Sillaikaa kun minä hankin rahat, sinä soudat Boolen isännän luo ja puhut valmiiksi Saukkosaaren oston. Saat sanoa minua valehtelijaksi, jos ei Korsu jo ensi talvikelillä aja huoneitaan toiseen saareen, ellei tahdo myöä niille, joilla on, millä siihen paikoilleen ostavat. Tuparakennus ainakin jää, koska se on tehty talon metsästä. Siinä on nyt teille, Kalle ja Hanna!

--Ettäkö että--?

--Juuri niin! Kun vain ripeästi liikutaan.

--Olisipa se!

--Se se olisi! Alatko älytä?--Tuleeko Kalle toveriksi kaupunkiin?

--En tule, sanoi Kalle jyrkästi.

--Minä tulen! huudahti Hanna.

--Minä myös, sanoi ukki.

--Sehän sopii. Kyllä minä teidänkin kanssanne pärjään.--Eikä sitten muuta kuin lähtöä laittamaan!

Eukon touhu tempasi mukaansa kaikki, Söderlinginkin. Hän muisti, että isonpurjeen selkänuora oli mennyt poikki viime retkellä ja pari knaappia irtaantunut. Tytöt alkoivat äidin lennättäminä huiskahdella tuvasta aittoihin, aitoista tupaan, sieltä rantaan, kooten tavaroita, vieden niitä venheeseen, muistaen sitä, unhottaen tämän ... kahvipannu oli puhdistettava, spriikeittiö pantava kuntoon, piirakoita oli paistettava. Kaikki juoksivat, ei kukaan astunut, ukkikin hölkkäsi noutaessaan lähteestä vettä viinalekkerillään, joka pian taas oli oleva parempaa täynnä. Kalle yksin ei puuttunut mihinkään. Sen hän kuitenkin teki äitinsä pyynnöstä, että veti kalasumpun maihin ja otti siellä olevat muutamat hauet ja kampelat ja pani ne vasuun vesiheinien väliin.

Mutta kesken kiireen valtasi Söderlingin epäily ja katumus.

--Jos siinä sittenkin tulee paha synti, jos ei ilmoiteta tulliin, niinkuin laki vaatii?

--Jos mikä synti tulee, tulkoon minun synnikseni! Ei siitä nyt ainakaan semmoista tule, että tarvitsee helvettiä pelätä. Pikku katumuksella se on semmoinen sovitettuna, että pitää, minkä löytää. Ole sinä huoletta, ei sinun missään tapauksessa tarvitse mennä helvettiin; jos sinne kenen on mentävä tästä talosta, niin kyllä minä menen ... kaikkien puolesta.

--Äiti, kuinka te saatatte? kauhistui Helga.

--No, olitko sinäkin nyt siinä? Suottahan minä, kun se tuossa turhia....

Mutta hätkähti hän itsekin omia puheitaan.

Hupeni siinä yö lähtöä laittaessa, ja oli jo täysi päivä, ennenkuin päästiin purjetta nostamaan.

Pidellessään kokkaköyttä tuli Söderlingin vielä kerran paha olla.

--Kuulehan, Emma, eikö sittenkin olisi parasta tehdä, niinkuin laki vaatii?

--Heit' irti vaan!--Jako minä tyytyisin vain löytäjäisiin ja rupeisin odottamaan niitä vuoden päivät?--No, eikö sittenkin ole klyyvarin knaappi poissa ... kuinka monta kertaa minä olen ... heitä irti! sanon minä. Kun meri kerran miehelle antaa ... nyt mennään ja sillä hyvä!

--No, no, menkää sitten, menkää sitten!

--Onnea matkalle! huusi Helga iloisesti esiliinaansa heiluttaen. Ja Hanna heilutti vantin varassa seisoen vastaukseksi omaansa.

Ja heidän hyvä tuulensa tarttui Söderlingiinkin.... Ehkä se on niin ... ehkä on niin.... koska Helgakin sanoo ne jumalan lähettämiksi.

--Hurraa, hurraa! Heiluta, Kallekin, Hannallesi, kun se juuri sitä varten seisoo vantissa ... on se sorja tyttö....

Mutta Kalle seisoi hiukan ulompana, jurona, kädet taskussa ja kääntyi pois jo ennen kuin venhe oli päässyt sataman suusta.

V

Söderling seisoo taas, ties kuinka monetta kertaa, Kalliolahden rannalla, pumpulipaalien kätkön luona, ja miettii, miten on meneteltävä, sitten kun Viron jahti tulee niitä noutamaan. Sillä sitä Emma tuskin on ollenkaan ajatellut, ja se on kuitenkin hyvin arka asia, jos mieli saada se tehdyksi naapurin näkemättä. Tekipä sen miten hyvänsä, kyllä se aina tulee saamaan siitä vihiä. Mukavinta olisi tietysti hinata jahti salmesta sisään ja vetää tuohon kallioon kiinni ja hiivata siitä paalit suoraan ruumaan. Mutta silloin naapuri heti kummastelemaan, niiksi jahti tulee tähän Kalliolahteen eikä kotisatamaan, niinkuin ne tavallisesti tekevät säätä pitäessään tai lastia ottaessaan. Mutta jos jahti taas ankkuroi kotisatamaan, täytyy paalit soutaa täältä sinne ihan sen silmäin alatse, ja silloin se vasta oikein saakin tietää, vaikka tuon tekisi kuinka yön aikana tahansa. Voisihan olla, että tässä ehtisi miehissä yhtäkkiä hiivata paalit niin kiireesti jahtiin, ettei se ehtisi tulla nuuskimaan. Onhan meitä kolme miestä, heitä on kai yhtä monta, ja akkaväki lisäksi, Emma ja Hanna, kaikkiaan neljä paria. Se kävisi kylläkin pian. Ja jos sitten luulee hänen saaneen vihiä, niin voihan virolainen, ennenkuin lähtee merelle, ollakin laskevinaan tulliin päin, maita kohti, ja sieltä vasta yön tultua palata merelle.... Ei sitä ehkä sittenkään petä. Aina se on jossain nuuskimassa. Joka verkon nostoa se vakoilee kiikarillaan. Ilmiantoa se kyllä ei tule tekemään, vaikka saisikin vihiä.

Mutta yhtäkkiä Söderlingiä tympäisi. Hän tahtoi päästä sitä ollenkaan ajattelemasta. Tehköön Emma, niinkuin tahtoo. Senhän se oikeastaan on asia.

... Minähän en ole löytänyt mitään. Olkoon se niiden asia, jotka ovat löytäneet. Vastatkoon Emma puolestaan ja myös Kalle, jos on mitä vastaamista. Minähän en ole muuta kuin ollut vähän apurina. En minä voi eikä minun tarvitsekaan mennä kenenkään löytöjä ilmoittelemaan. Itse se on ennenkin löytönsä pitänyt ja ilmoittanut. Eihän tässä saa ottaa omiin tarpeihinsa pienintä lankunpätäkääkään, jonka se on sattunut löytämään. Pitäköön nyt paalinsakin. On hänen asiansa, miten hän ne lastaa ja lossaa.

Siihen Söderling aina tuli ja siitä hän taas vähän päästä lähti, tullakseen siihen jälleen takaisin.

Hän asteli kotiin ja kun näki Kallen veistämässä airopuuta, meni hän siihen ja alkoi veistää hänkin.

--Mitenkä sinä, Kalle, luulisit, että olisi paras tehdä, kun virolainen saapuu jahtinsa kanssa? Olisiko parempi ottaa Kalliolahdesta vai omasta rannasta, ettei naapuri saisi vihiä?

--En tiedä, sanoi Kalle yksikantaan, tehkää niinkuin tahdotte.

Söderling olisi oikeastaan tahtonut kysyä poikansa mieltä kokonaan toisesta, mutta ei saanut sitä suustaan irti.

--Tyyntyy yhä, sanoi hän hetken kuluttua. Voisi ehkä viedä koetteeksi silakkaverkot.

--Viedään vain, sanoi Kalle.

--Luuletko, että olisi parempi laskea tuohon Kampelakarin ympärille vaiko viedä ulomma Ulkokarin

päähän?

--On vaikea tietää. Jos koettaisi ensin lähempää.

--Kai siitä nyt kävisi ainakin turskasiiman syötiksi.

He tiesivät kumpainenkin tarkoin tehtävänsä, ja hetken kuluttua olivat verkot, painot, nuorat ja kohot kannetut venheeseen. Kalle sousti kokassa, isä huopasi perässä. Ei puhuttu sanaakaan, Kalle oli melkein tily ja tuijotti veteen airon viereen.

--Oli se kaunis summa rahaa, minkä sinä löysit, alkoi isä viimein kuin liehakoiden. Olihan se aivan erikoinen ihme. Harvoin semmoista kuulee. Onhan kuultu, että maasta löydetään raha-aarteita, mutta liekö milloinkaan kuultu, että ne tulisivat vettä viilettäen. Kuinka sinä sen käärön oikein keksit? Ei sitä niin pientä ollut aivan helppo huomata. Mistä sinä sen oikein löysit? Uiko se veden päällä?

--En kai minä olisi sitä pohjastakaan saanut.

Kalle katsahti ulapalle kuin vaistomaisesti, vastoin tahtoaan, mutta käänsi samassa päänsä äkkiä takaisin, niinkuin säikähtäen.

--Ajattelin, että jos se olisi ajautunut maihin ja sieltä jostain olisit sen löytänyt.

Enempää ei isä saanut urkituksi eikä hän oikeastaan tahtonutkaan sitä.

Laskettiin kiviriippa tuttuun paikkaan, kiinnitettiin koho, heitettiin verkot, pantiin vielä toinen kiviriippa, kiinnitettiin siihen jadan toinen pää--eikä taaskaan sitä tehtäessä puhuttu sanaakaan ... kumpainenkin tiesi tehtävänsä.

--Saa nähdä, mitä antaa ... vaiko ei antane mitään.

--Miksei antaisi?

--Kun on jo antanut niin paljon.

--Eihän tiedä.

Kun ei isä tarttunut airoonsa, ei poikakaan voinut sitä tehdä. Venhe kellui siis hetken myötätuuleen.

--Hohhoo ... ja-jaa, huokasi Söderling.--Jaa--jaa, huokasi hän uudelleen ja tarttui sitten airoonsa ja painoi sen veteen, kun ei Kalle sittenkään sulanut kysymään....

Mutta hänen täytyi saada se sanotuksi. Oltiin jo kotisalmen suussa, kun Söderling yhtäkkiä pysäytti huopaamisensa, niin että ruuhi melkein pyörähti ympäri.

--Luuletko sinä, Kalle, että siinä tulee tehdyksi suurikin synti, jos ei ilmoiteta tavaroita ja rahoja tulliin?

--En minä tiedä. Mitä se minuun kuuluu! purkihe Kalle melkein vihaisesti.

--Kuuluuhan se sinuunkin.

--Annoin rahat äidille. Silloin ne ei kuulu.

--Osasihan niistä saat sinäkin.

--En pyydä penniäkään.

--Yhteisestihän ne kulutetaan. Jos siinä tulee muille synti, niin tulee sinullekin.

--Tulkoon sitten.

--Vaan jos se siis on mielestäsi synti, ettei ilmoiteta, niin mikset sanonut sitä äidille heti, niin olisi asetettu toisin?

--Ei olisi äiti kuitenkaan välittänyt--eikä Hannakaan.

--Mutta miksi se sinusta on väärin?

Kalle kiskaisi airollaan, pakottaen isän vastaamaan huoparillaan. Kun hän kiinnitti soutuun, oli isällä täysi työ pitää venhettä oikeassa suunnassa.

--Minä tässä oikeastaan syyttömin olen. Minä en ole mitään löytänyt. En ole muuta kuin ollut apuna korjaamassa. Äitihän se kaiken niin tahtoi ja järjesti.

Ja kun Kalle ei vastannut:

--Tekisinkö sitten mielestäsi oikein, jos soutaisin heti tulliin ja ilmoittaisin, ennenkuin tulevat kaupungista?

--Mitäs teidän tarvitsee mitään ilmoittaa, jos tavarat teidän mielestänne kerran eivät ole teidän. Eihän yhden synti ole toisen synti.

--Eipä niin.--Mutta miksi sinä puhut ja olet, niinkuin olisit vihainen minulle?

--En minä teille.

Oli tultu maihin. Ruuhi kiskaistiin ylös. Kalle viskasi veden, ja isä meni askareilleen.

Koko päivän Kalle jurotti, ollen milloin selin, milloin syrjin. Syötyään hän lähti heti ulos.

Söderling loikoi penkillä. Helga oli korjannut pois ruuat ja astiat ja istunut työnsä ääreen ikkunan luo.

--Nyt se taas soutaa merelle.

--Mikä häntä oikein vaivannee?

--Kai niillä oli jotain Hannan kanssa.

Söderling otti kiikarin ja meni kalliolle. Helgakin oli utelias ja seurasi mukana.

--Mitä se oikein mahtanee siellä? Äsken se oli ylhäällä kalliolla ja tähysteli joka suunnalle.

--Katselisiko hylkeitä tai lintuja?

--Ottiko se pyssyn?

--En nähnyt.

Söderling antoi kiikarin Helgalle ja meni aittaan, missä pyssyjä säilytettiin kesällä; mutta siellä ne olivat kaikki, Kallella ei ollut pyssyä mukanaan.

--Nyt se tulee kallion takaa ja menee ruuhelleen.... Nyt se soutaa salmessa edestakaisin, niinkuin haraisi. Mitä se sieltä voi harata? Olisiko joskus ennen ampunut hylkeen ja sitä haraisi? Eilen sillä kyllä saattoi olla pyssy mukanaan.... Nyt se on taas maissa ja tähystelee.

--Ehkä etsii hän uutta saalista merestä?

--Luuleekohan tuo nyt sen vielä tuovan jotain? Tyytyisi siihen, mitä jo on löytänyt. Eihän nyt merikään mahdottomia anna, joka päivä.

Kalle palasi vasta hämärissä.

--Löysitkö mitään?

--En.

--Turhaan siellä enää soudat. Ei sieltä tule mitään silloin, kun sitä asian alkaen koettaa etsiä.

--En minä ole etsinytkään.

--Luulin, että olit katselemassa. Kyllä kai on tullut maihin kaikki, mikä on tullakseen. Ja onhan meidän tarpeeksi tullutkin.

--Kyllä kai--yli tarpeenkin.

Se se sitä sittenkin painostaa....

Oltiin aamulla menossa verkkoja nostamaan. Tuntui kuin ei tultaisi saamaan mitään... Kun pääsikin se Emma, ennenkuin tämä oikein selvitetiin. Väärinhän se on. Se mikä on väärin, se on väärin. Siitä varmaan kerran, ehkä piankin, tulee jumalan rangaistus. On saattanut vihastua niin, ettei anna vuosikausiin silakkaa. Ei ne silloin pumpulipaalirahat paljoakaan tunnu. Eikä tunnu Kallenkaan rahat, jos silakkavesi kerran joutuu kiroihin. Se kun joutuukin kiroihin, niin se voi joutua vuosikausiksi.

Mutta verkot olivatkin niin täynnä kalaa, että nousivat läjänä venheeseen. Mitä se merkitsee? Sitäkö, että jumala sittenkin sen hyväksyy? Antaisiko jumala noin, jos olisi pannut pahakseen? Saattoihan se hyvinkin olla hänen lahjansa, koska Helga on tietävinään, mistä sitten tiennee.

Söderling rauhoittui rauhoittumistaan. Kun vain saisi Kallen samaan uskoon. Luulisi tuon tästäkin ymmärtävän.

Mutta Kalle oli yhä samallinen, kävi päivä päivältä yhä kankeammaksi ja jurommaksi. Taas hän soui merelle, taas hän näkyi siellä kävelevän ja tähystelevän ja niinkuin haraavan. Ja kotiin tultuaan se sitten vain istuskeli kalliolla ja tuijotti eteensä.

Söderlingin täytyi saada puhua ja päivitellä.

--Mikä häntä oikein vaivannee? Ei saa mieheltä vastausta mihinkään. Ei virka päiväkausiin sanaakaan. Luulisi pitävän olla iloinen, kun sai semmoisen rahan. Nythän nuo pääsee yhteen Hannan kanssa. Vaan ei olla meillä tyytyväisiä silloin, kun ei ole, eikä sittenkään, kun taas on. Vaikka kyllä minä toisekseen sen hyvin ymmärrän. Painaa se minuakin. Väärin se on minustakin, ettei menty tulliin. Koska kerran on aina

ennenkin menty.

--Mutta eihän se ole väärin! Minä tiedän sen!

--Mistä sinä sen sitten mm tiedät?

--Minä tiedän!

--Sanoisit sen sillekin, niin ehkä sekin siitä pääsisi.

--Minä sanon sen sille heti paikalla. Missä se nyt on?

--Tuollahan se.

Helga sysäsi syrjään telineensä ja meni ulos.

Hän oli ajatellut sen toisin. Hän ilmaisee sen vasta myöhemmin, vasta sitten, kun paalit on myöty ja saatu rahat ja niillä rakennettu tupa Kallelle ja Hannalle--sinä päivänä, kun heidän huoneensa on valmis ja kun istutaan ja juodaan tuliaisia häiden jälkeen. Silloin hän pyytää opettajatarta puhumaan ja hän puhuu: »Nyt meidän, rakkaat ystävät, kuitenkin on muistettava, että tämä kaikki on saatu Herralta. Herraltahan meille kaikki tulee, mutta tämä tupa on tullut hiukan eri tavalla kuin tavallisesti. Se on saatu rukouksen avulla. Herra on kuullut yhden kaikkein pienimpänsä palavan rukouksen. Hän rukoili yön hiljaisuudessa, ja Herra kuuli hänen äänensä. Herra antoi sen siksi, että sitä häneltä rukoiltiin. Siitä siis näkyy, että Herra kuulee meidän rukouksemme. Meidän tulee uskoa se ja meidän tulee rukoilla, aina rukoilla, kaikkein eikä vain yksien.» Ja sitten olisi rukoiltu yhdessä ja veisattu yhdessä ja Herra olisi saanut sijaa heidän kaikkien sydämissään....

Niin oli Helga sitä kuvitellut. Mutta miksei hän voisi ilmaista sitä Kallelle jo ennenkin? Kalle ei saa murehtia. Hänen täytyy tietää, millä tavalla hän sai rahansa, kuka hänelle ne antoi. Hänen täytyy voida ottaa vastaan jumalan lahja ja siitä iloita.

Kalle istui kala-aitan kynnyksellä panemassa silakanpaloja turskasiimaan. Helga kyykähti hänen viereensä häntä auttamaan.

--Ei se ole mikään synty, jos ei ilmoitetakaan tulliin. Isä luulee, että sinä sitä haudot. Isä hautoo sitä itse ja luulee, että sinäkin sitä haudot. Mutta mikä on jumalan anti, sen saa pitää lyhentämättä.

--Mistä sinä tiedät, että se oli jumalan anti?

--Koska minä sitä häneltä rukoilin ja se samassa myös tuli.

--Mitä sinä rukoilit?

--Että myrsky ajaisi jonkun laivan maihin. Ja tapahtui niin. Ensin tuli minulle paalit ja sitten sinulle rahat.

Kalle tuijotti melkein kuin kauhuissaan sisarensa. Sitten hän yhtäkkiä hypähti ylös, niinkuin aikoen paeta, mutta istuutui samassa, typeryten takaisin aitan kynnykselle.

--Mistä sinä tiedät, että minun rahani tulivat sinun rukouksestasi?

--Koska minä rukoilin juuri sinulle, puhui Helga, hymy huulillaan, näppärästi ja iloisesti pistellen silakanpaloja koukkuihin.... Juuri sinun tähtesihän minä rukoilin ... juuri sitä, että sinä saisit, mitä tarvitset ... että jumala antaisi niin paljon, että riittäisi sinulle ja Hannalle. Ja tapahtui niin. Pidä sinä siis vain kaikki, koska se oli jumala, joka ne lähetti.... Kalle, mikä sinun on?

Kalle oli taas nousnut, harppasi rihmavasun yli, lähti menemään, pyörähdellen kuitenkin kalliolla, niinkuin ei olisi tiennyt minne. Sitten hän yhtäkkiä pysähtyi, tuli takaisin ja syöksi suustaan raskaasti hengittäen:

--Se ... se ei ollut jumala, joka lähetti, vaan piru.

--Mitä sinä sanot?

--Vaan piru!

Hän pyörähti kiukkuisesti toisaanne ja riensi pitkin askelin ruuhelle, jonka aikoi sysätä veteen. Jättäen sen tekemättä lähti hän hartiat kyyryssä kuin raesateen alla juoksemaan Käärmeasaaren kaalamolle päin, mutta pysähtyi taas, kääntyi, tuli Helgan luo ja sanoi, silmät kuin älyttöminä päässä:

--Minä ryöstin ne ruumiilta.

Sen sanottuaan hän yhtäkkiä kuin jonnekin lymytäkseen, kuin pakopaikan löydettyään, syöksähti Helgan aittaan.

Helga riensi sinne jälestä. Kalle oli heittäytynyt hänen vuoteeseensa ja makasi siinä poikkiteloin, selkä nyyhkytyksistä hytkyen.

--Kuule, Kalle, nouse--mitä sinä sanoit?

Helga koetti nostatella häntä istumaan.

Kalle voihki toisen vuoron, koetti toisen vuoron voittaa itseään, painautuen kiinnemmäksi seinään.

--Kuule, mitä sinä sanot? Ethän sinä ruumiilta ryöstänyt?

Mutta ei hän uskonut itsekään, mitä tahtoi uskotella. Kyllä Kalle oli tehnyt, niinkuin sanoi. Ja Helga lyykähti kirstulleen vuoteensa päähän, nyyhkyttäen hänkin.

Isä oli ilmestynyt oveen.

--Mikä sille tuli? Mitä te itkette?

--Kalle ryösti ne rahat ruumiilta.

--Eihän....

Yhtäkkiä Kalle lakkasi hytkymästä, tempasihe ylös ja seiso hetken lattialla niinkuin lähteäkseen, mutta kun isä yhä seiso ovesta, vaipui hän sängyn laidalle, silmät tuijottaen tylsinä ja ilmeettöminä.

--Ruumiiltako sinä ne otit?

--Ruumiilta.

--Missä sinä sen tapasit?

--Ison-Ulkokarin ja Pikku-Ulkokarin salmessa.

--Minne sinä sen jätit?

--Sysäsin airolla menemään.

--Minne se meni?

--En tiedä, menikö pohjaan vai uiko edelleen.

--Oliko se tulossa tännepäin vai oliko menossa merelle?

--Se siinä läikkyi tyynessä mainingissa. Minä soudin ensin sen ylitse, ennenkuin huomasin. Minusta näytti, että virta painoi sitä maihin ... pois merestä.

--Maihin se oli pyrkimässä, vaikeroi Helga. Hukkuneet pyrkivät mereltä aina siunattuun maahan. Voi, voi, Kalle!

--Sitäkö sinä olet siellä joka päivä harannut? Näitkö sinä, millainen mies se oli?

--En minä osaa sanoa.

--Kai se oli kapteeni tai perämies, koska sillä oli laivan rahat ja paperit. Silloin on koko laivakin mennyt pohjaan. Minkälaiset sillä oli vaatteet, etkö sitäkään nähnyt?

--Enhän minä semmoista voinut siinä nähdä, melkein pimeässä.

--Kädessäänkö sillä oli salkku?

--Ei, vaan ruumiissa kiinni ... niinkuin jonkun vyön alla.

--Olisitko ehtinyt saada sen maihin, ennenkuin se katosi tai upposi?

--Miksen olisi ehtinyt, jos olisin tahtonut.

--Jos sinua kammotti käydä käsiksi ruumiiseen?

--Olihan minulla puoshaka venheessä.

--Mikset sitten hinannut sitä maihin?--Sinä ajattelit ehkä, että saat pitää kaikki, jos annat sen mennä, mutta et mitään, jos otat sen maihin.

--Jotain semmoista minä kai ajattelin.

--Niinpä niin ... jaa-jaa....

--Sinä olisit voinut hinata sen maihin ja saattaa sen siunattuun maahan etkä sitä tehnyt, uikutti Helga.

--Elä sinä nyt.... Sinä siis tempasit sen siitä vyön alta ja sysäsit airolla, etkä tiedä, upposiko se vai uiko edelleen. Jos se upposi, niin mahtoi pelastusvyö irtautua.

--Saattaa kai se olla niinkin.

--Vaan jos se ei uponnutkaan, niin se ehkä vielä löytyy.

--Ei se löydy.

--Ei se löydy ... ei jumala anna sen milloinkaan löytyä.

--Ethän voi sitä tietää.

--Ei, ei, jumala tahtoo meitä rangaista meidän syntiemme tähden. Ei koskaan pääse se siunattuun maahan eikä sen sielu saa koskaan rauhaa.

Helga istui yhä kirstunsa kannella, etukumarassa,
ruumistaan huojutellen ja käsiään helmassa
puristellen.

--Mimmoisia me ollaan! Minä rukoilen jumalalta, että hän antaisi laivan joutua haaksirikkoon. Minun veljeni ryöstää ruumiita, minun isäni ja äitini tallettavat väärin saatua tavarata. Me emme ole yhtään parempia kuin naapuri.

--Et sinä nyt voi sitä sanoa.

Mutta hän kiihtyi kiihtymistään.

--Ei jumala minulle tätä syntiä anna milloinkaan anteeksi, ei milloinkaan, ei milloinkaan! On kauheata, että minä olen jumalalta semmoista rukoillut. Mitenkä minä saatoin häneltä semmoista rukoilla, että hän hukuttaisi ihmisiä meidän tähtemme....

--Ethän sinä ole sitä rukoillut.

--Minä rukoilen jumalalta ruumiita, ja minun veljeni ryöstää niitä, ja minun äitini menee hakemaan Viron rosvoja ... ja me aiomme kavaltaa ja varastaa ja olla ilmoittamatta tulliin....

--Itsehän sinä olet koko ajan sanonut, että on lupa pitää lyhentämättä, mikä on saatu, koska se on jumalan lahja.

--Ei ole lupa ... ei ole enää lupa ... ei se ole jumalan lahja ... täytyy antaa kaikki pois.

--Annetaan sitten, annetaan kaikki ... hätäili Söderling, peläten, että tyttö saisi kouristuksen. Annetaan vaan.... Mikäs siinä on muu kuin annetaan vaan. Sillähän se on tehty.

--Jumala tahtoi panna meidät koetukselle. Hän lähetti ruumiin ja antoi meidän ryöstää sen siksi, että me tietäisimme, että meidän täytyy antaa kaikki pois.... Meillä ei puhuta muusta kuin rahasta ja saaliista ... kaikki ajattelevat vain rahaa ja saalista ... ei kukaan ajattele kuolematonta sieluaan. Nyt siitä tuli kosto. Kalle otti rahat ja sysäsi ruumiin menemään, joka pyrki maihin.... Anna, Herra Jeesus, anteeksi Kallelle ja minulle ja meille kaikille iankaikkisen armosi ja laupeutesi tähden.... Herra Jeesus ... rakas Herra Jeesus....

--Nyt se pian siitä kaatuu....

--En minä ... elä pelkää.

Mutta Helgan koko ruumis vapisi, ja ainoastaan viimeiset voimansa ponnistaen hän sai vuoteen päädyistä puristaen hivutetuksi itsensä sen laidalle, josta isä sitten auttoi hänet pitkälleen.

Hän rauhoittui siinä vähitellen, ja kouristuskohtauksen vaara meni ohi. Isä haasteli hänelle kuin lapselle:

--Ka, annetaan vaan pois ... eihän siinä ole mitään ... vaikka mennään heti paikalla ilmoittamaan. Jos olisi Kalle sanonut tuon ennen, niin olisi jo tehtykin ... olisi annettu kaikki....

--Niin, niin, kaikki pitää antaa.

--Kaikkihan annetaankin ... eihän me toki mitenkään iletä semmoista pitää, joka on ollut ruumiin kädessä ... eihän meillä toki tehdä, niinkuin naapurissa tehdään ... ollaanhan me toki siltä ihan toista väkeä, vaikka nyt sattuihin Kallelle sillä tavalla. Annetaan vain kaikki pois ... sillä tavalla siitä ei tule syntiä kenellekään ... ja jos olisi jo ennättänyt jotain pikkuista tullakin, niin kadutaan se synti.... Kallehan on jo katunutkin ja sinä myöskin, ja minäkin alan katua ... kyllä jumala sen antaa anteeksi.

Tytön kasvojen ja jäsenten jännitys laukesi laukeamistaan. Hän avasi silmänsä ja katseli isäänsä kuin turvaa hakien.

--Isä, veisataan virsi, sanoi hän hetken kuluttua.

--Veisataan vaan....

--Ottakaa tuo laulukirja tuosta.

Isä kurotti ikkunalta Helgan laulukirjan ja antoi sen hänelle.

--Kyllä minä luulen, että äitikin katuu, kun kuulee, puhui Söderling. Siltä varalta, ettei katuisi, vaan ettei kuitenkaan tapahtuisi syntiä kenellekään, niin saatetaanhan ilmoittaa, ennenkuin se tulee ... soutakoon Kalle heti paikalla tulliin.

--Ei, ei, äitiä ei saa pakottaa ... äidin täytyy taipua omasta ehdostaan jumalan tahdon alle!

--Vaan jos se ei taivu.

--Äiti taipuu, koska tekin taivutte. Miksi ei jumala valaiseisi äidinkin mieltä! Ei saa pakottaa, ei jumalakaan ketään pakota.--Voi, voi, kuinka minä olen onnellinen! riemuitsi hän nousten istumaan. Nythän me kaikki saamme näyttää jumalalle, että olemme hänen lapsiaan. Jospa olikin jumalan tahto, että Kalle ryöstäisi ruumiin. Isä, etkö sinäkin luule? Nyt minä tiedän, miksi jumala kuuli rukoukseni! Ensi pyhänä me menemme kaikki kirkkoon ja kiitämme ja ylistämme häntä siitä, mitä hän antoi meille tapahtua. Kiittäkäämme ja ylistäkäämme häntä!

--Lepäähän nyt siinä, lapsi.

--En minä enää tarvitse levätä....

--Sinä taas alat vapista.

--Veisataan nyt ... tämä.....

Helga etsi virren, alotti ja antoi kirjan isälle.

--Veisaa sinäkin ... tuosta.

--Se on niin pientä pranttia ... en minä näe ilman laseja ... mutta minä koetan sinun mukaasi.

--Kalle, tule sinäkin tänne, kehoitti Helga.

Kalle oli seisonut ovelta, katsellen kiinteästi merelle.

--Siellä on joku purje tulossa tännepäin.

Kalle meni noutamaan kiikaria, ja he jouduttautuivat kaikki kiikarikalliolle. Pian kävi selville, että se oli heidän venheensä, joka palasi kaupungista.

Näkyi jo kaukaa, miten asiat olivat venheessä, joka teki pitkiä luoveja kotiulapan yli. Äiti oli peräsimessä ja hoiti isoa purjetta. Hanna hoiti halkaisijan nuoria. Ukki makasi kokassa, toinen jalka roikkuen laidan yli.

--Se on sanottava heti, kun äiti tulee maihin. Sanotko sinä, Kalle?

--Kyllä minä sanon.

VI

Söderlingska istuu pöydän päässä ja lopettelee kolmatta kuppiaan kahvia, toisessa kädessä teevati, toisessa nyrkin kokoinen sokeripala. Helga odottaa pankon kulmalla, valmiina täyttämään.

--Tahtooko äiti vielä?

--Annahan, kun hiukan huokaan ... huhuh. Se oli seilausta se. Ajatelkaahan, että meidän täytyi Hannan kanssa hoitaa koko kryssäys. Pappa kepertyi lekkerinsä viereen jo heti satamasta lähdettyä. Lallatti ja ryyppäsi, ryyppäsi ja lallatti. Lopulta nukkui. Kun heräsi, alkoi alusta.

--Sen nyt saattoi arvata, sanoi Söderling.

--Saattoihan sen, mutta jos arvasin, että se tekisi meille sen kepposen, minkä teki, niin kaupunkiin jätin. Kun potkaisi rikki pirttupullon, niin ettei saatu koko matkalla tulta keittiöön ja piti olla kahvitta koko eilinen päivä ja yö ja tämä päivä ja loiskia viisi tuntia tyynessä mainingissa Pellingin selällä ... vaikka jauhoja olisi ollut ja sokeria kuinka paljo tahansa ... kerrankin!

Eukko oli olevinaan vihainen, mutta nauroi samalla. Helga pakottihe hymyilemään kuin mieliksi äidille, mutta Söderling ja Kalle jurottivat totisina, Söderling silloin tällöin arasti katsahtaen Kalleen.

--Täti koetti sytyttää ukin viinallakin! nauroi Hanna.

--Koetin, mutta mitäs se palaisi.... Hohhoo ja-jaa ... oli se kryssäystä se, pakottaa käsiäni ja selkäni niin, että ... mutta perille tultiin. Tuo Hanna on riski tyttö ... hoiti yksin klyyvarin.... Kyllä siitä vielä tulee kalamiehen akka.... Kaadahan nyt sitten vielä, jos siellä on.... Mitäs teille nyt sitten oikein kuuluu? Kuulkaahan, menkäähän ja tuokaa se kirstu maihin.... Nostakaa samalla säkit aittaani, toisessa on vehnäjauhoja.... Nyt meillä tullaan juomaan vehnäskahvia kerta päivässä, ettäs tiedätte.... Ei kai maksa vaivaa herättää ukkoa, antaa sen nukkua humalansa venheessä, kun vain heitätte jotain sen päälle, ettei kylmety.

Vitkastellen poistuivat Söderling ja Kalle.

--No, mitäs tänne nyt sitten oikein kuuluu?... Annahan, Helga, tänne tuo nyytty ... ota siitä se päällimäinen käärö ... siinä on sinulle villapaita. Se on hyvä vaatteiden alla, kun sinä aina olet niin

viulinen. Tohtori sanoi, että sinun aina pitää koettaa pysyä lämpimänä.

--Olitteko te nyt tohtorissakin?

--Ensi töikseni ... kohta kun olin saanut paaliasian reilatuksi ... tottahan toki, koska ne oikeastaan ovat sinun kaikki.... Olet niin kalvakka ja raukean näköinen, oletko sinä taas ollut sairaampi?

--En....

--Antoi se rohtojakin ja monenlaisia muita määräyksiä, jotka eivät maksa mitään ... puhutaan niistä sitten ... kaksi markkaa se vain otti, vaikka kirjoitti kolme reseptiä ... apteekki maksoi viisi markkaa viisikymmentäneljä penniä.... Ovatko miehet kalastaneet?

--Saivat ne nelikon toiss'aamuna.

--Kas vaan.... Meri yhä vain antaa. Onhan se sekin jotain. Mutta kyllä se kuitenkin on pientä sen rinnalla, mitä se sitten toisin ajoin antaa. Oli se toisenmoinen apaja se, kun oikein ajattelee.... Onko isäsi ollut maissa isännän puheilla?

--Ei.

--Ei tietysti. Minun se on hommattava sekin. Ja minä hommaan, sillä saari on ostettava, ja naapurin pitää tulla pois, sen minä olen päättänyt. Ja ensi pyhänä se ostetaan. Toin jo lutikanmyrkyäkin. Kun sen Korsun sikopahnan puhdistaa ja savustaa, tappaa syöpäläiset ja siistii ja paperoi, niin siinä on asunto Hannalle ja Kallelle. Ja se meni niin, että livahti, niinkuin olisi meri ne siihen teille käsillään kantanut. Onko naapuria itseään näkynyt liikkeellä?

--Ei ole, tuskin se on ollenkaan kotona.

--Joku sanoi nähneensä sen Helsingissä, en tiedä. Sen parempi, niin ei ole nuuskimassa täällä. Viron jahti tulee, niin pian kuin on saanut potattinsa myödyksi. Eikä niitä ollut sillä enää muuta kuin vähän ruuman pohjassa.

Tällä tuulella se voi olla täällä milloin hyvänsä, jos pitää puheensa....--Tuokaa tänne vaan ... tänne, tänne.... Pankaa siihen ... liikutte siinä niin juhlallisina kuin ruumiskirstua kantaisitte.

--Mitä siinä oikein on?

--Ostokset ja tuomiset ... se on raskas, mitä?

--Millä rahoilla ne kaikki on ostettu?

--Rikas ei tarvitse rahoja. Rikas ottaa velaksi. Oli se mukavaa Matrosoffissa. »Mitä saa luvan olla? Saako olla kahvia ... sokeria ... veskunoita ... rusinoita?» sanoi.--»Annetaanko velaksi?» minä sanoin.--»Minkätähden velaksi, kun on rahaa?» sanoi. »Minä näke jo riimistäkin, että on rahaa.»... Mistä se sen näki, mutta näkipäs.... »Ei ole vielä», minä sanoin, »mutta ehkä meri joskus antaa».--»Aa, harshoo, maksa sitten, kun meri antaa. Meri hjuva takkumies. Paljoko pannaan?» Jos olisi hänestä riippunut, olisi punninnut koko puotinsa pusseihin. Saipas kerrankin ostaa rentonaan, tarvitsematta särkeä päätään sillä, mihin kaikkeen pitää markkansa murentaa. Laskin lystikseni, montako kahvipussia oli Matrosoffin etelähyllyllä. Niitä ei ollut siinä enemmän kuin että olisin voinut ostaa koko seinällisen, jos halusin.

--Kun et ostanut.

--Mitäs minä. Ilmanhan minä vain.

Kun kurkku oli kahvista selvinnyt, niin yhtenä tulvana valui taas Söderlingskan puhe:

--Kysyin vielä kurilla, mitä se veskunalaatikko maksaa, josta ne aina mittaa. »Viisi sataa», sanoi. Olisi ollut veikeätä nähdä, miten ryssän naama olisi venähtänyt, jos minä paukahutin: »Mittaa sitten niin, että pohja paistaa.» Vasta sitten, kun on ollut kaupungissa ja nähnyt, mitä kaikkea rahalla saa, voi tulla oikein iloiseksi siitä, että on, millä saa.... Jos hyvin onnistuu, kuuluu toisella puolen lahden saavan pumpulipaalista sata ruplaa, jos nimittäin saa tullin sivu sisään. Siellä on korkeampi tulli kuin täällä. Sentähden niiden siellä kannattaa maksaa enemmän.

--Ruvetaanko me nyt salakuljettajiksikin? kysyi Söderling, ääni vähän vavahtaen, piippuansa rassaten.

--Emme me.... Viron veitikka kyllä sen puolen hoitaa.... Täytyy heittäytyä hetkeksi pitkäkseni.... Me sovittiin sen kanssa niin, että se joko maksaa heti käteisellä, ja saa silloin itse pitää voiton, jolloin riskikin on hänen, tai niin, että otetaan riski yhdessä, mutta silloin on jonkun täältä oltava mukana hommassa. Täytyy vielä tuumia sitä, sitten kun se tulee.

--Tuleeko se?

--Niin pian kuin on potattinsa myönyt. Minusta sopisi kyllä hyvin, että Kalle menisi mukaan, niin saisit samalla vaihtaa rahatkin Räävelissä. Siellä ne saapi helposti vaihdetuksi, niin ettei kukaan saa vihiä. Minä tiedän nyt kurssinkin pennilleen.

--Ettäkö Kalle lähtisi paalien kanssa?

--Kalle tai sinä ... kumpi tahansa.

Hän ei saanut vastausta, ei myöntävää, ei kieltävää. Hän näki ... oli nähnyt jo heti rannassa, kun tulivat jurraillen vastaan, että oli jotain.. hän arvasikin sen melkein, mitä se oli....

--Ettepä arvaa, kenen tapasimme kaupungissa.... Kerrohan sinä, Hanna.

--Konsulin ja hänen masinistinsa, ja me ajettiin sen piilillä.

Mutta Söderlingska ei malttanutkaan jättää puhetta Hannalle.

--Se oli nyt sitä nurjinta, mitä minä eläessäni, iski hän.... Meidän piti juuri lähteä, purjeet olivat jo ylhäällä ... minä tulin juuri siitä pankista, joka on siinä vastapäätä Stockmannia.

--Mitä sinulla oli pankkiin asiata?

--Ajattelin, että miksikäs en kävisi kysymässä guldenien kurssia, kun kerran olen kaupungissa, niin sen tietää senkin, koska Kalle ei tietänyt pennilleen, eivätkä sitten saisi Räävelissä pettää ... sillä jos se vaihtuu sekin niinkuin ruplan kurssi, niin ei niihin ole luottamista. Vaikka ei se kuulu vaihtuvankaan, vaan on aina kaksi markkaa ja penniä ... jos vaihtuu, niin vaihtuu enintään pennillä tai parilla, mutta sehän ei ole mikään asia se.... Niinpä niin, kun tulin ulos....

--Minä seisoin ulkona ja odotin....

--Hanna seiso i ulkona ja odotti.

--Jätittekö sitten venheen satamaan purjeet levälleen?

--Pappa jäi sinne.... Ja kun minä tulen kadulle, niin kuulen jonkun sanovan: »Päivää, Söderlingska», enkä ensin älynnyt, mistä se tuli.

Nyt otti Hanna väkisin puheenvuoron:

--Se oli konsuli ... se istui siinä piilissään. Se oli juuri sanonut minulle: »Saa nähdä, tuntee ko Söderlingska minut.» Minä tunsin heti sen sahvöörin, vaikka sillä oli turkki nurin päällä ja riihilasit nenällä.

--Annahan kun minä haastan ... haasta sinä sitten.... Se oli todellakin se meidän konsuli, joka istui punaisessa pillissä, joka hyrräsi kuin vimmattu.... En minä ensin osannut, mihin katsoa. »Tulkaa sisään, niin ajetaan vähän.» Hanna hyppäsi heti sahvöörin viereen kuskipukille.... En minä tiedä, mutta siinä minä sitten samassa jo minäkin istuin sen mustan vieressä, tulipunaisessa paholaisen kelkassa ja tulipunaisella sohvalla ... sillä oli silmät edessä ja takana ... minä opposin kuin heinärukoon. Samassa ovi paukahti kiinni ja minun hameeni jäi väliin ja repesi, tuossa vielä näette. Ja sitten mentiin, enkä minä tiedä, minne mentiin ja minne tultiin; milloin oltiin kaupungissa ja milloin maalla ja se hohotti vain ja nauroi, kun minä huusin. »Tämähän menee ihan helvettiin!» minä sanoin. »Ei tämä nyt mene, vaikka kyllä tällä sinnekin pääsee. Mennäänkö?»--»En minä vielä tällä kertaa.»--Sen pakana! Mutta kun se viimein pysähtyi, niin oli syöstä minut suin päin mereen, ja jos ei Hanna ollut jo siinä vastassa, niin kolera-altaaseen menin. »Kiitos kyydistä!» minä sanoin, »ja kiitos siitä läpi vuoden lypsävästä lehmästä!» minä huusin. »Mistä lehmästä?»--»Siitä, läpi vuoden lypsävästä!» minä sanoin. En tiedä, kuuliko se tai ymmärsi, sillä taas se räjähti menemään ja meni eikä jäänyt muuta kuin vähän haikua jällelle. Pappa töllötti venheen kokassa, suu auki, eikä osannut muuta kuin: »Missä helvetissä te!» Se oli kerrankin sana paikalleen. Niinpä niin! Mutta kun me suistuimme Hannan kanssa samalta laidalta yhtä kyytiä venheeseen, niin pappa hoipertui ja astui rikki pirttupullon, jonka Hanna oli pannut keskituhdon alle, eikä me huomattu sitä ennen kuin Villingin salmessa, kun rupesi tekemään kahvia mieli, mutta silloin se oli jo myöhäistä. Se oli maksu konsulin kyydistä.... Ja siinä humussa unohtui potattisäkkikin vielä Viron jahtiin. Sus siunaa, minkä näköisiä ne oli ... turkki nurin kummallakin sekä itsellään pääpirulla että hänen rengillään ja riihilasit otsalla.... Jos sitä kesti vielä vähän aikaa, niin merikipeäksi tulin, vaikka olenkin kalastajan akka.

--Minä olisin ajanut siinä vaikka koko päivän....

--Niin sinä ... kyllähän sinä....

Söderlingska ja Hanna saivat nauraa yksin seikkailuilleen. Helga koetti kyllä nauraa mieliksi, onnistumatta, Söderling ja Kalle eivät koettaneetkaan.

--Se oli sitä, ja nyt avataan kirstu ja otetaan tuomiset esiin.

--Eiköhän olisi parasta, ettei sitä avattaisikaan, sanoi Söderling.

--Miksei? Mikä herran nimessä teitä oikein vaivaa? puhkesi emäntä. Mikä teillä on?

--Mamman ei pitäisi turhaan lausua ... virkkoi Helga ujosti.

--Minä kysyn, mikä teitä vaivaa? Miksei saisi kirstua avata?

--Sano sinä se nyt, Kalle, sanoi Söderling ja nousi ja meni.

Ovessa tuli häntä vastaan ukki, hyvällä tuulella, nukkuneena, mutta ei vielä selvinneenä, lekkeri

kainalossa.

--Hei! Hei! Terveisiä kaupungista! Missä ne on kaikki? Saako täällä kahvia tai muuta määkää?

Söderling livahti ulos, aikoi pysähtyä oven eteen, mutta loittoni niin kauvas, ettei voinut kuulla, mitä tuvassa puhuttiin. Hän pysähtyi, lähti taas menemään, käväisi kiikarikalliolla, meni sieltä kala-aitalle ja nosti turskasiimavehkeet pois oven edestä, johon ne olivat jääneet Kallelta ja Helgalta, mutta katui ja pani ne siihen takaisin. Sai koukun peräimineen lahkeeseensa ja astui peräimen päälle ja oli lentää nokalleen. Sitten hän palasi tuvalle, niin lähelle, että voi kuulla jotakuinkin.

Emman ääni kuului ylinnä, yhä kiihtyen, Kallen ja Helgan sanoessa sanottavansa säyseästi ja tyynesti.

--Kyllä pitää olla! Mutta siitä ei tule mitään! Vai semmoistako te täällä sittenkin olette hautoneet! Mutta sehän on niin hullua kuin suinkin saattaa olla. Antaa pois kaikki! Vaan sehän olisi sama kuin halkaista nuotanperä nostaessa.

--Ei se ole ihan sama.

--Minkätähden se ei ole sama! Se on ihan sama kuin jos halkaiseisi nuotan perän juuri silloin, kun siinä potkii lohi. Sanokaa, miksi se ei olisi sama?

--Jos on potkenut nuottansa toisen vesille, niin silloin onkin oikein, että joko avaa nuotanperän tai vie saaliin veden omistajalle, sanoi Kalle.

--Toisen vesille? Kuka tässä on potkenut toisen vesille? Sanokaapas pilanpäiten, kuka tässä on potkenut toisen vesille?

--On kauheaa synty ottaa ruumiilta.

--Synty ... synty ... mikä synty?

--Kyllä äiti ymmärtää, että minä en voi pitää ruumiilta ryöstämiäni rahoja.

--Nakkaa ne sitten herran nimessä takaisin mereen!

--Semmoiset rahat! Te olette hulluja! kuului ukki henkäisevän.

--Niin juuri! vahvasti Hanna.

--Pitäkää te suunne ja antakaa minun puhua lasten kanssa! tiuskaisi taas Söderlingska. Sitten hän koetti puhua säyseämmin:.... Sanokaahan nyt, ihan totisesti ... tarkoitatteko te todella sitä, että rahat ja paalit olisivat pantavat menemään sitä tietä, mitä ovat tulleetkin, takaisin mereen?

--Ei mereen, vaan annettakoon ne sille, jonka ne ovat.

--Ja kenen ne ovat?

--Siitä kai kyllä saadaan aikanaan selko, kun saadaan tietää, kenen oli laiva.

Oli syntynyt äänettömyys; silloin meni Söderling sisään.

--Oletko sinäkin yhdessä hullutuksessa kuin nuo? huusi emäntä hänelle oveen.

--On minunkin mielestäni ilmoitettava tulliin.

--Mutta minun mielestäni ei ole!

--Oli se kuitenkin kovin paha, että tuli otetuksi väkisin ruumiilta.

--Väkisin? Mitenkä ruumiilta voi ottaa väkisin? Joka ei vastustele. Yhtä hyvin voi sanoa, että se antoi ottaa ne mielellään.

--Kallen olisi pitänyt toimittaa hänet siunattuun maahan, mutta Kalle sysäsi hänet tahallaan menemään.

--Sysäsikö hän tahallaan? Söderlingska jäi hetkeksi sanaa vaille.

--Minkätähden sinä sen teit? kysyi hän sitten säyseämmin.

--Kai minä tein sen siinä tunnossa, että kun en tietäisi, kenen rahat olivat, ja kun ei olisi ollut ruumista, niin ei minun tarvitseisi antaa niitä takaisin.

--Mahdoitkohan sinä ennättää sitä siinä mieltä? Etköhän sinä muuten vain hätäissäsi sitä sysännyt menemään? Ethän sinä silloin vielä tiennyt, että sillä oli siinä salkussa edes rahojakaan? Niin! Sinä olet ruvennut hautoimaan sitä jälestäpäin. Muut ovat sinua siihen yllyttäneet.

--Helgan hupsutuksia se on, tuhkasi Hanna.

--Ole sinä vaiti ja anna Helgan olla.

--Kalle katuu sitä sydämensä pohjasta eikä saa siltä rauhaa, sanoi Helga.

--Hirvittäisi minuakin pitää mitään siitä, mikä on ruumiilta otettu, vaikka olisi miten kuten otettu, sanoi Söderling.

Siinähan oli kyllä jotain perää, mutta siinä ei saanut olla perää. Kuta enemmän sitä siinä oli, sitä vähemmän sai sitä näyttää olevan. Ja kahta kiivaammin kävi Söderlingska nyt miehensä kimppuun.

--Joko sinäkin alat aaveita pelätä? Mutta mistä sen täällä meren rannalla tietää, mikä tavara se milloinkin on ruumiin omaa? Jos rupeisi sen mukaan valikoimaan, niin eihän silloin voisi mitään itselleen pelastamaansa pitää. Hukkuneiden tavaraahan se on kaikki, no, jos ei kaikki, niin suurin osa siitä, minkä vesi kantaa maihin. Ruveta nyt semmoisesta tunteilemaan. Mitä täällä sitten ollenkaan elämästä tulee? Muuttakaa maihin samassa. Menkää talonpoikain rengeiksi, niin isä kuin poikakin! Sontakuskeiksi! Suota kuokkimaan! Mahdoin päästää sinut, Kalle, seminaariin, silloin kun sinne pyrit. Siellä olisi ollut oikea paikkasi. Maallikkosaarnaaja mikä lienet!... Ensi kerran heidän elämässään oikein iso lohi miesten nuotan perässä potkii, eikä nämä uskalla sitä pitää. Synti? Synti! Mahtaisi naapuri nauraa, jos saisi tietää.

--Eihän mamma kuitenkaan tahtone, että tekisimme niinkuin naapuri.

--Minä vain sanon, että te olette päästänne vialla ja Helgan hengen hurmauksissa, ja se on se sen uskonsisar, se sen ystävä, tekopyhä vanhapiika tuolta kirkonkylän koululta virsineen ja veisuineen ja rukouksineen, josta on alkujuuri kaikkeen. Että minä päästinkin sen tänne maihin toissa kesänä!

--Sanoihan minä sinulle, että ... sanoi Söderling.

--Sanoit, sanoit, ole hyvilläsi, että sinä olit viisas ja minä tyhmä ... Se on niin, että nauraisi, jos ei itkettäisi.

Kalle ja Helga istuivat rauhallisina ja hiukan kärsivän näköisinä samalla penkillä, vierekkäin... Kun olisivat edes panneet tiukemmin vastaan, mutta siinä ne istuivat ja odottivat, niinkuin ei maksaisi vaivaa ruveta edes väittelemään. Minkä Helga kerran on saanut päähänsä, kyllä se siinä pysyy. Kuta hiljaisempi ja nöyrempi se on, sitä enemmän se äkäytyy.

Söderlingska tunsu, että hänen olisi heihin nähden pitänyt menetellä aivan toisella tavalla, heittää kaikki siihen tällä kertaa. Mutta siitä huolimatta hän tiukkasi, kirstua potkaisten:

--Ja millä maksetaan nämä ostokset?

Siihen ei kukaan osannut vastata.

--Ja millä korvataan virolaisen vaivat?

Ei siihenkään tullut vastausta.

--Ei millään! Teillä ei ole. Eikä se teitä liikuta. Mutta minä en ota päälleni sitä häpeää, ettei minulla ole silloin, kun täytyy olla, ja sentähden minulla on. Ja sentähden minä teen, niinkuin minun mielestäni on tehtävä.... Ja mikset sinä, Kalle, sanonut sitä heti, ennenkuin annettiin minun mennä?

--Se oli kyllä väärin, etten sanonut.

--Nyt se on myöhäistä. Viekkä paalit tulliin, jos haluttaa. Mutta rahat on annettu minun taakseni ja siellä ne pysyy.

--Kallen tunto vaatii kuitenkin, että hän ilmoittaa rahatkin, sanoi Helga.

--Ja hän kehtaisi tehdä vanhalle äidilleen sen häpeän ja kepposen! Sinä kehtaisit!

--Siksi, että Kalle ei tahdo, että mamma joutuu syntiin hänen tähtensä.

--Kyllä minä syntini....

Hän hillitsi kielensä, keskeytti ja jatkoi taas:

--Hyvä on. Tehkää, niinkuin tahdotte. Tuoss' on kirstun avain. Siinä on se, mikä on syntirahoilla ostettu, vaikkei vielä maksettu! Ottakaa, viekkä, viskatkaa nekin sinne, mistä ovat tulleet. Antakaa takaisin sille, jolta ne on otettu. Ehkä se sitten saa rauhansa, kun saa rahansa.

--Mamma! kuului Helgan moittiva ääni.

--Oletko sinä hullu! hönkäisi ukki pöydän päältä, jossa kyynärpäittänsä varassa viruen oli härppinyt viinakahviaan.--Joko sinä nyt alat antaa perään sinäkin! Mitä se raato rahalla tekee? Ei se tarvitse sitä taivaassa eikä helvetissäkään, jos on joutunut sinne. Suursaaren juoppo pappi sanoi minulle kerran, että taivaassa ei tarvitse rahaa, koska siellä saa kaikki ilmaiseksi, mutta rahalla ei mitään, ja helvetissä on niin helvetin paljon rahaa, ettei siellä rahalla ole mitään arvoa.

--Pappa....

--Ukki....

--Ja jos te taas sitä pelkäätte, että kuollut kummittelee, kun sitä on nyitty eikä ole saatettu siunattuun maahan, niin siihen asiaan minä sanon, että se on turha pelko. Ei ne maissa kummittele, jotka meressä

ajelehtii. Nehän ne kummittelevat, jotka maihin haudataan. Kirkkomaistahan enimmäkseen aaveet lähtevät liikkeelle. Kiitä, Kalle, onneasi, ettet vetänyt raatoa rannalle.

--Anna nyt olla, pappa.

--Ka, mitä? Eikö se ole oikeata asiaa? Saattaahan sen sitäpaitsi siunata mereenkin, tämänkin, koska kerran laivoistakin luetaan hauta mereen. Haetaan heti paikalla pappi, niin se on sillä tehty. Haetaan pappi ja pidetään rahat.

Söderling innostui heti siilien.

--Se ei olisi ehkä hullumpaa. Mitä sinä, Helga, siihen sanot? Hauta kuin hauta, siunattu mikä siunattu. Vaan mahtaisikohan meidän pastori tulla?

--Suursaaren juoppo pappi kyllä tulee, se lukee vaikka turkkilaisen haudan.

Hanna räjähti nauramaan, mutta Helga nyykähti itkuun.

--Minä luulin niin varmaan, että te, äiti, kohta kun kuulitte, mikä onnettomuus Kallelle oli tapahtunut, heti paikalla olisitte suostunut.

Söderlingska joutui aina suunniltaan, kun Helga itki.

--Hyvä, hyvä, minä suostun ... minä suostun.... Johan minä sanoin: tehkää mitä tahdotte! Ilmoittakaa, ilmoittakaa ... viekää kaikki tulliin! Mutta viekää silloin myöskin kaikki muu ... joka halko, joka laudanpätkä tältä saarelta, joka korkki. Miksei niitä ole viety jo aikoja sitten! Miksei se ole ollut syntiä, ettei niitä ole viety.... Vai määrästäkö se riippuukin? Mikset ilmoittanut tulliin sitä teelusikkaa, jonka löysit hauvin vatsasta.

--Ruumiinryöstöhän se oli sekin!

--Elä siinä viisastele, Hanna!--Kaikkihan on meren tuomaa, ja mistä me tiedämme, kuka niiden kanssa on kulloinkin hukkunut? Jääköön vain kaikki entiselleen, jääköön, jääköön.... Jos Kalle jaksaa odottaa tupaansa, niin jaksan minäkin lehmiäni. Jos Helga tulee rohdoittaan ja hoidotta toimeen, niin tulen minäkin kahvittani. Kyllä minä tulen toimeen! Heitetään kahvin juonti, heitetään. No, mitä sinä nyt enää nyyhkit! Saithan tahtosi! Kuulithan!

--Ei jumalalle kelpaa vihassa annettu uhri. Te ette suostu mielellänne.

--Hah? Eikö kelpaa? Vai pitäisi minun vielä mielelläni, nauru suussa viskata viisituhatta markkaa mereen! Se nyt on jo liikaa!

Ja kiukusta itkien ja paukkaen ja Helgankaan nyyhkytyksistä enää välittämättä tempasi Söderlingska takkinsa ja tyynynsä sängystä ja rynnisti ulos ovesta ja nähtiin menevän navettalatoon ja riuhtaisevan oven kiinni, niinkuin ei olisi aikunut enää koskaan palata.

Ukki otti lekkerinsä kainaloon ja lähti hoippumaan kammariinsa toiselle puolen porstuan, höpisten mennessään:

--Kyllä Suursaaren pappi lukee vaikka turkkilaisen haudan. Ei teidän tarvitse antaa mitään pois, kyllä Suursaaren pappi lukee vaikka turkkilaisen haudan.

--Jos se on turkkilainen, ei sen hautaa tarvitse kenenkään lukea! tirskei Hanna hänen jälkeensä.

--Mahtaisiko tuo olla pahitteeksi turkkilaisellekaan.

Helga kuivasi kyynelensä ja nilkutti aittaansa.

Hanna odotti Kallea ja lähti hänen jälkeensä. Mutta Kalle kiinnitti kulkuaan ja jouduttautui venheelle, jonka isopurje vielä lepatti levällään. Hanna seisoi vähän aikaa ja katseli, nakkasi sitten niskojaan ja pyörähti pois.

Söderling oli jäänyt yksin tupaan, päätyen siihen, mihin aina päätyi, kun oli pulma edessä--päivittelemään. Korvallistaan ruopien hän puheli:

--Tästä se vielä soppa kiehuu, jahka joutuu. Kuka heistä lopulta lie oikeassa, kuka väärässä. Mikä ne toikin tänne meidän rantaan! Olisivat menneet sinne, minne ovat ennenkin menneet--naapurin rantaan....-Pitääkö tässä nyt panna syömättä maata?

Silloin hän huomasi pannun hellalla, kurotti kupin astiahyllyltä ja puristi siitä sen, minkä sai.

Siinä oli matkakirstu lattialla. Sen avain oli kannen päällä, mihin Söderlingska oli sen heittänyt. Söderling avasi varovasti arkun. Se oli täynnä pusseja ja kauniisti nauhoitettuja paketteja. Niistä tuoksui veskunaa, rusinaa, tuntui kuin olisi siellä ollut tupakkaakin. Hän kohotteli ja kopeloi. Siinä oli sikareja, kokonainen laatikko Hollannin kuningattaria.--Katsohan Emmaa!--Hän raotti laatikon kantta, sai kaksi sikaria hypysiinsä ja pisti ne taskuunsa, Lukittuaan kirstun työnsi hän sen pois lattialta tavalliseen paikkaan sängyn ja seinän väliin.

Hetken kuluttua istui Söderling sataman suussa ongella, hampaissa sikari, jonka makuista ei muistanut milloinkaan polttaneensa.

--Siitähän selviää ... ja jos ei selviä, niin ei selviä, mutta kaipa se jotenkuten selviää.

VII

Söderlingska koetti turhaan saada unta silmiinsä. Hupussa korvin maaten hän ei olisi tahtonut nähdä eikä kuulla mitään. Mutta sydän jyskytti äkää ja pahaa mieltä ja kaislat ritisivät alla vähänkin liikhtaessa. Koko ajan hän näki Helgan milloin tutkivat ja arat, milloin moittivat ja murheelliset silmät. Meren möyryntä kuului ulkokareilta sitä selvemmin, kuta enemmän tyyntyi ja aikaa kului.

Kun pihalla lakattiin liikkumasta, nousi hän ja lähti ulos. Helga vielä valvoi, koska sen ikkunasta näkyi valoa.

Oli tyyntynyt kokonaan. Ei ainoakaan lehti lepattanut pihlajassa navetan nurkalla. Ei yhtä viriä värähtänyt satamalammin pinnalla. Purjevene seiso, ankkurinuora höllänä, siinä, mihin se oli pysähtynyt ankkuroijan jäleltä. Mantereen puoliselä ulapalta kuului jostain kaukaa sisäväylältä hinaajalaivan koneen jyskytys. Tukholman-laivan valkoinen runko paistoi hetken aikaa kahden saaren välissä. Jostakin kaljaasista jossain kuului kuin puita pienentelevän kirveen iskuja.

Söderlingska asteli Käärmeasaaren rantaa pitkin ja päätyi Kalliolahteen paalien luo.

Ulko-ulappa oli tyyni sekin, saaret ja karit kohoten mustina kyömyselkinä sen tahmeasta pinnasta. Maininki möyrysi yhä niiden ympärillä, mutta Söderlingskan korva oli ottavinaan, että se kävi hiljaisemmin kuin taannoin. Se ei siis tiennyt tulevaa tuulta, vaan mennyttä. Saattaa tehdä tyynen moneksi päiväksi, ja sitten tuuli menee itään.

Jos niin käy, silloin ei virolainen välitä tulla, sillä luovimalla se ei tule, niinkuin sanoi....

Ja parasta kai olisi, ettei tulisikaan koko merirosvo. Että yksi mies saattaa olla niin toisensa kuin mitä virolainen ja Korsu! Sama punainen kähärä parta, samat pienet porsaansilmät, sama väijyvä, ilkkuva katse tuuheain kulmien alta. Virostahan ne ovat alkuperäisin Korsutkin. Ei sen akka suotta olekaan Estmanneja. »Vai Saukosta, vai Saukosta, kyllä minä saukkolaiset tunnen, on oltu ennenkin asioissa ... kyllä minä toimitan ... saa luottaa, että minä toimitan.» Kajutta niin likainen kuin sikopahna, haisi mahorkalle ja ryssän saapasrasvalle, niin että sydäntäni etoi. Ne ovat vielä ilettävämpiä kuin Koiviston jätkät.... Jollain muulla tavalla ne ovat nuo paalit sittenkin kaupattavat. Ennen menkööt vaikka tulliin.... Ei se tuo hanuri vain kuulune hänen jahdistaan.... Ei, toisaalta se kuuluisi, jos se olisi se.

--Voi, hyvä isä, sentään!

Söderlingska palasi pihaan, harhaili siellä hetken huoneiden väliä, siirtäen sitä ja korjaten tätä, tietämättä oikein mitä varten. Hauki polskahti kalasumpussa. Helgan ikkuna loisti tyynesti ja totisesti kuin majakkalyhty. Se kutsui ja moitti. Mitä tyttö siellä miettinee? Äitinsä suruttomuutta se kai taaskin surree.

Hän teki kierroksen kalliolla, lähestyi varovasti ja pysähtyi lopulta niin, että voi nähdä ikkunasta aittaan.

Helgan aitta oli vanha kaljaasin kajutta, kerran merestä pelastettu ja siihen nostettu, ja laitettu ensin leikkivaksi pikkutyölle, joka sitten oli sisustanut ja paperoinut sen itselleen kesähuoneeksi. Ikkunana oli siinä yksi ainoa ruutu, harsolla verhottu. Ikkunan edessä oli pienoispöytä, katettu valkoisella liinalla. Sisällä oli kaikki puhdasta ja sievää niinkuin nukkeapissa, ympärillä oli aina lakaistua, ja eteläseinämällä oli kukkapenkki. Helga istui pöydän ääressä ja luki jotain, yllään valkoinen yönuttu.... Kynttilän liekki piipotti lepattamatta, liikahtamatta niinkuin kukannuppu astiassaan, yhtä totisena ja pikkuvakavana kuin Helgan kasvot sen takana ... kalpeat ja kuihtuneet, nenäparka suippo ja laiha.... Sillä oli raukalla jo rypyjä suupielissä, ja ylähuuli lepäsi ohuena hampaiden päällä, niinkuin ruumiilla.

Helgan kesähuone oli hänen äidilleen kuin pyhäkkö mikä. Siihen hän pistihe, milloin jouti, katselemaan Helgan kirjoja ja niitä itselleen luettamaan. Veisattiinkin yhdessä. Olisi se hyvin tarvinnut oman huoneensa talvellakin. Jos pidettäisiin rahat ja paalit--tai vaikkapa vain rahatkin--niin saisi niillä talvikammarin tuvan kylkeen ... saisi raukka oman olinpaikkansa, ei tarvitseisi ukkojen tupakansavussa yskiä....

Miksi ma hänelle kiukuttelin ja pahoitin mielensä....

On siihen niin somasti ripustanut vähät vaatteensa orrelle, huivinsa ja hameensa ja kirjavat nauhansa, joita laittelee huvikseen, mutta ei koskaan pue päälleen ... niinkuin morsian, vaikkei häntä milloinkaan sille retkelle puettane, mutta ties kuinka pian jo toiselle.

Ettei pelottaisi, loittoni hän ensin, ryki siellä ja tuli sitten ja raotti ovea.

--Täälläkö sinä yhä istut etkä pane maata? Eikö sinulla ole kylmä röijysilläsi? Tohtorikin sanoi, että sinulla pitää aina olla lämmin. Panisit toki puita kaminaan. Eivätkö ne ole sinulle edes puita pilkkoneet? Ei ne

mitään.

--Kyllä siinä on puita, vaikka en tullut sytyttäneeksi.

--Minä sytytän.

Äiti riensi tekemään tulta pieneen rautakaminaan, joka oli muurattu nurkkaan.

--Mitä sinä siinä luet?

--Uusi Testamentti tämä on, sanoi Helga, jatkaen lukuaan.

--Etkö lukisi ääneen?

--En minä luule, että te olette sillä mielellä, että voisitte kuunnella jumalansanaa.

--Elä sinä nyt välitä siitä äskeisestä. Ei ukki selvänä ajattele, niinkuin se päissään puhuu. Eläkä välitä siitäkään, mitä minä....

Helga pisti kuivan hajuheinän merkiksi kirjaan, sulki sen hitaasti ja siirsi syrjään.

--On niin kauheata, kun meillä melkein pilkataan jumalaa. Eiväthän pahimmat pakanatkaan toki sillä tavalla....

--Kyllä se sen katu, kun selviää.

--En minä niin ukista, mutta kun tekin, äiti ... vaikka minä olin niin varma, että te heti, kun kuulette, miten on....

Itku näytti taas alkavan tehdä tuloaan.

--Kas niin, elä nyt....

--En, en ... enhän minä....

--Jos sinä sitä, että minä, niin johan minä....

--Ei se ole teistä kuitenkaan synty, vaikka niin sanotte....

--Enhän minä tiedä....

--Kyllä teidän pitäisi se tietää....

--Tiedänhän minä, mutta ethän sinäkään ensin tietänyt, koska itse ensin sanoit, että se mikä tuli, oli jumalan lähettämä, ja että minkä jumala oli meille antanut, sitä ei meidän tarvinnut antaa ihmisille takaisin. Siinä uskossahan minä sitten lähdin kaupunkiin.

--Se oli silloin ... mutta jumalan tarkoitus olikin toinen. Sillä jumala tahtoi meitä koetella. Jumala tahtoi näyttää meille, millaisia me oikein olemme, koska olemme aina tahtoneet olla muita paremmat.

--Ketä muita paremmat?

--Varsinkin Korsuja.

--No, mutta kyllä me nyt toki olemmekin Korsuja paremmat.

--Ne ryöstävät ja varastavat ruumiita, ja nyt mekin ryöstämme ja varastamme. Kuolleen ryöstäminen on suurempi rikos kuin elävän, sillä elävä voi puolustautua, mutta kuollut ei voi.

--Elähän nyt, hyvä lapsi, onhan siinä nyt toki ero. Eikähän nyt toki silti tarvitse antaa kaikkea pois, jos antaakin osan.

--Jos Kalle ei saa antaa pois kaikkea sitä, minkä hän on vääryydellä ottanut, ei hänen sielunsa saa milloinkaan rauhaa, eikä minunkaan.

--Ennemminkö sinä siis jäät elämään entiseen ahtauteen ja puutteeseen?

--Ennemmin.

--Vielä Hannakin jättää Kallen, kun ei jaksaa odottaa, että saisivat huoneen. Sillä yhteiseen tupaan se ei tule.

--Jos Hanna jättää Kallen sentähden, että Kalle tahtoo tehdä, niinkuin hänen omatuntonsa vaatii, niin on parempi, että hän jättää.

--Ajatelleeko Kallekin niin? Tiedätkö?

--En tiedä muuta kuin että kun piru kerran lähetti hänen tielleen rahat ja pani hänet ne ottamaan, niin Kalle ei koskaan tule niitä käyttämään, vaikka kuinka muuten kävisi.

--Piru lähetti, jämäsi Söderlingska.

Muuta ei hän siihen osannut eikä nyt tahtonutkaan.... Ne kyllä tulevat pitämään päänsä. On turhaa siitä nyt sen enempää puhua. Sanoi hän kuitenkin vielä:

--Voi sentään.. olin niin iloinen, varsinkin sinun tähtesi, että meille koittaisi paremmat päivät.

--Kyllä Jumala keksii keinon vielä siihenkin.

--Jumala keksii, jämäsi hän taas, ja taas hänessä kuohahti. Mutta vielä kerran hän sai sen pidätetyksi. Ei nyt ... ei nyt ... ehti hän siitä vielä. Kunhan se nyt vain tuohon viihtyy ja pysyy tyynenä ja pääsee levolle.

Syntyi äänettömyys.

--Lukisit nyt sentään.

Helga avasi kirjansa siitä, niihin oli sen sulkenut, ja alkoi lukea:

--»Sitten Henki vei Jeesuksen ylös erämaahan perkeleen kiusattavaksi. Ja kun Jeesus oli paastonnut neljäkymmentä päivää ja neljäkymmentä yötä, tuli hänen lopulta nälkä. Silloin kiusaaja tuli hänen luokseen ja sanoi hänelle: 'Jos sinä olet Jumalan Poika, niin käske näiden kivien muuttua leiviksi.' Mutta hän vastasi ja sanoi: 'Kirjoitettu on: Ei ihminen elä ainoastaan leivästä, vaan jokaisesta sanasta, joka lähtee Jumalan suusta.'»

Mutta Söderlingskalla ei ollut oikeata hartautta kuunnella. Eikä hän myöskään saanut silmistään tytön hentoa selkää ja laihoja sormia ja ranteita, eikä korvistaan hänen heikkoa ääntään.... Se viepi sen vielä siihen, jos se sen oikein panee päähänsä. Vuosi vuodelta tuo käy yhä huonommaksi. Ei se kauvan elä.... Se teetättää minulla, mitä tahtoo. Vaikka kaikki lopulta kuitenkin joutuu minun hartioilleni. Millä tässä sitten rohdot maksetaan ja muu hoito kitumisen aikana?... Ei, ei, nythän minä taaskaan en kuuntele oikealla mielellä jumalansanaa.

Hän pakottihe kummallakin korvallaan kuuntelemaan ja kuulikin nyt joka sanan:

»Taas perkele otti hänet mukaansa hyvin korkealle vuorelle ja näytti hänelle kaikki maailman valtakunnat ja niiden loiston ja sanoi hänelle: 'Tämän kaiken minä annan sinulle, jos heittäyt maahan ja kumarrat minua.' Silloin Jeesus sanoi hänelle: 'Mene pois, saatana, sillä kirjoitettu on: Herraa, sinun Jumalaasi, on sinun kumartaminen ja häntä ainoata rukoileminen.' Silloin perkele jätti hänet, ja katso, enkeleitä tuli hänen luoksensa ja he tekivät hänelle palvelusta.--Mutta kun Jeesus kuuli, että Johannes oli pantu vankeuteen....

--Valitsitko sinä tahallasi tuon paikan minua varten?

--Minä jatkoin siitä, mihin lopetin, kun te tulitte.

--Missähän lie jo aika menossa ... eiköhän pitäisi jo pannaksesi maata.

Tyttö siirtyi vastustelematta vuoteeseensa. Äiti peitti hänet siihen, kapaloi lakanaan hänen jalkansa, jotka tuntuivat hienoilta ja haurailta kuin linnun luut, puhalsi sammuksiin kynttilän, sulki oven jälkeensä ja riensi ulos, leuka järähdellen, jota koetti turhaan saada asettumaan.

Mistä se saikaan tuon paikan lukeakseen! Olenko minä sitten heille niinkuin se, joka kiusaa palvelemaan kaiken maailman rikkautta? Olenko minä se, jolle täytyy sanoa: »Mene pois, saatana»? Enkö minä aherra ja puuhaa ja hoida heitä kaikkia, että tuskin pystyssä pysyn?

Kuta enemmän häntä liikutus valtasi, sitä vihaisemmaksi hän siitä tuli.

... Saa siinä soutaa ja siivota ja suolata, ennenkuin ovat nekään silakat nelikossa, joilla ostokset maksetaan. Velan siitä sait kantaaksesi, et muuta. Siinä oli saalis, minkä meri antoi, kun kerran antoi. »Jumala keinon keksii.» Keksii se meille sen, että pitää meitä köyhyydessä ja puutteessa neljäkymmentä päivää ja antaa sitten taas kiusaajansa viedä meidät korkealle vuorelle ja näyttää kyllä meille kaiken maailman rikkaudet, mutta eipä lähetäkään enkeleitään meille palvelusta tekemään.... Mikä minut riennättikään suin päin kaupunkiin ... olisihan minun pitänyt arvata, että jotain sotkua siitä sillaikaa tulee. Milloin täällä on päät sekaisin, milloin verkot ... selvittele ne sitten ja paikkaa, eikä tule aina kalua paikkaamallakaan. Vai nyt ollaan muka jo naapurin veroisia?... Sekin Söderling ... mahtoi mennä heti tekemään torpan kaupat, niin olisi täytymällä täytynyt ainakin ne rahat pitää.

--Hätsh sinä!--Hyi!

Söderlingska oli ehtinyt ladon ovelle ja riipaissut sen auki, kun sieltä loikkasi hänen helmoihinsa joku punainen, saaden potkun niin, että ilkeästi rääkäisten kieri kalliota pitkin.

--Mikä se oli? kuului samassa jostain Söderlingin ääni.

--Naapurin kissa kirottu.... Ja mitä sinäkin siinä keskellä yötä aaveilet?

--Olin vain ongella vähän.... Onko Helga sairas?

--Eikä ole! ärjäisi Söderlingska, purkaen siihen kaiken kiukkunsa ja kaiken mielensä murheen.

VIII

Sillä kylellään maaten, mille kerran oli heittänyt, nukkui Söderlingska isoon päivään, kunnes heräsi miellyttävästi pääskynpoikain sätkätykseen, emon tuodessa niille ruokaa ikkunan aukkoon, niissä ne istuivat rinnakkain päiväpaisteessa, kohta valmiina lentoon. Emä meni ja tuli, sysäten heille suuhun, mitä oli sattunut saamaan, ja lensi sirahaen tiehensä.

Siinä on se, joka ei kysy sikiöittensä mieltä ... saavat tyytyä siihen, mitä hän heille kitaan tunkee.... Ja niin sitä pitääkin!

Ja se, mikä eilen maata pannessa oli ollut hämärää ja häilyvää ja tunne- sotkuista, oli nyt niin järki-selvää kuin päivä sinisen meren yllä ja niin vankkaa ja järkähtämätöntä kuin kallio, jota hän lyhyin, nasevin askelin asteli ladosta tupaan.

Ei penniäkään pois! Johan minä olisin pähkähullu! Mitä minä eilen oikein hourailinkaan? Sitä vaille, etten antanut yllättää itseäni mihin tahansa.

Hän ajoi remakasti ylös miehet ja komensi Hannan, joka istui haukotellen vuoteensa laidalla porstuan karsinassa, noutamaan vettä lähteestä, sillaikaa kun hän itse kävi tekemään tulta hellaan. Saatuaan sen syttymään hän otti kahvipahtimen seinältä ja komensi:

--Söderling, vetäisehän kirstu esiin ... missä sen on avain?

--Tuossahan tuo on kannen päällä, mihin itse eilen panit.

Melkein mielenosoituksellisen välinpitämättömästi otti Söderlingska kirstusta papupussin ja täytti siitä pahtimen, pani sitten pussin takaisin kirstuun ja siirräytti sen Söderlingillä takaisin nurkkaan sängyn ja seinän väliin.

Helga oli tullut ja lyyhistynyt tavalliselle paikalleen työnsä ääreen.

--Ehkä sinä paahdat nämä kahvit, sillaikaa kun minä käyn ja lypsän lehmän. Katso, etteivät pala.

Nöyrästi, vaikka vähän vitkastellen, otti Helga pahtimen, luoden aran katseen Kalleen, joka sänkynsä laidalla veti saappaita jalkaansa. Söderlingska otti rannan ja aikoi mennä, kun kääntyi ovelta takaisin.

--Kuka lie jättänyt syöttejä koukkuihin mätänemään kala-aitan kynnyksen eteen?

--Jäivät siihen eilen, kun tulitte, sanoi Kalle.

--Jäivät....

--Kyllä ne vielä turskalle kelpaa, sanoi Söderling.

--Täyttää sitten loput koukuista ennen kahvia ja menee heti kahvin saatuaan laskemaan. On tyyni ja hyvä ilma laskea ja kokea ... kun vain liikutaan ripeästi!

Siihen olisi jätetty ties kuinka kauvaksi, varisten vietäväksi! Jos minä antaisin heille vallan!...

Ja lypsäessä ja siivilöidessä ja lehmää ruokkiessa selvisi Söderlingskalle kaikki kuin kerältä kehien.

Se ei olisi ainoastaan mieletöntä, se ei olisi ainoastaan hirveä vääryys ja tyhmyys, vaan se olisi minun puoleltani suorastaan rikos heitä kohtaan. Juuri heitä kohtaan. Totta sen täytyy antaa järkensä toimia, jolla sitä vähän on. Minun heistä sittenkin on lopulta vastattava, varsinkin Helgasta. Ei sellaisen tavaran poishaaskaamisesta voisi kukaan vastata, ei jumalan, ei ihmisten eikä omantuntonsakaan edessä. On se minullakin omatunto, ja minun omatuntoni ei antaisi minulle ikipäivänä rauhaa, jos en tekisi, niinkuin se minua kärkee. Helgan omatunto sanoo yhtenä päivänä niin, toisena näin. Ensin saa pitää kaikki lyhentämättä, sitten ei saa pitää penniäkään. Se on muka jumalan ääni, joka hänessä aina puhuu. Eilen jumala lupasi, tänään hän kieltää, huomenna ehkä taas lupaa. Mikä se on semmoinen jumalan ääni.... Ja kun siinä ei kenelläkään tapahdu vahinkoa.... Ja jos se on siinä se suurin synti--ja siinä kai se on, koska se sitä ennen ei ollut synti--ettei ruumista saatettu siunattuun maahan, niin voihan todella sitten tehdä niin, että luettaa haudan mereen. Ei siihen tarvita Suursaaren juoppopappia. Mikseikö meidänkin pastori siihen suostuisi? Tapaa kai se siunaus maalinsa pitemmänkin matkan päästä. Mikseikö jumalan henki voisi liikkua vetten päällä yhä vieläkin mihin tahtoo?

Pavut oli paahdettu, kun Söderlingska tuli lypsyltä. Hän otti kahvimyllyn ja jauhaa rutasi tanakalla polvellaan ne pieniksi siinä tuokiossa, ja kaatoi kupillisen jauhoja pannuun.

Olisi tehnyt mieli paukauttaa se kaikki heille samassa. Luulisihan järkisyiden sentään pitävän mennä heihinkin.

Vaikka mitä niillä oikeastaan on tekemistä koko asian kanssa? Minunhan ne ovat tavarat ja rahat, koska ne kerran ovat minulle annetut. Menettelen siis omani kanssa, niinkuin itse parhaaksi näen. Ja että me muka oltaisiin samallaisia kuin naapuri sentähden, että Kalle sysäsi ruumiin pois, se nyt on sairaan houreita. Tehdään tunnon tilit sitten, kun paalit on myöty ja rahat vaihdettu. Kadutaan jälestäpäin, jos on mitä katumista. Sovitetaan synti, sitten kun se on tehty. Sitä vartenhan se on synti, että se sovitetaan. Pidän hyvänäni. En anna penniäkään. Tulkoon vaan Viron mies. Jolleivät tahdo auttaa lastauksessa, niin

saan minä tehdyksi sen ilman heitäkin hänen kanssaan Hannan ja papan avulla. Ja vaikka menen itse mukana Rääveliin paalit kauppaamaan ja rahat vaihtamaan.

Paukautan sen heille sittenkin!

Hän kaatoi viiteen kuppiin: Söderlingille, ukille, Hannalle, Helgalle ja Kallelle ... siinä ne olivat kupit rivissä kuin pääskynpojat orrella.

--Käy, Hanna, kutsu miehet kahville.

Söderling ja Kalle istuivat kala-aitan edessä, koukkuja täyttämässä. Söderlingska näki Söderlingin nousevan ja lähtevän. Kalle ei tullut. Hanna näytti kuin tiuskaisevan hänelle jotain, nakkasi sitten niskojaan ja pyörähti pois.

Ukki tuli porstuan takaa kammaristaan, kohmeloisena ja viluisena, ja kävi, käsi vapisten, kuppinsa kimppuun.

--Ota Helgakin, ennenkuin jäähtyy.

--Kiitos, mutta ei minulle nyt maita.

--Eikö sinulle kelpaa kahvi? Onko sinulla paha elämä?

--Ei se minulle nyt maita. Jos annatte minulle sen sijaan maitoa vähän.

--Hanna, siinä on sinun kuppisi.... Miksei Kalle tule?

--Mitä oikkuillee.

Hetken päästä näkyi Kalle kuitenkin nousevan, ottavan koukkulaatikon ja vievän sen ruuhen kokkaan. Kannettuaan sinne vielä siimavasun ja kohohepit tuli hän vasta sitten tupaan, virkkaen ovelta:

--Tuleeko isä sitten heittämään ... pitkäsiima olisi nyt valmis.

--Sinun kahvisi jäähtyy, sanoi Söderlingska, selin oveen.

--En nyt välitä, sanoi Kalle.

--Et välitä? Mikset?

--Ei maita.

--Ei maita sinullekaan? Ohoo!--Söderlingska pyörähti tiukasti päin, katsahti Kalleen, sitten Helgaan, ja ponnahti pystyyn, otsa punaiseksi sävähtäen.--

--Ei maita! Annetaan sitten sille, jolle maittaa.

--Elähän toki jumalanviljaa ... kyllä minä juon!--mutta ennenkuin Söderling ehti hätään, oli Kallen ja Helgan kupprien sisältö lätkähtänyt likasankoon.

--Mitä skojia tuo on? karjaisi ukki.

--Se on sitä, että jos ei minun kahvini kelpaa, niin sopii tästälähin keittää omistaan, jolla on ... ja minulla on vaikka kuolinpäivään.

--Äiti, enhän minä....

--Kyllä minä yskän ymmärrän....

--Kuulkaahan....

Mutta Söderlingska meni jo, likasankoa kädessään kiikuttaen, sikolättiin.

Elkööt luulko! Ei minua semmoisella säikäytetä.

Porsas sai sangon sisällöstä sekä kärsäänsä että niskaansa ja peräytyi vingahtaen altaalta pahnaansa.

Hanna tuli jälestä, silmät pahansuopaisesti kiilluen....

--On se nyt kerrassaan naurettavaa tuommoinen.

--Mikä niin? ärjäisi Söderlingska.

--Ei ne nyt olisi pahentuneet teidän kahvistanne, jos sitä joivatkin.

--Olkoon se heidän asiansa ... mitä se sinuun kuuluu?

--Ehkä se kuuluu vähän minuunkin.

--Häpeäisit, joka haaskan harakka! Osaan minä itsekin pitää puoleni!

Jonnekin mennäkseen mielensä kuohua asettamaan mennä rynttäsi Söderlingska rantaan. Siellä oli aivan niinkuin hän oli arvannutkin--kallio silakkain siivuun jäleltä vielä pesemättä, niljakkana sisälmyksistä. Hän kävi hiekalla ja huosiamella siihen käsiksi, sadatellen saamattomia, jotka eivät osaa edes omia jälkiään siivota ... täyt jätetään mätänemään ... suolet haisemaan ... ja heille minä antaisin vallan?

Söderling näkyi lähestyvän hitaasti ja jäävän seisomaan siihen jonkun matkan päähän, hierautuen siitä sitten niin lähelle, että viimein sai sanotuksi sanottavansa.

--Se oli niiltä ajattele mattomasti tehty ... kyllä ne sen jo itsekin, kun minäkin niille siitä sanoin. Kyllä ne juovat, jos vielä tarjoat.

--Elkööt toki millään muotoa minun tähteni ottako semmoista syntiä tunnolleen.... Mitä siinä seisot ja noljotat? Miksette mene siimaa laskemaan?

--Aiotko sinä sitten kuitenkin?...

--Niin mitä?

--Myöä paalit.

--Totta kai.

--Kun ne nyt sitä niin paheksii.

--Rahat ja paalit ovat minun, koska kerran ovat minulle annetut. Minä huushollaan niiden kanssa, niinkuin parhaaksi katson.

--Niin mitenkä sitten?

--Sepähän sitten nähdään.

Helga oli arasti lähestynyt hänkin ja pysähtynyt jonkun matkan päähän. Söderlingska korotti äänensä, niin että se kuuluisi hänelle saakka.

--Ja siksi toiseksi, jos tahdotte tietää ... omilla vähilläni minä ne kahvit maksoin ... ja mikä muu on otettu velaksi, omillani minä senkin suoritan.

--Kuulkaahan, sanoi Helga, lähestyen.

--Siitä asiasta ei puhuta sen enempää ... ei nyt eikä vasta.

Helga poistui allapäin aittaansa. Hetken päästä meni hän sieltä tupaan. Söderlingska pysytteli ulkotöissä koko päivän ja vältti joutumasta kahdenkesken kenenkään kanssa.

Ja niin oltiin Saukossa vaiti monta päivää. Tehtiin työt puhumatta, istuttiin pöydässä, tultiin yhteen ja erottiin sanaa vaihtamatta.

Lapset joivat kyllä taas kahvinsa aamuisin. Mutta päivä päivältä he yhä enemmän jäykistyivät itseensä.

... Pesevät kätensä, sysäävät kaikki minun niskoilleni. Ja sysätkööt vain! Kyllä minä sen kannan. Kyllä minun niskani kestää sen, minkä toisenkin.

Ei Helga enää pyytänyt äitiä aittaansa lukemaan ja veisaamaan. Kahden istuivat siellä nyt Helga ja Kalle. Söderlingska otti esille vanhan raamattunsa ja koetti lukea yksin. Mutta ei se oikein tahtonut maistua.

... Ei kelpaa enää äiti lastensa kanssa sanaa harjoittamaan. Vaan sopipas vapahtajan syödä ja juoda fariseusten ja puplikaanien kanssa. Katsottaisiinpas sitä paikkaa. On se yksi raamatunpaikka sekin ... ja toinen syntisen vaimon paikka ... »joka on syytön, heittäköön ensimmäisen kiven». Eipäs aukea ne paikat eteen ... taitaakin vain aueta ne paikat, jotka itselle parhaiten passaa.

Oli lauvantai-ilta. Kalle ja Helga istuivat taas kahden Helgan aitassa. Kuului väliin lukemista, väliin hiljaista puhetta. Söderlingska hiiviskeli kalliolla seinän takana ja koetti kuunnella. Seinän, läpi hän kuuli Kallen sanovan alakuloisella äänellä:

--Ei, en minä voi mennä ilmoittamaan vastoin äidin tahtoa.

--Niin, eihän sitä voine.

--Meillä on aina puhuttu siitä, millainen ryöväri ja merirosvo ja ruumiinryöstäjä naapuri on. Ja nyt pitäisi minun olla samallinen, pitää kaikki, enkä olisi yhtään parempi kuin hekään.

Helga sanoi jotain, jota Söderlingska ei kuullut. Sitten Kalle taas sanoi:

--Ei, ei, kyllä minä aivan hyvin tiesin, mitä tein: tunsin heti, niinkuin olisin tehnyt ryöstömurhan. Sen minä tunsin. Sillä minä sysäsin sen menemään siksi, että minä ajattelin, että jos sillä siinä on rahaa, niin silloin ei kukaan pääse sitä minulta perimään.

--Sinä olisit ehtinyt sen pelastaa?

--Olisin minä aivan hyvin ehtinyt kopata sen ja vetää maihin, mutta minä tahallani en sitä tehnyt. Kaduin samassa ja oli vähällä, etten heittänyt salkkua hänen jälkeensä mereen.

--Kunpa olisit tehnytkin sen.

Istuivat taas vaiti. Helga lie selailut kirjaansa, koska kuului lehtien kahinaa. Sitten kuului taas:

--Ei äiti taivu. Hannakin häntä yllyttää.

--Jos minä puhuisin Hannalle.

--Se ivaisi sinua niinkuin minuakin....

Taas hetken kuluttua:

--Saisitko sinä rauhan, jos sille luettaisiin hauta mereen?

--En minä luule, koska minä kuitenkin ryöstin.

--Niin, siinähan se on.

--Ja eihän voisi lukea hautaa puhumatta ruumiista ... jos ei kertoisi kaikesta, niin joutuisi taas vain valehtelemaan.

--Niin, siinähan se on.

--Mikä tästä elämästä sitten tulee?

--En minä osaa sanoa.

Taas sanoi Kalle hetken kuluttua:

--Ja jos naapurissa vielä saadaan se tietää, ja miksei saataisi ja ehkä jo tiedetäänkin ... niin ennenkuin jään heidän poikainsa pisteltäväksi ja osoiteltavaksi, ja heidän vertaisekseen, niin menen vaikka merille takaisin. Tehköön äiti sitten, niinkuin tahtoo.

--Ehkä hän taipuu. Minä rukoilen vielä hänen puolestaan, että jumala kääntäisi hänen mielensä.

Kalle kuului nousevan. Söderlingska riensi pois.

Voi, herra, minkä hulluuden pitääkin ihmisiin tarttua!--Pitäkää sitten omanne! Ottakaa rahanne ja paalinne! Ette minun tähteni tarvitse rukoilla! Ei minua tarvitse lähteä pakoon vieraille maille.

Hän pyörähti jo takaisin, mennäkseen ja huutaakseen sen heille ovesta sisään.

... Mutta hulluhan minä olisin. Sillä sehän on mieletöntä, sehän on kerrassaan rekihurjaa!

Mutta silloin hän säpsähti: jos naapuri sen todellakin jo tietää? On voinut käydä kaupungissa ja tavata Viron miehen.... Mutta silloin on totta, mitä Kalle sanoi.

Äijä kompuroi porstuassa ja työnsihe tupaan, josta Söderlingska peitteensa kanssa oli menossa latoonsa.

--Heretkäähän nyt herran nimessä jo mököttämästä! Eihän tässä enää mikään jaksa. Ei kihoo enää viinakaan päähän. Minä kyllä näen, mihin tämä vie. Pian ne saavat sinutkin, Emma, siihen villitykseensä. Anna minulle, jos et uskalla itse pitää. Minä kyllä otan päälleni sen synnin, mikä siitä tulee. En minä luultavasti kuitenkaan enää pääse taivaaseen, kun olen juonut ja kiroillut niin helvetin paljon, sekä nyt että myöskin nuorempana, varsinkin nuorempana, ja tulen varmaankin vielä kiroilemaan ja juomaan yhä eteenkinpäin. Niin että minulle se nyt on yhdentekevä. Ei siellä luultavasti kuitenkaan lisätä tulta syntien mukaan. Kaikki kai ne siellä paistuvat samalla valkealla.

--Elkää edes pilkatko jumalaa, vaan menkää maata!

--Kun en kuitenkaan saa unta.... Hohhoo--ja-jaa....

Ukki jäi seisomaan kalliolle oven eteen. Söderlingska meni yhkäen, ähkäen latoonsa.

Koko yön ritisivät kaislat epämiellyttävästi ruumiin alla. Ei tahtonut saada rauhaa missään, lepoa kussaan. Oli usvainen, viluinen yö. Hylkekarin majakka ulvoi meressä. Niin pian kuin Söderlingska ummisti silmänsä, oli majakka samassa muuttunut suureksi mustaksi hylkeeksi, joka kallion korkeimmalla harjalla hännällään seisoen, silmät tulta suitsuten ja pää pyörähdellen, päästi yhden ulinan ulos merelle etelään, toisen ylös maihin pohjoiseen, kuin jotain omaansa vaatien.

Huonosti nukuttuaan nousi Söderlingska varhain lypsylle. Päivä juuri alkoi valeta. Hän kuuli lähestyviä askelia naapurin aidan takaa. Kahdet rautakorkoisten kenkään askeleet karahtelivat kallioon. Toiset tanakat ja lyhyet, niinkuin semmoisen, joka kantaa jotain raskasta, toiset häilyvät, luiskahtelevat, jotka välistä hiihdättelevät, välistä polkaisevat niinkuin korkealta pudoten. Ne olivat niinkuin ukon askeleet, silloin kun se toikkaroi humalassa. Mutta kuka oli toinen? Hän koetti katsoa oven raosta, mutta ne pysyttelivät koko ajan niin, että tupa esti näkemästä.

Nyt hoilotti ukko:

Ja vesi oli tyyni, kun rannalta läksin, rannalta läksin,
Mutta merellä kävi tuuli--
Ulkona ulapalla purren keksin, purren keksin,
Kultani tulevan luulin.

--Elkähän nyt ... kuletaan hiljaa, niin ei kaaduta, hiljaa, hiljaa vain, kuului houkutteleva ääni sanovan.

Se oli Korsun ääni ... naapuri oli siis tullut kotiin. Milloin? Yölläkö?

Aita rusahti, niinkuin joku olisi lentänyt sen syliin.

--Ei, minä en mene, intti ukin ääni.

--Menee nyt vain koreesti nukkumaan ... tulee sitten huomenna taas, houkutteli taas Korsun ääni.

--Voitko sinä sitten auttaa minut aidan yli?

--Tarttukaa tuohon ... ja pistäkää jalkanne tuohon, kas niin.

--Eikö helvetissä ... olisit antanut minun olla ruuhessani, jossa tulinkin ... ruuhessani minä istun ja soudan vaikka kuinka päissäni ... te sen vielä varastatte.

--Eihän me toki naapurin ruuhta....

--Miksei tässä ole porttia eikä edes veräjää?

--Ettekös te itse naulannut sitä kiinni?

--Niin teinkin.... Emmen kanssa naulattiin. »Naulataan niin, ettei sitä härkäkään puske kumoon», sanoi Emma.--Mutta nyt minä revin sen auki.

--Ei nyt ruveta ... sitten toisen kerran.

--Kuule sinä, sinä olet maailman suurin roisto ... vaikka minä joinkin viinastasi, niin sinä olet maailman suurin roisto ... vaikka auttaisitkin minut aidan yli....

--Jaa... jaa... kyllä minä autan.

--Se on hyvä, että myönnät, sillä sinä olet roisto ja ryöväri ... rakkari sinä olet ... haaskalokki... kenenkähän saappaat sinulla nytkin on jalassasi?

--Omani tiemmä.

--Omasi ... hihhih ... onko ne tehty oikein sinun mitallasi?

--Kas niin, pappaseni, kas niin ... nouseaan nyt ... kas niin....

--Anna olla, kyllä minä pääsen auttamattakin ... sillä minä en tahdo, että sinä autat minua.... Perkele sinä olet, punapartainen perkele sinä olet....

--Perkelehän on mustapartainen.

--Niinkuin konsuli ... ajaa moottorilla ja pulilla vuorotellen sen mukaan missä liikkuu ... oli jo viedä meidän akatkin helvettiin, mutta täytyi tuoda takaisin....

--Missä?

--Ei missään, tokaisi ukki lyhyesti, nähtävästi epäillen, että toinen koetti urkkia.... Mutta hyvä mies se on silti ja hyvä mies sinäkin olet ... sinä et surkeile ... ja sinä otat mistä saat etkä pelkää aaveita ... etkä ilmoita mitään tulliin.

--Nyt ukko erehtyy ... minä ilmoitan aina tulliin.

--Et milloinkaan.... Pih!--Sinäkö ilmoittaisit tulliin? Kiitä jumalaasi, että olet semmoinen, joka ei ilmoita ... sillä ei ole tarviskaan.... Jota minä aina olen saarnannut. Sinun poikasi ovat tulleet isäänsä.... Kiitä jumalaasi, etteivät sinun sikiösi ole semmoisia, jotka eivät ota silloin kun saisivat ... pitää ottaa silloin kun saa.... Katsos, meidän miehet ovat akkoja ... ilman puhtia ja paholaista ... sentähden.... Nosta minua niskasta.... Tyttö on pannut heidän päänsä ihan pyörälle ja panee kai vielä äitinsäkin pään, vaikka se on minun tyttäreni.... Kiitä jumalaasi, ettei sinulla ole jumalaisia lapsia, sillä se semmoinen vie elämisen helvettiin ... ei ne nyt muuta kuin lukevat ja veisaavat, naama soikeana, nenä huulten päällä ja huulet

lerpallaan leuvan päällä.

--Mutta sehän on hyvä, että ihmiset ajattelevat iankaikkisuusasioita.

--Niin onkin, ja siksi me olemmekin parempia kuin te ja tullaan aina olemaan, sillä sinä olet skoijari ja sinun poikasi ovat skoijareita ja sinun käy vielä huonosti ... sinä uit vielä maha pulleana meressä etkä pääse siunattuun maahan eikä sielusi saa rauhaa iankaikkisesta iankaikkiseen ammen. Niinkuin kirottu sielu sinä loiskit laineelta laineelle ... niinkuin turvonnut hyle ... ja lokit nokkii tuota nenääsi.... Kuule, laske minut nyt alas tästä aidalta ja tule ottamaan ryyppy, pieni pikkuruinen ryyppy ... kuule, ollaan ystäviä, naapuri, kuule, heitetään pois kaikki vanhat vihat!

--Ei minulla ole koskaan ollutkaan mitään vihoja.

--Mutta minulla on ollut ja on ja tulee aina olemaan, niin kauvan kuin maailma seisoo, ja se seisoo vielä kauvan.

Aita kuului rusahtavan ... joku aidas katkesi.

--Pidä kiinni, etten minä putoa ... nosta yli toinen jalka ja kannata minua kauluksesta niin kauvan, että jalka ulottuu maahan ... kas niin ... kiitos, merirosvo ... niin kauvan kuin maailma seisoo, ja se seisoo vielä kauvan, tulee olemaan iankaikkinen viha Söderlingien ja Korsujen välillä. Sillä minun isäni oli rehellinen mies ja minä olen rehellinen mies ja minun lapseni ja lastenlapseni ovat rehellisiä miehiä, sillä omena ei putoa kauvas puusta. Elä sinä luule, että...

--Nyt on jalka maassa ... nyt minä päästän.

--Päästä vaan ... mitäs olet pitänytään.

--Pääsettekö nyt.... Jos minä tulen taluttamaan.

--Elä tule ... pysy vain sillä puolella aidan.

Samassa tuikkasi ukko esiin suin päin nurkan takaa ja kaatui siihen. Kuului ilkkuvaa hohotusta, ja kun Söderlingska syöksyi esiin, ehti hän nähdä leveän selän ja naurusta hytkyvät hartiat nousevan kalliota, jonka harjalla seisoivat naapurin kaksi poikaa, hohottaen isäänsä vastaan. Sitten ne katosivat kaikki usmaan kallion taa.

Söderlingska auttoi ylös isänsä ja vei hänet hänen kammariinsa, jossa ukko retkahti selälleen sänkyyn.

--Mitä teillä oli siellä tekemistä? Kuinka te sinne tulitte?

--Menin vähän vesille laulelemaan, kun minulla oli niin onnettoman ikävä lauantai-iltana. Niin kuulin soutua sumussa ... niin menin vastaan. Se kun olikin naapuri, niin se sitten kutsui heille tuliaisille. Se on hyvä mies, sillä oli kymmenen markan konjakkia.

--Että viitsitte mennä sen viinoja juomaan.

--Ka, miksen olisi....

--Tiesikö se mitään ... oliko sillä vihiä mistään? Ette vain te kertonut? Puhuitte ehkä kaikesta humalapäissänne?

Ukko kavahti suoraksi sängyssään.

--Niin humalassa minä en ole milloinkaan, että mä puhuisin semmoista, jota ei saa puhua. Jalat minulla joskus saattaa pettää, mutta pää ei petä koskaan. Kyllä ne ovat muut tässä talossa, joiden pää pettää ennen kuin minun.

--Koettiko se urkkia?

--Ei minulta urkita.

--Oliko sillä mitä venheessään?

--Oli siinä säkkejä mitä lie ollut presenningin alla.

--Mitä niissä oli?

--En minä kenenkään kätköjä urki.

--Tiedättekö, milloin se oli mennyt kaupunkiin? Oliko se siellä jo silloin kun me?

--En minä tiedä.

--Ette te mitään tiedä.

--Emma, elähän mene! Kaada lekkeristä tuohon lasiin ja pane se tuohon tuolille, niin että yletän eikä tarvitse nousta!--Vie nyt lekkeri kaappiin, etten potkaise sitä kumoon, jos sattuisin nousemaan.

--Kyllä te olette saanut jo tarpeeksenne.

Mutta hän teki niinkuin oli pyydetty.

--Kun se ei vain veisi minun ruuhtani.

--Olkaa huoletta.

Söderlingska seiso hetken aikaa tuvan edustalla ja kuulosti ja mietti. Kaikki vielä nukkuivat. Sitten hän pudotti hameensa helmat alas, sitaisi huivin päähänsä ja meni, hiipien tuvan taitse aidalle ja siitä yli nopeasti Korsun puolelle.... Tuntui jalan kalliota koskettaessa, niinkuin olisi ollut vieraalla, vihollisella maalla. Söderlingien ja Korsujen välit eivät olleet ulkonaisesti rikki, tervehdittiin, kun tavattiin, pysähdyttiin puhumaankin, kun ei päästy muuten ohitse, mutta saattoi kulua vuosia, ettei toinen käynyt toisen alueella. Naapurit tiesivät toistensa elämästä vain sen, minkä sitä väijyivät ja näkivät. Ne olivat etupäässä Korsut, jotka näkivät. Söderlingin puolelta ei voitu paljoakaan nähdä naapurin puolelle, kun edessä oli kallio, joka suojasi heidän tupansa ja pihansa. Ainoastaan tuvan katto ja pääty kohosivat kallion yli. Sitä vastoin voivat Korsut sekä tältä kalliolta että ullakkonsa ikkunasta nähdä kaikki, mitä Söderlingin satamassa, kalarannassa ja pihalla tapahtui. Ainoastaan huoneiden taa pääsi heitä piiloon. He olivat siinä kuin tarjottimella, ainaisen tarkastuksen alaisina. Se oli se ikuinen harmi. Vaan eipä sillä, että heillä olisi ollut mitään salattavaakaan. Heillä ei sitä ollut....

Söderlingska oli pysähtynyt hetkeksi kallion laelle, josta voi nähdä kumpaankin taloon. Usma ajelehti mereltä maihin suurina lepereina, reveten hetkeksi, tiivistyen taas.

Naapurilla oli hyvä satama, auki etelään. Heillä oli hyvä kiikarivuori, paljoa korkeampi kuin Söderlingien, ja se sulki Söderlingeiltä näköalan merelle länteen ja lounaaseen. Piha oli suojattu ja paisteinen vihreä nurmikko, laskeutuen lounaaseen. Kaikki ulkokuoneet, aitat ja navetta olivat läntistä kalliota vasten, suojassa talven pahimmalta tuulelta, luoteiselta. Korsun piha oli keväällä sulana, kun Söderlingin puolella vielä oli paksut jäätiköt. Siellä oli mainio verkkokallio, jossa oli mukava kuivata ja levitelläidä.... Siellä oli kaikki paremmin. Navettaa oli alettu kattaa ja kengittää. Siellä oli tehty kaikki, mikä olisi ollut tehtävä meillä, mutta jäänyt tekemättä. Miehet olivat suuria ja voimakkaita, melkein jätkiä, leveäperäisiä, pitkäselkäisiä, jalat lyhyet ja tanakat. Ei niillä ole jumalaa eikä omaatuntoa, mutta kaikki hommansa ne saavat käymään. Ihmekö on sellaisten saada merestä irti, mitä tahtovat. Ja viekkaita ja kavalia ja varovaisia kuin ketut. Joka paikassa silmä tähystämässä, korva kuulostamassa.

Oli se nyt sekin taas: houkutella vanha mies luokseen ja juottaa hänet humalaan, urkkiakseen--sillä mitä muuta varten se olisi sen sinne vienyt?

Ja kun ne saisi siitä pois milloin tahansa, jos vain jaksaisi ostaa saaren omakseen ... ja kun nyt olisi rahaa, millä jaksaisi, jos olisi sen pitäjätä. Mutta mitäs meillä....

Söderlingskan sydän oli niin täynnä pakahtumista ja kiusaantumista ja kateutta ja kiukkua, että siihen oikein koski.

Korsun satamassa oli purjevenhe laiturissa, purje vielä mastossa auki, puomi vedettynä ylös. Molemmat pojat puuhasivat siellä kantaen tavaraa maihin.

Söderlingska oli vihannut heitä melkein siitä saakka kuin alkoivat päästä liikkumaan. Aina ne olivat olleet kiusaamassa Kallea ja Helgaa, näykkimässä, nakkelemassa kivillä aidan takaa--aina valtaamassa lintuluotoja, varastamassa munia Käärmesaaren pesistä, eikä niitä saanut koskaan kiinni.

Korsun akka seiso tuvan tupansa rappusilla, huomaamatta Söderlingskan tuloa. Söderlingska pysähtyi ja katseli häntä tuvan nurkalla kasvavan sireenipensaan suojasta. Se oli pieni, laiha, ketterä ihminen. Kädet ristissä vatsan päällä hän katseli kuin ihastellen poikiaan, jotka juuri kantoivat kukin säkkiään aittaan. Se oli oikea tavarankätkijä emä, jonka talteen mies ja pojat varastaa ja anastaa, hankkii ja haalii. Se oli se aina varuillaan oleva kiilusilmä narttu pesänsä suulla.... Ja sitten niin syytön ja viaton ... tekopyhä liehako ja kehuja ja kiittäjä, kun pelkäsi jotain ... niinkuin ei olisi milloinkaan mitään kujetta tehnyt, ei milloinkaan punninnut väärin, ei kenellekään antanut väärin takaisin.... »Ai, oliko se kaksikymmenmarkkanen kuin rouva antoi ... anteeksi, minä luulin kymmen-markkaseksi ... anteeksi ... ne ovat niin yhdennäköisiä nykyajan setelit.»

--Huomenta.

Säpsähtipäs....

Korsun akka oli säpsähtänyt, pyörähtänyt kuin pelätetty lintu, mutta tointunut samassa.

--Ka, huomenta, huomenta.. Emmako se... no, sepä hauskaa!

Ja samassa se oli kättelemässä, syleilemässä ja heti taas rappusilla, huutamassa kuin varoittaen tupaan:-
-Täällä tulee vieraita, Matti.-- Naapurin Emma!

--Eihän nyt juuri vieraita ... eihän tämä ole mikään vierailun aikakaan. Tulin vain noutamaan papan ruuhta, kun sanoi jättäneensä.

--Olisihan se toki mekin.... Emma käy sisään. Taisi olla Matillakin jotain asiaa.

--Käypi sisään vain, käypi sisään, kuului tuvasta Korsun rento, leveä ääni.

Söderlingska näki leveässä sängyssä suuren miehen sukkasillaan, saappaat potkaistuina jaloista, punaisen parran--kissa rinnoilla kuin parran jatkona ... toinen käsi niskan alla, toinen kissaa silittäen ... mahtavana ja varmana.

--Ukko siihen heittäytyi pitkäkseen kaupungista tultuaan.

--Päivää, päivää.

--Loikoo vain. Ei huoli vaivata itseään... ja jos kissakin pelästyy....

Korsu aikoi nousta, mutta ei sitten noussutkaan, nosti vain kissan viereensä ja kiersi kätensä rinnan päälle ristiin.

--Emma tuli ruuhta noutamaan; sanoin jo, että olisihan se tuotu.

--No, mitäs nyt vieraita vaivata ... lie muutenkin ollut äijästä vastusta.

--Vastusta? Eihän. Hauskaa vain ... se on niin iloinen äijä ... aina kaltaisensa.

--Ei hänestä toden totta liene iloa kylässä enemmän kuin kotonakaan.

--Pyysin Mattia saattamaan hänet kotiinsa, kun alkoi uupua ... ajattelin, että ehkä oli varmempi, jos ehkä eksyy usvassa tai voi ajaa kivelletä ... tai sortuu mereen, noustessaan maihin.

--Ruuheessa se kyllä aina pysyy, sanoi Söderlingska,--siitä se ei kaadu, mutta kalliolla ei ole niin varma.

--Eihän nyt ole niin ihmeellistä, jos jalat joskus pettäisikin, hevelteli Korsun akka. Onhan vaarilla ikääkin. Se oli riski mies aikoinaan ... kun kaikki pysyttäisiin yhtä riskeinä.

--Oli ystävällisesti tehty, että autoitte kotiin. Ajattelin, että kävi lopulta riitaiseksi, niinkuin sen tapa on.

--Ei toki yhtään.... Kyllä me toki aina Söderlingin kanssa sovimme. Onhan hauska, että naapurit joskus tapaavat toisensa ja kallistavat lasin pari ja juttelevat. Se on niin mukava suustaan, äijä.

--Ukot tässä vain koko ajan toisiaan kehuivat. Jos heitä itseään uskoisi, niin ei olisi maailmassa kolmatta miestä heidän veroistaan.

--Olivatko kalat hyvässä hinnassa kaupungissa? kysyi Söderlingska, kääntääkseen puheen toisaalle.

--Olihan ne ... tavallisessa ... varsinkin kampelat ja suolakala myös.

Korsu haukotteli ärjähdellen, levittäen leukansa selälleen, huolettomasti ja mahtavasti, niinkuin tuskin olisi viitsinyt vastata, niinkuin se nyt olisi ollut kovin mitätön asia, mitä kalat maksoivat.

--Emma on hyvä ja ottaa kahvia.

Täytyihän ottaa ja juodakin, vaikka oikein se kuvotti.

--Emmakin oli kaupungissa? sanoi Korsun akka.

--Oltiinhan me vähän papan ja Hannan kanssa.

--Joko pian saadaan häät ... ehkä oltiinkin jo morsiamen kanssa häävaroja hakemassa?

--Eihän niistä vielä ole tietoa häistä ... ensin on Kallen toimitettava itselleen huone.

--Noo, pianhan se on yksi huone pystyssä.

Söderlingska ei voinut olla pistämättä:

--Hirret maksaa--niille, joiden täytyy ne ostaa.

Kai se sattui, koska Korsun akka käänsi puheen toisaalle:

--Kuinkas Helga jaksaa?

--Kiitos kysymästä hänen puolestaan, mutta kyllä hän vain on yhdellä huonollaan.

--Jaa, jaa, kovin se on vaikeaa, kun rakas lapsi on sairas, mutta kai jumala tietää, mitä varten meille kärsimykset lähettää.

... Et puhuisi jumalasta sinä etkä vetäisi naamaasi suotta kureihin....

--Nyt pitää Söderlingskan vähän maistaa näitä kaupungin tuliaisikiäkin.

--Ohoo, oikein viiniä?

--Se on nyt vain ilman aikojaan ... se suotta tuo Korsu ostelee, kun pääsee....

--Ostaahan, kun on millä ostaa.

Yhtäkkiä paukautti Korsu, niinkuin olisi koko ajan sitä siinä vain väijynytkin:

--Se Haapsalon saksa, jolta olitte ostaneet potattia, käski sanoa, että hän kyllä tuo tullessaan säkin, joka teiltä oli unohtunut.

Söderlingskan päätti huimasi, niin että hetkeksi himmeni silmissä, mutta hän kuuli samalla, että hänen äänensä oli tyyni, rauhallinen ja huoleton.

--Niin, se unohtui lähdön kiireessä ... sen piti tuoda se meidän venheeseen....

--Itse se sanoi teidän sanoneen, että tulisitte noutamaan, sanoi Korsu, vilkaisten akkaansa.

--Vai niinkö se oli.

--Mikset sinä, Matti, ottanut säkkiä mukaasi, niin olisi joutunut pikemmin?

--Se nyt olisi ollut ihan liika suuri vaiva teille, kun näkyy olleen omaa lastiakin yllin kyllin. Sanoiko se olevan matkan itsellään tännepäin?

--Kai sillä mahtoi olla, koska sanoi tulevansa. Eikähän tuo olisi suuri kierros, vaikka tulisi asian alkaenkin.

--Kiitos kahvista ja viinistä ... jos minä sitten lähdän.

--Jos Emma tarvitsee potattia, ennenkuin virolainen tulee, niin meiltä kyllä saa ... meillä on niitä samoja potattia, tuossa poika juuri kantaa säkkiä aittaan.

--Kiitos vain, mutta kyllä meillä on vielä. Ja aikaahan kohta saada jo uutispotattiakin.

--Onhan toki parempi antaa niiden kasvaa ja syödä vanhoja niin kauvan.

--Ruuhi on kai satamarannassa? sanoi Söderlingska nousten.

--Minä tulen näyttämään.

--Kyllä minä sen.... Hyvästi, Korsu.

--Hyvästi, hyvästi.--Terve tuloa toisenkin kerran. Muista jälkiäsi. Terveisiä papalle! huusi Korsu sängystään.

Että hän sittenkin oli juonut heidän kahviaan ja maistanut heidän viinejään! Jos olisi edes saanut tietää jotain. Mutta siitä, tiettiinkö täällä vai eikö tietty mitään, ei hän ollut selvillä lähtiessään enemmän kuin tullessaankaan.

Söderlingska lähti kiertämään ruuhtaan saaren ympäri, meren puolitse, ja sousti niin, että aivot notkuivat ja kokka kuohui.

Kyllä siellä sittenkin tiedetään jotain, joskaan ei ehkä kaikkea. Kun se kutsuu isän mukaansa juottaakseen häntä yökauden, niin totta sillä on siinä joku erikoinen tarkoitus. Jälillä se on, joskaan ei vielä ihan perillä. Silloin kun se sai ukin urkittavakseen, ei se vielä ollut tavannut akkaansa eikä siis saanut häneltä mitään tietää, vaikka akka olisikin päässyt paaleista vainuun. Sillä on ollut vihiä jo sitä ennen ja siihen se on päässyt jo kaupungissa. Se on virolainen, joka on vihjannut. Koska ne kiersivät silmää toisilleen, kun miestä mainittiin.

Mutta samassa leimahti Söderlingskan päähän toinen otaksuma.

Miksei Korsu olisi itse voinut löytää niitä samoja paaleja kuin mekin? Eivät kai ne olleet ainoat paalit ne, jotka tulivat Kalliolahteen. Se oli tietysti ollut tähystämässä ja väijymässä Ulkokarilla, jossa se aina makaa, ja joko se nosti löytönsä siellä maihin ja kätki ne sinne ja meni heti kaupunkiin niitä kauppaamaan virolaiselle, tai vei se ne jo mennessään. Jos sillä on ne täällä jossain kätöksessä, silloin tulee virolainen ne noutamaan, samalla kuin meidänkin paalit. Se oli sovittu jo silloin, kun minä puhuin sille ... ilmankos se hymähti sekini niin merkitsevästi. Kuka tietää, mitä asioita niillä jo ennenkin on ollut keskenään.

Vai kampeloita kaupalle! Se oli raaka valhe, että ne tähän aikaan olisivat voineet saada kampeloita niin paljon, että niitä olisi kolmen miehen tarvinnut lähteä kaupunkiin viemään. Ja vaikka olisi ollutkin joku kilo, niin ei niillä rahoilla osteta venheen täydeltä tavaraa eikä monta pullollista viiniä. Eikä niillä tähän aikaan ole voinut olla lintujakaan viedä, eikä nyt suolakalakaan mene kaupaksi. Muilla vehkeillä siellä on saatu rahaa irti.

Söderlingska oli mielensä uhmassa soutanut jo pitkän matkaa satamansa suun ohi, ennenkuin sen huomasi. Hän kääntyi ja sousti varovammin.

Siksi se virolainen oli niin kernas tulemaan. Yksi tie, kaksi asiaa. Korsun paalit ja Söderlingin paalit. Sulloo ne samaan ruumaan. Ja silloin ei toinen ole parempi kuin toinenkaan. Ja nyt on meitä tietysti heidän mielestään kaksi samanveroista Saukkosaarella.... Ja siksi siellä oltiin niin rentoja ja rehtejä kuin olisi oltu maailman rehellisimpiä ihmisiä.-- »Terve tuloa toisenkin kerran!--Muista jälkiäsi!--Terveisiä papalle!«

Mutta siinä sinä erehdyit, kettu, haaskalokki, merirosvo, ruumiinryöstäjä! Nuolaisit ennenkuin tipahti. Saukkosaassa ei ole eikä tule olemaan kahta, vaan yksi. Ei kahta rehellistä, vaan yksi, ei kahta roistoa

ja ryöväriä, vaan yksi!

Liika aikaisin siinä ilkuitte ja iskitte toisillenne silmää. Suotta siinä röhötit selälläsi ja sivelit punaista partaasi. Saat vielä semmoisen paukauksen, että ikäsi muistat. Nähdäänpäs, uskallatko vielä huomeniltanakin katsoa silmiin. Röhötä mitä röhötät! Vielä siinä taas kiihotat ja liehakoitkin. Sano Söderlingskan sanoneen.

Taas souti Söderlingska, muistamatta, mitä teki ja missä oli.

--Varo sumpua!

Hän pyörähti ja sai juuri ja juuri temmatuksi ruuhensa ajautumasta kalasumppuun, joka oli ankkuroituna vähän matkaa rannasta. Rannalla seisoivat kaikki muut paitse ukki, katsellen outoa näkyä, kun äiti tähän aikaan päivästä, ennen kahvinkeittoansa, tulee ulkoa mereltä, soutaen kuin henkensä kaupalla.

--Mistä sinä tulet? Onko siellä mitään? Oletko nähnyt meressä mitään?

Vasta tupaan tultuaan suvaitsi Söderlingska virkkaa jotain.

--Antakaa minulle jotain, mitä tahansa, että saan pahan pois suustani ... onko teillä jo kahvia?

Sitä oli, ja löytyi viinatilkkinen kaapin nurkasta.

Ne nautittuaan, toisten odottaessa ja ihmetellessä, tohtimatta kuitenkaan kysyä, mitä oli tapahtunut, ja tietämättä oikein mitä ajatella, istui Söderlingska penkin päällä, kädet polvilla, äänetönnä, ajatuksiinsa yhä synketen.... Jos minä sittenkin kuvittelin turhia ... jos ne eivät tiedäkään mitään.... Mutta vaikka eivät vielä tietäisikään, niin virolainen ei tule pitämään suutaan eikä ukkikaan ... ja virolainen saattaa tällä tuulella olla täällä milloin hyvänsä.

--Ei meressä ole mitään ... mitäs siellä olisi.... Mutta joka tahtoo tulla minun kanssani kirkkoon, niin laittautukoon heti valmiiksi.

--Lähtekö äiti kirkkoon? ihastui Helga.

--Lähden ... ja samalla tulliin.

--Suostuuko äiti sitten antamaan pois kaikki?

--Tehkää niinkuin tahdotte ... teidänhän ne on ... en minä jaksa yksin kaikkia vastaan.

--Annatte siis pois paalit ja rahat ... kaikkiko?

--Eihän toki! huudahti Hanna.

--Eihän toki niin, että kaikkia, sanoi Söderling.

--Vaan mitenkäs?

--Niin kuin on oikein.

--Mikä on oikein?

--Se että rahoista ja paaleista annetaan pois, minkä laki vaatii antamaan, ja pidetään niistä löytäjäisinä se, minkä laki sallii pitää.

--Mitä sanonee siihen Kallen tunto?

--Kaikki ... annetaan kaikki!... Ei pidetä mitään! riemuitsi Helga, silmät leimuten ja posket hehkuen.

--Kallelta minä kysyin.

--Itsehän sen tiennette.

--Ei, ei, ei oteta löytäjäisiäkään!

--Sitä minäkin! sanoi Söderlingska ponnistautuen ylös.--Ja ovesta mennessään:--Mitä kitkuttamisesta! Kun kerran antaa, niin antaa kaikki ... niin pääsette siitä rauhaan eikä ole sen enempää suremista eikä syntiensä sovittelemista!

--Voi, voi, äitikin tahtoo niin ... nyt puhalsi pyhä henki ensi kerran Saukkosaaren yli!

Mutta Kallen korva oli ollut kuulevinaan äidin äänessä ivaa ja katkeruutta. Hän nousi ja meni hänen jälkeensä.

--Jos teidän tuntonne sanoo, että on väärin, jos annetaan kaikki, niin ei pidä tehdä toisin.

--Mitäpä tässä minun tunnoistani. Tehän tässä olette koko ajan tietäneet paremmin kuin minä, mikä on oikein, mikä väärin.

--Eihän se nyt ihan niinkään....

--Kas niin ... mene panemaan venhettä kuntoon.

Hanna riensi hänen jälkeensä vaate-aittaan.

--Mutta miksi te, täti, tahdotte antaa kaikki pois, kun ei Kallekaan enää näkyisi tahtovan?

--En minä tiedä, mitä ne milloinkin tahtoo, mutta sen minä tiedän, mitä minä itse tahdon.

--Joko nyt tekin olette päästänne vialla?

--Se on niinkuin minä sen sanoin.

--Olkoon sitten! tiuskaisi Hanna, teki kipakan pyöräyksen ja riensi kulmikkain elein karsinaansa, alkaen siellä mättää tavaroitaan kirstuunsa.

Helga ja Söderling istuivat vielä tuvassa.

--Eihän nyt sentään olisi tarvinnut kaikkea antaa.

--Kyllä, kyllä, se oli niin menevä! puhui Helga huumeissaan.

--Mikä sen mielen nyt sitten niin kokonaan muutti?

--Jumala avasi hänen silmänsä.

Oli se sittenkin Söderlingistä hiukan käsittämätöntä. Hän ruopi korvallistaan, mutta turhaan, saamatta vastausta. Sitten hän kaatoi vettä kippaan, otti saippuapalan uunin reunalta ja meni kalliolle tuvan taa pesemään silmiään.

Mutta karsinassaan lautaseinän takana paukkui Hanna yhä kirstunsa kanssa, kuului ähkävän ja puhkavan ja lopulta paukuttavan sen kiinni ja vääntävän vihaisesti lukkoon. Sitten hän tuli ulos, kaupunkivaatteissaan, hattu päässä, sateenvarjo kädessä, saketti käsivarrella, kellotaskuinen solkivyö kelloineen vyöllä ja jalassa tyykikengät. Semmoisena hän meni sitten rantaan odottamaan muita, ja oli kaikista merkeistä päättäen kiukkuisella päällä--mikä Söderlingin mielestä ei ollut ihme, sillä näinhän niiden yhteenmeno nyt lykkäytyy, kuinka paljon lykkäytyneekään.

Kalle oli tuonut venheen rantaan. Sillaikaa kun hän puki pyhävaatteita päälleen, meni Söderling ja otti purjeet verkkoaitasta ja vei ne venheeseen, pystytti mastot ja kiinnitti vantit, nosti purjeet, sijoitti peräsimen paikoilleen ja istuutui perään odottamaan.

Oli tämä yhä vieläkin hänen mielestään niin ja näin, että annetaan pois kaikki, vaikkei siihen ole mitään pakkoa. Mutta tottapahan tietävät.... Tuuli näkyi yhä virkistyvän, ja sisä-ulapallakin pärskyi jo pieniä vaahtopäitä, luvaten pysyvää laitatuulta tullen menen.... Se oli sitä touhukkaansa. Ensin tahdotaan pitää kaikki, ja sitten ei pidetä mitään.

Oltiin jo kaikki venheessä, ja Kalle oli juuri irroittanut keulaköyden, kun ukki ilmaantui pihalle.

--Minnekkä te menette?

--Kirkkoon! huusi Söderlingska.

--Ja tulliin! huusi Hanna.

--Odottakaa! Mitä helvetin skoiijia se nyt on?

--Se on sitä, että mikä on oikein, se on oikein!

--Elkää ... kuulkaa! Joko sinä nyt sinäkin, Emma?

--Antakaa vettä lehmälle, ja jos virolainen tulee, niin sanokaa, että jos hän tahtoo paaleja, niin menköön kysymään niitä Korsulta.

--Ei Korsu ole löytänyt mitään paaleja.

--Usko sinä häntä.

Tuuli oli tarttunut purjeihin ja vei purtta satamasta. Ukko huusi vielä jotain, mutta ei kuulunut enää mitä. Siitä päättäen, että hän teki tiukkoja liikkeitä päällään ja kädellään ja polki jalkaa, hän syleksi ja kiroili.

X

Taival Saukkosaaresta Kirkkosaareen katkesi yhä kiintyvässä laitatuudessa niin pian, että tapulin ja kirkon ovet olivat vielä kiinni, kun Söderlingien pursi pyörähti satamasillan tyyneen, pistäytyen siihen toisten saaristopursien väliin. Ei ollut kirkkolaivakaan vielä saapunut, huusi vasta jossain sisäväylällä.

Söderlingskasta oli aina--arkenakin, saati sitten näin sunnuntaina-- juhlallista laskea siihen vanhan, totisen, ankaran kivikirkon alle, joka seisoj kalliisella pohjallaan melkein yhtä vanhana ja tukevana kuin kallio itsekin. Ja samalla jotenkuten kuin ahdistavaa. Sillä siinä se sitten vasta johtui mieleen synty kuinka vanha ja kuinka pieni tahansa, vaikka olisit koettanut kuinka paaduttaa itsesi ja olla välittämättä ja viekastella. Tapuli sen vieressä, käheä-äänisine kelloineen, vähän sen näköinen kuin vanha lihava emäntä--»mummu», joksi häntä leikillä sanottiinkin--oli toki hiukan arkisempi ja tutumpi, mutta pyhäisin oli sekin tarpeeksi ankara ja totinen ... ja viirikukko sen katolla oli kuin aina valvova, joka taholle tähystelevä omatunto.

Kirkon ympärillä oli kiviaita, joka yhtyi kahtaalta tapuliin, niin että ovi sen holvin alitse oli samalla porttina kirkon pihalle. Vähän matkaa kirkosta oli pappila ja sen ympärillä pienen kylä kalastajatupia, pari kauppapuotia ja leipuri. Kirkon takana ylinnä muita oli kalliolla luotsimaja ja sen riuku ja tullipäällysmiehen asunto.

Kylänraitilla, rannalla ja laivasillalla käyskenteli kirkkopukuista väkeä. Ryhmä naisia istui jo tapulin edustalla avausta odottamassa.

Helga hyppäsi ensin maihin ja riensi ystävätärtään opettajatarta vastaan, joka syli avoinna juoksi häntä kohti alas sillalle.

--Minä olin luotsituvassa tähyttämässä ja tunsin jo kaukaa teidän venheenne.... Meitä on täällä paljon!

--Voi, voi, minulla on niin kauhean paljon puhumista.... Äiti, minä menen koululle!

--Kai sinä kuitenkin tulet kirkkoon?

Helga ei vastannut, eikä lie kuullutkaan, ne riensivät käsikädessä pois.

--Nyt siinä kaakatetaan, pääsi Hannalta sillalle noustessa.

--Anna sinä heidän olla.

Kulkiessa sillalta maihin valtasi Söderlingskan yhä enemmän liikutus ja hartaus ja arkuus ja juhlallinen mieli. Ja samalla kuin tunnon moite ja häpeä jostain--joka kuitenkin haihtui samassa. Nythän sen täytyy pian tapahtua ja nyt on myöhäistä enää mitään peruuttaa. Jos tahtoi pitää, ei pitänyt ollenkaan tulla.... Hän jäi seisomaan sillan päähän ja odottamaan Söderlingiä, rahasalkku ja virsikirja kainalon alla, käärittyinä samaan liinaan.

Kalle oli kääriäissyt kokoon kokkapurjeen ja lähtenyt Hannan jälkeen. Oli kuin Hanna olisi tahallaan välttänyt häntä, kiirehtien kulkuaan. Kalle kuitenkin saavutti hänet leipurin luona. Näytti kuin hän olisi pyytännyt häntä poikkeamaan syrjään, mutta Hanna jatkoi matkaansa ja Kallen täytyi seurata. Nyt ne pysähtyivät hetkeksi tullivahtimestarin portin eteen, Hanna sanoa tuikkasi jotain, Kalle sanoi hänkin jotain, mutta Hanna pyörähti ja meni sisään ja jätti hänet siihen. Se oli tuttu talo Hannalle, hänen herrasväkensä oli asunut siinä toissa kesänä.... Kalle poikkesi rantaan ja istahti pää painuksissa melkein veden rajaan.

Söderling oli vihdoinkin saanut isonpurjeen kääriytyksi kokoon ja noussut hänkin maihin.

--Minä luulen, että Hanna hankkii eroa Kallesta. Eihän ne koko matkalla vaihtaneet sanaakaan, ja mitä varten se olisi muuten semmoisella kiukulla sullonut kaikki tavaransa kirstuunsa?

--Jos sillä olisi semmoiset aikeet, ettei enää palaa, niin eiköhän se silloin olisi ottanut kirstua mukaansa?

--Ei ehkä vielä sitä ilennyt.

--Olisiko tuosta niin suuri vahinko, vaikka menisikin menojaan. Minusta se on aina ollut semmoinen herrain harakka.

--Niin minustakin.

--Kaikki on kai parasta, niinkuin se käy.

--Hohhoo, niinpä niin, huokasi Söderlingska.

Hän oli tosimurheissaan, kurkku kuin kureessa ja rinta melkein itkunherkkänä.--Mennään sitten ... menetkö sinä vai menenkö minä?

--Mene sinä vain.

--Mennään ehkä kuitenkin yhdessä.

Nöyrästi ja melkein avuttomasti seurasi Söderlingska miestänsä. Sen ääni oli nyt jumalinen ja heikko. Mikä sen nyt noin herpasi ja hellytti? Vaikka kirkkomatkoillahan sitä aina sulatteli ja nöyryytteli. Hyvähän tuo on, että välistä tuntee tarvetta turvautua mieheensäkin, eikä aina ole edellä menemässä ja toista kiskomassa.

--Olisi saanut olla Kallekin kolmantena, koska rahat kerran ovat hänen. Jos mentäisiin noutamaan hänetkin tuolta.

Mutta siinä tuli samassa tullipäälyismies juuri raittia kävellen, yhdessä pastorin kanssa. Vähän syrjään väistyen pysähtyi Söderlingska ja niiasi herroille.

Ne tunsivat heti, pysähtyivät, ihastuivat ja tulivat tervehtimään ja kättelemään.

--Kas, ovathan ulkokarisetkin lähteneet liikkeelle! Mitäs kuuluu Saukkoon? Kuinka on kalastanut?

--Kiitos, onhan se.

--Miten vanha pappa jaksaa?

--Kiitos, hyvin hän jaksaa.

--Jaha, jaha.... No, joko haahkanpojat siellä pian ovat ammuttavassa kunnossa?

--Alkanevat ne jo olla. Milloin herra pastori ja herra tullipäälyismies taas tulevat ampumaan?

--Kai me piankin ... ehkä jo tulevalla viikolla, niin pian kuin on rippikoulu pidetty.

--Meillä olisi ollut pieni asia herra tullipäälyismiehelle, jos tässä saan puhua.

--No?

--Tuli tässä vain tuonnoin muutamia pumpulipaaleja maihin.

--Tuliko montakin?

--Saattaa niitä olla siellä parinkymmenen paikoille.

--Yksin lukien niitä on kaksikymmentäyksi.

--Todellako? Sehän on harvinainen löytö....

--Arvosteltiin ne kukin noin sadan viidenkymmenen markan arvoiseksi....

--Sehän on kerrassaan kaunis löytö ... oikein kaunis löytö ... minä iloitsen täydestä sydämestäni teidän puolestanne, sanoi pastori, herkkämielinen, hyväntahtoinen mies....

Siihen oli alkanut kokoontua muutakin väkeä, muodostaen pian piirin heidän ympärilleen.

--Jahah, tulitte siis tekemään niistä ilmoitusta ... hyvä on ... missä tavarat ovat nyt?

--Siinä ne ovat, mihin tulivatkin ja nostettiin, Käärmesaareissa Kalliolahden pohjassa ... jos herra tullipäälyismies muistaa ... se on oikeastaan samaa saarta kuin Saukko; sitä sanotaan kyllä Käärmesaareksi, niinkuin olisi eri saarta, vaikkei se kuitenkaan ole mikään eri saari, selitti Söderling.

--Kyllä, kyllä, aivan oikein ... se on se, jonka käressä on se hyvä allien ampumapaikka.

--Juuri se ... juuri se sama ... siellä ne ovat maissa hyvin peitettyinä.

--Siitä tulee kauniit löytäjäiset, ainakin hyvä kolmannes.

--Ja se olkoon teille sydämen pohjasta suotu, sanoi pastori.

--Sitten tässä olisi vielä tämä, jonka meidän poika löysi samaan aikaan kuin paalit tulivat maihin ... mitä lienee ... jos herra tullipäälyismies vielä viitsii ja ehtii katsoa.

Suu supussa ja pitäen silmänsä hetken aikaa suljettuina Söderlingska ojensi tullipäälyismiehelle kotelon. Tullipäälyismies pani lasit nenälleen ja avasi.

--Mitä tässä on?--Rahaa!--Ja laivan paperit. Margaretha van Amsterdam pumpulilastilla....

--Siellä on siis laiva tehnyt haaksirikon ja miehistö ehkä hukkunut? sanoi pastori.

--Kuinka se tämän löysi?

--Se tuli ruumiin kanssa. Kalle huomasi sen sattumalta meressä Ison-Ulkokarin ja Pikku-Ulkokarin salmessa. Kun se kohotti ruumista pelastusvyöstä, niin katkesi vyö ja tämä jäi käteen. Kun siinä käy kova virta ja oli melkein pimeäkin, niin ei se saanut selvää siitä, painuiko ruumis vai muutenko pääsi katoamaan ... liekö onnut vai virtako sen vei.

--Jaa, oikeastaan se oli niin, että ... alkoi Söderling, mutta Söderlingska tyrkkäsi hänet vaikenemaan, kun samassa tullipäälyismieskin kysyi:

--Tiedättekö, kuinka paljon rahaa teillä tässä oikeastaan on?

--Kyllä me kerran laskimme setelit. Sitten sitä ei ole avattu. Siinä pitäisi olla kuusikymmentäkuusi semmoisia, joissa seisoo kymmenen, ja kuusikymmentäkahdeksan semmoisia, joissa on viisi.

--Siis ainakin ... elähän vielä! ... viisi kertaa kuusikymmentäkahdeksan ... se on kolmesataa

neljäkymmentä ... ja kymmenen kertaa kuusikymmentäkuusi, se on ... Se on kuusisataa kuusikymmentä ... Siis ainakin tuhat guldenia....

--Paljonko onkaan nyt gulden meidän rahassa? kysyi pastori, muuatta seteliä tarkastaessaan.

--Minä luulen, että yksi gulden on yhtä paljon kuin kaksi kertaa meidän markka, sanoi Söderlingska.

--Se tekisi siis kaksi tuhatta markkaa! Ja paalien kanssa neljä, viisi tuhatta.

--Semmoinen summa! Sehän on vasta rahaa se! kuului väkijoukosta.--Päivää!

--Päivää, Böölen isäntä.

--Sehän on kokonainen omaisuus! sanoi Böölen isäntä, Saukon omistaja.

--Ja sen te olisitte voineet pitää lyhentämättä, jos olisitte tahtoneet, sanoi pastori.

--Ei me olisi voitu eikä tahdottukaan, sanoi Söderlingska.

--Minä tarkoitan, ettei ainakaan kukaan olisi voinut tietää eikä kaivata mitään, ellette olisi itse tulleet ilmoittamaan.

--Olisihan sentään tainnut yksi tietää, sanoi Söderlingska, surunvoittoisesti hymähtäen.

--Oli tehtävä, niinkuin on oikein, sanoi Söderling.

--Epäilemättä ... tietysti, tietysti.... Täytyy kuitenkin olla Söderling tehdäkseen niinkuin te nyt ... kaikki eivät toden totta olisi niin tehneet.

Tullipäällismies oli pannut paperit takaisin koteloon ja sitonut sen nauhalla ja pistänyt silmälasit rintataskuunsa.

--Jaa-a! Jää siitä sievä summa löytäjäisiksi.

Tekeytyen niin tyyneksi ja rauhalliseksi kuin suinkin voi virkkoi Söderlingska:

--On ajateltu, ettei tehdä mitään vaatimuksia löytäjäisistä.

--Miksi ei? Ollaanko Saukossa niin rikkaita, ettei kelpaa se, mitä meri antaa ja minkä laki sallii pitää?

--Eipä tietenkään.... Mutta tämä on nyt hiukan niinkuin erikoisempi tapaus sen ruumiin tähden, kun sitä ei voitu saada siunattuun maahan ja kun se nyt tapaturmaisesti tuli niinkuin riistetyksi ... niin se nyt lyö niin kovin luontoa vastaan että pitää siitä mitään. Sen kyllä pastori parhaiten ymmärtää.

--Minä ymmärrän, ymmärrän ja minä....

--Se on nyt sentähden meille ja lapsille vähän niinkuin omantunnon asia, eikä sille mahda mitään, että on arkatuntoinen ... olisihan raha ja tavarakin tarpeen, mutta sitä on nyt semmoinen kuin on ... sen pastori kyllä parhaiten ymmärtää....

--Minä ymmärrän ja minua ilahduttaa mitä suurimmassa määrin saada olla semmoisen teon todistajana, ja minä tahdon saada sanotuksi sen tässä kaikkien kuullen, että tunteakseen ja tehdäkseen niinkuin Söderling nyt, täytyy olla ... täytyy olla--Söderling ... sillä kuka tahansa sitä ei vain olisi tehnyt.

--Ei totisesti kuka tahansa, sanoi Böölen isäntä, mutta ... tuota ... niinpä niin ... kuulkaas, Söderlingska ... tulkaas tänne!

Mutta pastori jatkoi vielä:

--Söderlingska on kerran vielä vahvistanut minua siinä, mitä olen aina sanonut, että jos meidän on löytäminen sitä oikeata, vanhan ajan rehtiä väkeä, niin on meidän mentävä hakemaan sitä saaristomme ulkoriutoilta, missä meri pauhaa ja myrskyt vinkuvat kovemmin kuin muualla, karkaisten kansan siveellistä selkärankaa, taistellessanne joka päivä silmä silmää vastaan kuoleman kanssa. Ystävät, minä sanon vain: se oli suuremmoisesti tehty!

Hän oli pyöreäliikkeinen, herkkämielinen, heleä-ääninen entinen laulaja, M. M:isti, ja hän meni, liikutettuna puristettuaan Söderlingin ja Söderlingskan kättä. Söderlingska niiasi syvään, ja hänen leukaansa repi.

Kun Söderling ei osannut muuta sanoa, sanoi hän:

--Pastori on vain hyvä ja tulee ampumaan haahkoja ... kyllä niitä on jo säästettykin.

--Kiitos, kiitos.

Söderlingska pistihe pastorin jälkeen.

--Herra pastori ... saanko minä sanoa pari sanaa kahden kesken: mahtaisiko pastori samalla voida lukea

haudan hukkuneelle ... meistä se olisi niin suotavata, että tulisimme vaikka erikoisesti sitä varten noutamaan ... jos se käy päinsä?

Melkein kyyneliin heltyen taputti pastori Söderlingskaa hartioihin.

--Mielelläni minä sen teen, että luen rukouksen ja siunauksen aaltojen yli ... oikein mielelläni minä sen teen....

Sitten pastori meni ja papinkello alkoi soida.

--Niin, minunkin täytyy mennä, sanoi tullipäällismies ... tuolla tulee laivakin. Jaa, minä otan siis tämän ja talletan sen ja menettelen sen kanssa, niinkuin laki ja asetukset vaativat. Kaikkein ensiksi on lähetettävä teidän allekirjoittamanne ilmoitus tullikammariin. Enkä minä nyt rupea kaavaketta muuttamaan, jossa seisoo, momentti kolme, että ilmoittaja pidättää itselleen pelastuspalkkiona sen, mikä hänelle lain ja asetusten mukaan on tuleva....

--Ei, ei. Herra tullipäällismies tekee vain, niinkuin laki ja asetukset vaativat, sillä se, mikä on oikein, se on oikein.

--Pelastuspalkkio teidän on nostettava ja kuitattava. On sitten eri asia, mihin sen käytätte, Eihän tämä nyt minuun kuulu ja ennätetäänhän siitä vielä, mutta jos aiotte antaa sen takaisin laivayhtiölle tai vakuutusyhtiölle tai tavaranomistajalle tai kenen vahingoksi haaksirikko lopulta tulee, niin se on minusta nurinkurista, että te, köyhät kalastajat, rupeatte rikastuttamaan rikkaita yhtiöitä. Antakaa sitten ennemminkin johonkin hyvään tarkoitukseen, kirkolle tai koululle tai sivistysrahastolle tai mihin vain. No jaa, Söderling odottaa minua tässä, minä tulen kohta, mennään sitten meille allekirjoittamaan paperi, siinä täytyy olla teidän nimenne. Paalit saavat olla toistaiseksi siellä, missä ovat, ellette tahdo tuoda niitä tänne. Tai ehkä tehdään niin, että minä tulen itse noutamaan ne tullipurrella, niin saadaan samalla ampua haahkoja ja pitää turskasiimaa.

Tullipäällismies meni, pieni, paksu, pulleaposkinen, monisanainen, lihaveniskainen herra, entinen merikapteeni, silmät ulkona päästä, kiiltoonapit välähdellen pullealla vatsalla, päässä valkoinen virkalakki.

Kirkkolaiva laski juuri rantaan, ja väki riensi laivasillalle sitä vastaan.

Söderlingien isäntä, Saukkosaaren molempien puoliskojen omistaja, talonpoika ja maakauppias, oli seisonut siinä ja vartonut, korvallistaan ruopien ja suutaan mutistellen.

--Tuota noin ... niinpä niin ... mutta kuulkaahan.... Olisitte vain pitäneet rahat, niin olisi koko Saukko nyt ollut teidän.

--Olisiko isäntä myönyt?

--Milloin tahansa ... mitä minä niillä karuilla kallioilla ja kalavesillä, joita en tarvitse, kun en kuitenkaan itse kalasta.

--Paljoko isäntä olisi tahtonut?

--Puolesta siitä rahasta olisitte saaneet sekä oman osanne että naapurinne.

--Eihän kuitenkaan olisi ollut oikeata iloa ostaa sitä rahoilla, joita ei olisi voinut katsoa oikealla tavalla saaduiksi.

--Raha kuin raha.... Kyllä se olisi siinä ajan ollen mennyt. Aikansa olisi tunnossa kangerrellut kuin rikka silmässä, mutta kyllä se olisi sulanut.

--Isäntä ajattelee samoin kuin pappi.

--Olisi se mennyt.... Mutta löytäjäiset pitää teidän nyt ainakin pitää. Elköö olko hulluja, että rupeatte tässä vielä tekemään lahjoja herrojen kassoihin. Mitä se ränttää. On niillä itselläänkin rahaa. Ja on teillä muutenkin jo tarpeeksi sitä kunnian ja rehellisyyden mainetta.

--Ei me sitä tavoitellaksemme. Meistä vain tuntui, niinkuin ei muutenkaan olisi voinut, sanoi Söderling.

--Eihän isäntä vaan naapurille myö? kysyi Söderlingska.

--En. Sitä minä en tee ... en ainakaan teidän osanne ... ja milläpä se sekään ostaisi.

--Eihän tiedä....

XI

Alettiin soittaa yhteen. Laivasta tuleva väki riipaisi mukaansa Söderlingskan. Törmää noustessaan kuuli hän sanottavan takanaan: »Onko se tuo tuossa vihreässä hameessa ... jolla on iso virsikirja kainalossa?»-

- »Se se on.»--»Viisi tuhatta ... ajatelkaas.» Kun astuttiin tapulin holvin alatse yhteenpuristettuna joukkona, kiersi Välisalmen pitkä luotsioldermanska päänsä jällelleen, kuin jotain etsien, ja kun näki, nyökkäsi sillä kuin tunnustaen kaikkien muiden yli ja puolesta.... Mistä ne nyt laivassa tulleetkin jo olivat ehtineet saada sen tietää? Ja mitä siinä nyt lie heistä niin erinomaista?... Ne näyttivät kuiskuttelevan toisilleen ja katselevan häntä vielä kirkossakin.

Penkin päässä käytävien risteyksessä oli istunut ihan tuntematon tyttö ja luovuttanut heti pyytämättä paikkansa Söderlingskalle.

Ei, eihän sitä mitenkään olisi voinut tehdä toisin, vaikka sitten niillä rahoilla olisi voinutkin ostaa Saukon ja koko maailman. Eihän tässä miten olisi voinut istua väärin saadun tavarain tallettajana.... Kun oli niinkuin koko kirkkoväki olisi juossut kuin minkä ihmeen jälessä.

Etteivät luulisi, että hän heidän katsomistaan katsoo ja ihmettelemistään etsii, tuijotti Söderlingska menojen alkamista odottaessaan päätään kääntämättä suoraan eteensä alttarille, jonka taulu kuvasi vapahtajaa kulkemassa vettä myöten, vedellä täyttymässä olevan venheen luo, toinen käsi ojennettuna vajoavaa Pietaria kohti, toisen käden sormi toruen ylhäällä.... Se kun ei usko, niin sentähden se uppoo.... Kovin oli kulunut alttariliina ja likainenkin se oli ja kultaus sen tupsuista ihan vaskeksi vaalennut. Sen päällä oli kolmihaarainen puinen, maalattu kynttiläjalka. Uudet olisi kirkko näkyneet tarvitsevan alttarikalut ... sadalla markalla ehkä saisi sekä liinan että uuden metallisen kynttiläjalan.... Mikä lie se sivistysrahasto?... Antaisi pastorille sen satasen ja pitäisi itse loput, jos jotain jäisi tähteeksi. Olihan sitä siinäkin lahjaa yhden köyhän osaksi, että antoi kerta kätellen pois viisi tuhatta.... Koska laki ja oikeuskin vaatii, että pelastuspalkkio otetaan päältä. Ja koska Kallekin siihen suostui. Helgalle ei tarvitseisi puhua mitään,

Lukkari veisasi:

Älä sure, sielun', maailmaa,
Älä ajattele tavaraa,
Älä pyydä katoovaa.
Ah, toivo, turvaa Herraan vaan,
Ain' armolliseen auttajaan.

... Juuri niinhän se on ja niinhän sen pitää olla.

Maailma turvaa tavaraan
Ja luottaa turhaan kunniaan,
Ma Herraan Jumalaan,
Ja uskon vahvast', että hän
Mua auttaa aina hädässän'.

... Voi kuinka sekin oli oikein sanottu!

Viel' olet yhtä väkevä
Ja iäti aina pysyvä,
Kuin alust' olit sä;
Tee sielun' rikkaaks' sinussa.
Niin pysyn aina rikkaana.

... Ei saa luottaa tavaraan. Enkähän minä siihen luotakaan. Eikähän meillä luota siihen kukaan. Siksihän meillä ei sitä olekaan eikä tarvitse ollakaan sen enempi kuin on. Meidän täytyy tulla toimeen sillä, mikä meillä on ja minkä me rehellisellä työllämme voimme ansaita ja mikä meille kuuluu oikeuden ja totuuden mukaan. Ei se ole se rikas, joka tahtoo tavaraa, vaan se on rikas, joka tekee sielunsa rikkaaksi--se pysyy aina rikkaana.

Virren loputtua oli niinkuin olisi kirkon läpi kulkenut semmoinen humaus, kuin koko kirkkoväki olisi ollut sitä mieltä mitä virsikin, jonka olivat veisanneet.... Saahan ne veisata. Vaan kuinka monet heistä tehnevät, niinkuin virressä veisaavat?

Joku kosketti Söderlingskaa kylkeen. Se oli vieressä istuva vanha Röömanska.

--Ihanko totta, että olette löytäneet viisi tuhatta ettekä itse pitäneet mitään?

--Mistä Röömanska on sen kuullut?

--Kaikki siitä puhuvat. Ei ole semmoista vielä koskaan kuultu.--Olinhan minä siinä äsken. Sanovat muidenkin löytäneen, mutta eipäs ole kukaan muu tullut ilmoittamaan saaliitaan.

--Ketkä muut?

Pastori astui juuri alttarille.

Tuommoista alttari- ja messupappia sitä sitten saa hakea! Joka noin sanelee rukoukset ja helähyttelee ilman urkuja ja mitään. On muka jonkinjoutava korupappi, heliseväsanainen, maailmanmielinen. Entäpä se nyt onkin palkintotuomarina kilpapurjehduksissa ja kalastelee ja ampuu lintuja ja tekee seuraa ja laulaa herrain kanssa, kun kerran hoitaa virkansa ja julistaa puhdasta jumalansanaa! Osaisi kai se itkettää ja saisi kai se herätyksiäkin aikaan yhtä hyvin kuin se opettajattaren Kaarssonnikin, jos tahtois...

Säätyyn katsomatta se kyllä on yhtä ystävällinen ja alhainen kaikille. Vaan eipäs ole vielä milloinkaan astunut jalallaan Korsun puolelle. Kyllä pysähtyy ja tervehtii ja haastaa heillekin, kun tapaa, mutta ei mene milloinkaan vieraaksi, vaikka kuinka kättäkööt.

Pastori oli lukenut rukoukset ja synnintunnustukset ja messusi: »Herra olkoon teidän kanssanne», ja koko sydämensä syvyydestä vastasi Söderlingska yhdessä seurakunnan kanssa:-->Niin myös sinun henkesi kanssa.»

Kun saarnavirren viimeinen värssy oli menossa, nykäisi vierustoveri taas Söderlingskaa kylkeen:

--Se oli eilen ollut ampumassa Söderskärissä tullipäälysmiehen kanssa ja olivat olleet ulkona vielä tänäkin aamuna, niin että juuri ja juuri ennättivät kirkkoon.

--Sittenhän siinä ei ole mitään, koska kerran ennättivät.

--Eipä ei.--Ja kun ei viikolla päässyt rippikoulultaan. »Pyhät» siitä vain muistuttelevat. Niillä on nyt helluntaisilla parhaallaan taas rukouksensa ja hengenvuodatuksensa koululla. Meidänkin Hulda meni sinne ja teidän Helga myös. Kaarlssonkin on siellä. Voisivat ne ainakin kirkkoaikana pitää lomaa.

--Jos nyt kuunneltaisiin.

Pastori oli saapunut saarnatuoliin, polvistunut ja painunut rukoukseen. Kun hän siitä nousi ja suoristihe ja antoi katseensa kulkea yli kirkon, oli Söderlingskasta, niinkuin se olisi pysähtynyt häneen ja kiintynyt erityisesti juuri häneen ... hyväntahtoisesti, ystävällisesti, ikäänkuin:-->Vai niin, siinäkö sinä olet.... Minä tarkoitin todella sitä, mitä äsken sanoin.»

Tietäen, että ajatuksensa saarnan aikana aina pyrkivät menemään omia teitään, Söderlingska nyt oikein päättämällä päätti kuunnella ja painaa mieleensä joka sanan. Ja kun pastori painoi päänsä äänettömään Isämeitänsä, niin teki Söderlingskakin samoin ja luki sen hiljaa hänkin ja ehti juuri saada omansa loppuun samalla kuin pastorikin omansa. Hän luki puoliääneen pastorin mukana rukoukset ja koetti parhaansa mukaan seurata virsikirjasta päivän evankeliumia. Hiukan tosin pastori pääsi jättämään lehteä kääntäessä, mutta lopussa he taas kulkivat rinnan ja sulkiivat yhtäkaa kirjansa, jotka heillä molemmilla olivat yhtä suuret. Niitä oli Saukossa useatkin kerrat oikein kädestä pitäen verrattu toisiinsa ... ne olivat samaa ränhtiä ja painetut samana vuonna Frenkkelin ja pojan tykönä Turusa. Joka kerta käydessään se yhä uudelleen penkoo kirjavasun ja kääntelee ja katselee vanhat aapiset ja katkesmukset ja postillat. Sitä vanhaa raamattua se selailee tuntikaudet ja se onkin niin vanha, ettei se sanonut sen vanhempaa nähneensä, vaikka se on nähnyt niitä paljonkin. Niitä ei ole enää helppo saada rahallakaan. Kun olisi semmoinen, josta ei olisi ainoatakaan lehteä poissa, niin voisi siitä kuulemma saada satakin markkaa. Se on sen mielestä pyhä kirja ikäänkuin sitä pyhempi, kuta vanhempi se on, ja kuta useampi siitä on autuuttaan etsinyt ja sen siitä löytänyt. Ja moni on sen niistä löytänyt, eivätkä ne ole räsyiksi käsiin hajooneet, niinkuin hajoovat nykyajan kirjat. Helga ei välitä vanhoista, sillä pitää olla aina uusia. Mutta naapurilla ei ole uusia eikä vanhoja. Virsikirja tuolla raukalla kuitenkin lienee, luultavasti akkansa nimiin, mutta käyttäkö sitä akkakaan, se on toinen asia. Eivät ole osanneet opettaa lapsiaan sen vertaa, että nuo olisivat päässeet edes ripille, vaikka ovat jätkämiehiä jo kumpainenkin. Vaan sitä nuo tahtonevatkin, ettei heidän lastensakaan korvissa, enemmän kuin heidän omissaankaan, saisi tunnon vastuksina soida Jumalan soimaava sana, tekivätpä sitten mitä tahansa. Käyhän synninteko silloin reilusti kuin pakanoilta. Aikansa se menee, mutta mistäs otat isämeitäsi kuolinhetkellä, kun tulee kiire lähtö viimeiselle tuomiolle, jos et sitä ole eläessäsi oppinut? Sen verran pitäisi kuitenkin jokaisen viljellä jumalansanaa, että osaisi Herran rukouksen milloin tahansa. Ettei kävisi niinkuin entiselle laivurille, jonka, kolin päällä kelluessaan, olisi pitänyt rukoilla, mutta eipä osannutkaan, vaan täytyi pyytää renkiään: »Lue sinä, hyvä mies, joka osaat, se vielä kerran minunkin puolestani, kun minä en osaa.» Menee se aikansa heiltäkin, miten kuten menee, mutta kuinkas sitten, jos venhe keikahtaa ... ja se saattaa keikahtaa milloin talaansa, kun kiusataan jumalaa niissä ilmassa tahansa.... Meidän lapset oppivat lukemaan Helga jo viidennellä ja Kalle seitsemännellä. Sentähden niillä onkin niin hyvä tieto sanasta ja sentähden niistä on tullutkin vanhempiinsa niin arkatuntoisia, että saattaa olla jo vähän liikaakin, ja niin vastahakoisia kaikelle sellaiselle että ottaa ja anastaa ... niinkuin onkin koetettu opettaa ja neuvoa.... En luule, että koko tässä kirkkoväessä on ketään muuta, joka olisi pakotta antanut pois viittä tuhatta. Kukapa heistä kykenisi sen tekemään? Ei nyt ainakaan nämä kirkkosaarelaiset, jotka nylkevät herrasväkiään ja kiskovat Helsingin hinnat maidosta ja kalasta ja kaikesta muusta, mistä suinkin saavat. Ja kyllä ne rannastaan korjaavat mikä sinne tulee eikä ole tullariin asiaa, vaikka tuo on ihan potattipellon aidan takana.... Siksi se sitten onkin niin ihmeellistä, ettei ällistelystä loppua, jos on jokukaan, joka ei....

Söderlingska hätkähti pois näistä omistaan siihen, että pastori yhtäkkiä vaiken. Joko se lopetti? Mitenkä minä nyt taas näin haihduin? Mitä se puhuikaan? Mitä minä viimeksi ajattelin? Lienee pastori kuinka hyvin puhunut....

Ei pastori kuitenkaan vielä ollut lopettanut, hän piti vain pienen loman ja jatkoi sitten. Ja nyt Söderlingska kuuli ja painoi mieleensä joka sanan:

»Rakkaat sanankuulijat! Päivän teksti antaa meille vielä välillisesti aihetta puhua myöskin omastatunnosta. Oi, kuinka sen laita on huonosti meidän maassamme tätä nykyä! Tuskin menee päivää, ettemme kuulisi puhuttavan kavalluksista ja petoksista ja ryöväyksistä ja uskottujen varojen ja tavarain vilpillisistä anastamisista. Isänmaan ystävä, kansan ystävä tuntee syvää surua sitä nähdessään ja kuullessaan. Mitä tuleekaan meidän kansastamme, jos näin jatkuu! On niinkuin olisi epärehellisyyden mätä elinjuuriamme jäytämässä. Ennen ei niin ollut, ennen ei semmoisesta niin paljoa kuultu. Mistä se

tulee? Kuinka tällainen muutos on mahdollinen? Se tulee siitä, että meidän tajuntamme oikeasta ja väärästä on himmentynyt, että meidän omatuntonamme on menettänyt herkkyytensä, niinkuin kompassi, joka on joutunut raudan läheisyyteen. Se rauta, joka saa meidän omantuntonamme, meidän siveellisen johtoneulamme näyttämään väärin, se on se rajaton maallisen tavaran rakkaus ja hillitön nautinnon ja pikaisen rikastumisen himo, joka on vallannut kaikki kansanluokat, ylhäiset niinkuin alhaisetkin. Se on se, joka saa omantuntonamme äänen heikkenemistään heikkenemään ja lopulta kokonaan mykistymään.»

--Tuolla se tarkoittaa naapurua, ajatteli Söderlingska.

»Mutta voi sitä ihmistä, jolle hänen omatuntonsa ei enää sano mitään! Tuleepa kerran hänen matkallansa yö, tai yllättää hänet merellä usva, jolloin ei tähtiä tuika eikä kuu kumota. Mihin hän silloin joutuu? Kuinka hän silloin löytää pelastavan väylän pois karien keskestä, joiden yllä ja ympärillä meri ärjyy? Oi, kuinka paljon, paljon on niitä, jotka ovat antaneet omantuntonsa magnettineulan mennä niin pilalle, ettei heillä elämässään ole siitä mitään johtoa!»

»Mutta onhan, jumalalle kiitos, toki niitäkin, jotka eivät ole päästäneet rahan- ja rikkaudenhimoa mykistämään omaatuntoaan, vaan jotka sallivat sen olla äänessä, ottaen vaaria siitä, mitä se sanoo, sen pienimmästäkin kuiskauksesta. Vielä on meillä keskuudessamme sitä vanhaa juurta, josta uudetkin vesat ehkä kerran taas versovat, sitä, joka on saanut aran, herkän omantunnon perintönä esi-isiltään ja joka yhä sitä perintöään hoitaa. Se on sitä samaa polvea, joka tyytyy vielä vanhaan uskoonsa ja vanhaan raamattuunsa, jonka päällä niinkuin vankalla kivijalalla tämän Suomen kansan usko ja kunto on levännyt vuosisatoja ja johon heidän yhä vieläkin olisi elämänsä perustettava, etsien siitä autuuttaan.»

»Vaikka he saattavat eksyäkin, niin he kuitenkin omantuntonsa avulla lopulta osuvat oikeaan. He kysyvät omaltatunnonltaan neuvoa kuin luotettavimmalta ystävältään. He katsovat siihen kuin kelloon, ja jos huomaavat sen jätättäneen, niin he tarkistavat sitä auringon, s. o. jumalansanan valossa, silloin kun se on korkeimmillaan taivaalla, minä tarkoitan: puhtaimmillaan. He antavat omalletunnonleen sananvuoron ei ainoastaan pyhänä, vaan myöskin arkena jokapäiväisissä askareissaan, kotona ja kylässä, merellä ja maalla, sanalla sanoen elämän kaikissa kohtaloissa. Ja he saavat siitä moninkertaisen palkinnon. Heidän omantuntonsa ei ole heille vaivaksi, vaan se on heille iloksi, auttaen heitä ja palkiten heitä sillä, jonka vertaista ei ole mitään maailmassa: omantunnon rauhalla. Omantunnon rauha ... oi, sen ihanampaa ei voi olla, sillä se on rauha jumalassa! Katsokaa, millaisena se kuvastuu lapsen silmissä, joka ei vielä tiedä, mitä paha onkaan, millaisena se sykätelee nuorukaisen povessa, kun hän on kiusauksensa kestänyt, mutta ennen kaikkea millaisena se leviää vanhuksen otsalle, kun hän on taistellut ja voittanut! Maailma on hänelle hänen elämänsä ehtoolla kuin keväinen aamu, taivas on hänelle sininen ja pilvetön, ja meri yhtä sininen kuin taivas, sillä hänen sydämessään asuu rauha, tunnon rauha. Kuinka ihanaa olisikaan, jos me kukin kohdastamme tekisimme niin kuin omatunto meitä vaatii, kuinka hyvä meidän silloin olisi elää tässä ajassa ja tulevassakin! Siihen auta meitä, abba, rakas isä! Ammen.--Rukoilkaamme.»

... Että pitää saada kuulla niin kaunista puhetta! Että pitää ihmisen osata puhua tuolla tavalla! Hän jonkinjoutava korupappi! Että pitää osata sanoa niin paikalleen! Aivan niinkuin se on ja niinkuin sen pitää ollakin. Sillä näkeehän sen joka päivä, mihin se vie, kun ihmiset eivät kuuntele omaatuntoaan eivätkä tee, niinkuin se käskää. Parhaiten se nähdään Korsuista.... Saattaahan kyllä kuka tahansa eksyä ja joutua kiusaukseen. Eikähän aina hoksaa, miten pitäisi milloinkin tehdä. Mutta silloin kun sen hoksaa, niin ei saa sulkea omantunnon suuta, vaan pitää antaa sen puhua, mitä se tahtoo.... Ei pitäisi milloinkaan sulkea omantuntonsa suuta. Hetihän minun omatuntoni minua siitä kolhaisikin. Koko ajanhan se minua kangerteli. Heti kun ruvettiin nostamaan paaleja maihin ja niitä sinne kätkemään, niin oli sellainen tunto, että nyt tässä menee jokin väärään. Jos tuli kohta tieto siitä ruumiista, niin en olisi mennyt ollenkaan koko kaupunkiin. Hanna ja pappakin siinä pitkin matkaa eksyttivät.... Mutta kukas se lopulta sanoi, että annetaan kaikki ... niinkuin annettiin ja niinkuin pitikin. Enhän minä mitenkään tahdo sillä kehua. Muuthan ne tässä ovat minua kehuneet enkä minä. Mikäs minä olen, vaivainen syntinen.... Liikojahan pastori luulee, jos luulee, että meistä olisi esimerkiksi kenellekään. Eihän meilläkään tehdä kaikkea, niinkuin pitäisi. Paljonhan minä turhasta tuituttelen ja kiukuttelen, Söderlingillekin, vaikka tiedän ja näen, että hän koettaa parastaan. Minkäpä hän sille mahtanee, että on hitainen ja saamaton, niinkuin koko sen sukukin.... Eletäänhän meillä, ja jos ei eletä, niin kuollaan. Ja eletäisiinhän meillä hyvinkin, jos ei olisi surua Helgan hoidosta ja jos Kalle saisi semmoisen tytön, joka ei katsoisi pirtin ahtautta, vaan tyytyisi olemaan siinä, missä muutkin. Tulisihan siinä väljempääkin, sitten kun kerran aika papasta jättäisi.... Ja jos nyt sitten saadaan lain mukaan se löytäjäispalkkiokin.... Koska kerran sanotaan, että rehellisyys maan perii, niin periköön. Kun ne sitä kerran niin tarjottelevat.... Olisihan jo liikaa maallisen maineen tavoittelemista, jos ei sitä ottaisi, ja saattaisi herättää itsessä ylpeyttä ja kateutta muissa ihmisissä.... Se voi tehdä tuhannen, ehkä enemmänkin ... mutta antakootpa, minkä haluavat.... Kyllä olisi tuo alttari uuden liinan ja uusien kynttiläjalkain tarpeessa. Onhan ihan ilmeinen häpeä, että tuommoisia näytetään kirkossa. Kun Sorvilahden vanha friiherrinna lahjoitti tuon kruunun, niin tehtiin siitä ilmoitus ja julkinen kiitos kirkossa.... »Antaisit, hyvä Herra Jeesus, minulle anteeksi kaikki pahat teot, rikokset ja synnit.... Jos en muista olla, niinkuin olla pitäisi, niin tule minun luokseni noin kuin tulet tuossa Pietarin luo ja nosta toinen sormesi ja ojenna kätesi avuksi hukkuvalle, eläkö anna minun vaipua paatumukseeni ja epäuskooni.»

Söderlingska istui kirkossa jumalanpalveluksen loppuun saakka, kuuli messut alttarilta ja veisasi loppuvirren, jäi vielä kuulutuksiinkin eikä tehnyt, niinkuin suurin osa muusta kirkkoväestä, jotka hyökkäsivät ulos, heti kun laiva huusi lähtöään saarnan loputtua.

Ja kun hän niin tuli ulos kirkosta, oli hänen niin hyvä ja helppo ja leppoisa olla ja oli niinkuin olisi saanut kaikki tähänastiset syntinsä anteeksi. Ja maailma oli tapulin edustalta katsoen juuri ihan niin kuin pastori

oli sanonut sen olevan sille, jolla on tunnon rauha: oli paisteinen päivä, taivas oli todella ihan pilvetön eikä niinkuin aamulla puolipilvinen ... ja meri osasi sitten olla niin sininen, ettei se olisi voinut tulla sen sinisemmäksi!

Laiva oli jo poissa ja laituri tyhjä. Purjevenheitä viiletti Kirkkoulapalla kuin kilpapurjehduksessa, latvapurjeet mastossa. Heidänkin venheessään olivat purjeet jo levitetyt. Söderling näkyi istuvan sikari hampaissa pollarin päässä.... Olisihan pitänyt saada ennen lähtöä ryypätä kuppi kahvia leipurissa, mutta olkoon nyt....

--Se sitten vasta oli saarna....

--Niinkö?

--Etkö sinä sitten ollutkaan kirkossa? Sitä on miestä. Missä sinä sitten olit?--Mistä sinä olet saanut noin hirmuisen suuren sikarin?

--Tullipäällyismies vei minut kirjoittamaan sen ilmoituskaavakkeen alle.

--Olisit kai sinä sieltä silti ehtinyt vielä kirkkoonkin?

--Tiedäthän, millainen se on, kun se kerran saa käsiinsä. Sen piti saada tarjota ja jutella ja näytellä kaikki pyssynsä ja uudet haahkakuvansa ja täytetyt lintunsa ja muut ... ja sillä tavalla siinä aika meni....

--Tuliko ilmoituskaavakkeesta pyyhityksi mitään?

--Niin mitä?

--Sepä se siitä pelastuspalkkiosta.

--Ei siitä mitään pyyhitty.

--Hyvä on.--Missä muut ovat?

--Kalle istuu tuossa purjeen takana.

--Entä Hanna ja Helga?

--Hanna ei tulekaan. Oli mennyt laivaan ja pyytännyt toimittamaan kirstunsa tullivahtimestariin ensi tilassa.

--Meni menojaan hyvästin heittämättä. Mitä Kalle sanoo?

--Ei tuo juuri mitään.

Samassa tuli Helga ystävättärensä kanssa, rientäen rinnettä alas.

--Saako Hulda tulla mukaan?

Olisi tehnyt mieli sanoa:--Pysyköön täällä pyhine henkineen.... Mutta täytyihän sen tietysti kuitenkin päästä.

--Tervetulemaan vain, jos neiti tyytyy siihen, mitä meillä on....

--Olenhan minä ennenkin tyytynyt.

--No sitten.

Lähdettiin. Tytöt istuutuivat kokkaan, toisiinsa kiinni, Söderling ja Kalle istuivat perään. Söderlingska laittoi itselleen mukavan paikan keskelle venettä ison maston juureen, josta hän venheen kallistuessa saattoi nähdä laidan yli. Laskettiin myötälaitaista. Tuuli oli tasainen, mutta kuitenkin tarpeeksi voimakas. Väylä vei suorana reittinä ensin ulos kirkkolahdesta Kirkkoulapalle, sitten sen yli Välisaaristoon ja siitä sen saarien lomitse Saukon selälle, jossa matka oli puolessa ja jonka takana ulkona meressä häämöitti Saukosaari, yksinäinen luoto, viimeinen asuttu maa, syrjässä kaikilta väyliltä.

--Kyllä nyt sitten on korea sää! sanoi Söderlingska, kun venhe oli päässyt vauhtiinsa.

--Oikea kirkkosää, säesti Söderling.

--Siinä kääntyvät danskolandilaiset omalle reitilleen ... ne saavat luovia ne.

--Hyvin ne vain luovii.

Kulettiin Luotsisaaren ohi. Oldermannin venhe oli laskenut ankkurinsa satamaan ja riisui juuri purjeitaan.

--Eikö oldermanni ollutkaan kirkossa, koska tulee tuossa ruuhella vastaan?

Pitkäoldermanska nousi ruuheen, ja ukko alkoi soutaa häntä maihin, kun oldermanska kai sanoi hänelle jotain, koska ukko lakkasi soutamasta ja käänsi päänsä Söderlingeihin.... Tiesi sen, mitä ne puhuivat. Pian puhuu siitä koko saaristo!

--Oli vahinko, tytöt, ettette olleet kirkossa. Pastori messusi taas niin kauniisti, ja saarnasi myös.

--Kaunis ääni hänellä kyllä on, sanoi opettajatar, suu supussa.

--On hänellä muutakin, joka tahtoo ymmärtää.

--Valtiokirkon tavallinen korupappi ... ilman uskoa ja oikeaa henkeä.

--Mahtaneeko sitä olla niin paljoa enemmän teidän Kaarssonillannekaan.

--Ei hänelle rukous ainakaan ole mikään ulkoläksy, niinkuin jostain kaavakirjasta opittu.

--Jaa, jaa, kyllä tuo tiedetään....

Ei Söderlingska nyt kuitenkaan välittänyt ruveta näistä sen enempää väittelemään. Pitäkööt uskonsa ja pappinsa, minä pidän omani. On nähty ne omin sanoin rukoilemiset--mitkä Helgankin.

--Mistä pastori sitten saarnasi? kysyi Helga, kuin sovittaakseen.

--Hyvästä omastatunnosta ja tunnon rauhasta.

--Sehän oli hyvä teksti.

--Olihan se ... sille, joka osasi ymmärtää.

Tytöt supattivat omiaan, Kalle istui eteensä tuijottaen, Söderling ohjasi ja imi sikariaan ja sytytti sen tuontuostakin, kun se sammui. Söderlingska vaipui omiinsa. Tuli mieleen, mitä Korsut sanovat, kun saavat tietää.... »Niinhän toki ... mitenkäs toki muuten ... mekin aina ilmoitetaan tulliin».... Ulkokullatut, sopii mennä nyt ja tehdä samoin. Se on ehkä pakosta nyt, tällä kertaa, kun paalit tuli ilmi.

Oli tultu Välisaarien salmesta Saukon suurelle selälle. Siellä puhalsi itätuuli voimakkaammin ja aalto oli suurempi. Venhe alkoi nousta ja laskea, vuoroin puskien aallon harjalle kuin vihassa, vuoroin kuin lauhtuneena liukuen siitä alas, sihisten ja kuin itseksään sopottaen. Söderlingskan korvissa kummitteli, niinkuin se olisi koko ajan tahtonut sanoa jotain--mutta mitä? Se tuntui kuin tietävän jotakin jostakin, enemmän kuin kukaan ihminen--mutta mitä? Oli kuin se olisi ollut aikeessa tehdä jotain, uhannut, mutta sitten taas tyyntynyt ja päättänyt jättää sen tekemättä, Silloin tällöin lokahteli ja kurahteli vuotovettä pohjalautain välissä.... Siinä oltaisiin, jos joku mätä kaaripuu--ja mätiähän ne kai olivat kohta kaikki--rusahtaisi poikki ja pari lautaa longahtaisi liitoksistaan. Siinä olisi ihminen pian veden varassa, yksi omine tekemine rukouksineen ja pyhine henkineen, toinen hyvine töineen ja hyvine ominetuntoineen ja tunnonrauhoineen ja ihmisten kiitoksineen ... eikä taitaisi tulla vedenpäällä--kävelijä kättään vaipuvalle ojentamaan ... tuonne taitaisi seisahtua vähän ulomma sormeaan toruen nostamaan.... Ei auttaisi mikään, pohjaan, pohjaan menisit kuin kivi--jollei ehkä Korsu sattuisi näkemään kiikarikallioltaan ja ehtisi apuun.... Huh! Mutta johan minä ihan joutavia, terve ihminen keskellä päivää.... Ja ennen minä menen vaikka pohjaan kuin kivi, ennenkuin annan sen tulla auttamaan.

--Huh! Helga, anna minulle saalini sieltä tuhdon alta, ja kietaise omasikin ympärillesi, ettet kylmety ... ne ovat siinä samassa käärossä.... Tytöt, laulaisitte jotakin lämpimiksenne.

--Mitä mamma tahtois, että me laulaisimme?

--Mitä vaan.

Tytöt lauloivat:

Hän sinun purttasi täällä jo ohjaa,
Maailman myrsky kun mylvien soi.
Hän on sun toivosi ankkuripohja,
Eikä sun purtesi hukkaa voi.
Autuuden rantaa
Kohti se kantaa,
Sieltä jo kirkkahin koittavi koi.

--Kyllä se sitten vuotaa kauheasti tämä meidän vanha rähjä.

--Se on vain se ylimmäisen laidan ravistunut liitos, joka kallistuessa vuotaa, sanoi Söderling. Siirtykää vähän enemmän toiselle puolelle, niin se lakkaa.

--Eikö nuo vuotane alemmat niinkuin ylemmätkin. Ainahan meidän venheet vuotaa, niin purret kuin ruuhetkin.... Ollappa kerran venhe, joka ei vuotaisi.

--Saa semmoista venhettä hakea. Tytöt alottivat uuden virren.

Ja vaikka nyt uhkaava ulappa on
Ja raivoten mylvivi myrsky,
Ja vaahtoaa aaltojen tyrsky.
Ja eessä on pimeys loppumaton,
En pelkää, on valoisa matkani pää

Ja Jeesus mun purttani johtaa,
Jo kaukana kauniisti hohtaa
Mun kotini kirkas--en matkalle jää!

Söderlingskan ajatukset olivat taas kulkeneet omia teitään. Kun tytöt olivat lopettaneet, virkkoi hän:

--Mahtaisiko pysyä veden päällä semmoinen ihminen, jolla ei olisi mitään syntiä, jos näet semmoista olisi ... tai joka olisi tunnustanut kaikki syntinsä ja saanut ne anteeksi ... tai joka ei olisi tietten tahtoen valehdellut, ei pettänyt, ei puhunut pahaa lähimmäisestään, ei tekeytynyt muita paremmaksi, ei himoinnut maallista tavaraa eikä ihmisiltä maallista mainetta ... jonka omatunto ei kykenisi häntä mistään moittimaan?

--Mitä mamma tarkoittaa?

--Onko opettajatar nähnyt sitä kuvaa Ytterkarin vanhassa kirkossa, jossa pyhä mies kuuluu soutavan kiven päällä saaresta toiseen?

--On siellä kyllä semmoinen kuva katolisen uskon ajalta.

--Miksi mamma sitä kysyy?

--Muuten vain johtui sekin tässä mieleeni.

Jonkun ajan kuluttua kysäisi Söderlingska taas:

--Mikä on oikein ero katolin uskon ja meidän uskon välillä?

--Kuinka minä nyt oikein sanoisin ... katolin usko on oman vanhurskauden usko, joka opettaa, että ihminen tulee autuaaksi hyvistä töistään, mutta meidän uskomme opettaa, että ihminen vanhurskautuu uskon kautta ilman lain töitä.

--Etteivätkö hyvät työt mihinkään kuuluisi?

--Niinhän se sanoo Lutheruskin postillassaan, tiesi Söderling.

Hetken kuluttua sanoi Söderlingska taas:

--Pastori lupasi tulla siunaamaan sen ruumiin....

--Sittenhän on kaikki hyvin tehty ... kaikki, kaikki! puhkesi Helga.

--En tiedä, onko kaikki tehty, mutta en ainakaan minä tiedä, mitä pitäisi vielä tehdä paremmin, jurahti Söderlingska. Ja olisiko tarvinnut autuudekseen sitäkään ... koska uskolla pääsee?

--Jumala siitä meitä kerran vielä palkitsee.

--Sitä et sinä taida tietää eikä taida tietää kukaan muukaan, mitä jumala tekee tai jättää tekemättä.

Lähestyttiin kotisaarta.

--Saanko kiikarin, sanoi Kalle isälleen.

Saatuaan sen hän tarkasti ensin kotirantaa ja sitten Korsun sataman kohtaa.

--Siellä on rannalla niinkuin jokin säkki, mikä lie.

--Mikä säkki? Anna tänne!--Eikö totisesti olekin siellä se meidän potattisäkki! Virolainen on siis ollut täällä sillaikaa.

--Ja on vieläkin.

--Missä? Jaa, siellä on todellakin naapurin kallion takana vieras vimppele.

XII

--Nyt saamme pian kuulla kunniamme, sanoi Söderlingska, kun näki ukin astuvan tuvan ovesta, samalla kun hän itse hyppäsi venheen kokasta maihin.

Mutta--ihme ja kumma kaikille--ukki asteli tyynesti vastaan, parhaimmalla päällään, silmät pestyinä, parta ajettuna ja pyhävaatteet yllään. Ja ihan selvänä.

--Iltaa, pappa! Terveisiä kirkosta!

--Kiitoksia.

Sen silmissä ja suun ympärillä oli kuitenkin kuin jotain ivansekaista ilmettä ja oli sitä äänessäkin jotain. Tuvassa odotti uusi yllätys.

--Katsos pappaa, kun on keittänyt kahvitkin! Ja kattanut pöydänkin, kupit, sokerit ja kaikki.

--Ajattelin, että sinun tekisi hyvää saada jotain suuhusikin.

--Niin tekeekin!

Toisten juodessa kahvia istui ukki etukumarassa, mutistellen suutaan ja mulautellen silmiään, mutta ei näyttänyt aikovan rakentaa riitaa, ei ainakaan vielä.

--Pastori ja tullipäällismies käskivät sanoa hyvin paljon terveisiä. Ne oikein kädestä pitäen kysyivät, miten pappa jaksaa.

Mutta ei se näkynyt sen erikoisemmin kiinnostävän ukin mieltä.

--Ne tulevat pian tänne ampumaan haahkoja ja laskemaan turskasiimaa, niin pian kuin pastori on saanut pidetyksi rippikoulunsa. Eikös ole hauskaa, että pappa taas saa mieluisiaan vieraita?

Vastaukseksi ruiskahti vain kaarisylki lattialle.

--Ohoh, anteeksi, se meni vahingossa.

--Ei se mitään, pappa sylkee vaan.

--Tullipäällismies tulee tullipurrella ja viepi samalla mennessään paalit, sanoi Söderling.

--Soo-o.

--Ja pastori tulee ja lukee haudan! sanoi Helga.

--Kenenkä haudan?

--Senpä ruumiin ... mereen....

--Ne ilmoitettiin--paalit?

--Ja rahat myös.

--Jahah ... paalit ja rahat myös, venytteli ukki.

Hetken kuluttua hän kysyi merkitsevästi:

--Näkyikö niistä papereista siellä, mikä sen laivan nimi oli, josta ne olivat joutuneet pois?

--Margaretha van Amsterdam.

--Miksi pappa sitä kysyy?

--Ilman vain. On hauska tietää, kuka sai omansa.

Laskien ensimmäisen kuppinsa pöydälle sanoi Söderlingska, tekeytyen huolettomaksi.

--Virolainen näkyy käyneen jättämässä potattisäkin.

--Kävihän se.

--Ottiko se mitä maksua vaivoistaan?

--En tiennyt tarjotakaan--eikä minulla olisi ollut millä maksaakaan.

--Mitä tuo muuten?

--Mitäpä tuo.

Näki kaikesta, että ukolla oli hampaankolo täynnä, mutta ettei hän tahtonut päästää sitä sieltä, niin kauvan kuin vieras oli sisällä. Kun opettajatar ja Helga kahvinsa ryypätyään olivat menneet ulos, sanoi Söderlingska:

--No, pappa purkaa nyt vain, mitä hänellä on sydämellään.

--Ei minulla ole mitään purkamista.

--Sanoiko virolainen mitään siitä, kun ei tullut kaupoista mitään?

--Sanoi: »Se oli siis vain semmoista akkain touhua.»

--Johon te tietysti sanoitte: »Niin oli»--

--Niinkuin olikin.

--Sanokoon virolainen mitä hyvänsä, mutta kyllä teidän itsennekin täytyy sisimmässänne myöntää, että sen täytyi käydä, niinkuin se kävi. Sillä jos yksi Korsu voikin kulkea ruumiilta ryöstämissään saappaissa, niin ei yksi Söderling voi sitä milloinkaan tehdä. Niitä on niitä, joilla on omatunto, ja toisia, joilla sitä ei ole. On ero ihmisillä ja ihmisillä. Ruumiiden tavaraa ei Saukossa koskaan talleteta, tulkoon sitä sitten kuinka paljon tahansa, vaikka sata miljoonaa markkaa.

--Sanohan pilanpäiten, Emma, olisitko voinut tallettaa rahat, jos ne eivät olisi olleet ruumiin? Jos sen teit, olisitko silloinkin ollut parempi kuin Korsu?

--Ja siihen minä sanon, niinkuin olen aina sanonut, ja niinkuin tulen aina sanomaan, että vaikka minä olisin tehnyt miten tahansa, ja vaikkei olisi ilmoitettukaan, niin sittenkin minä sanon, että minä ja me ja minun lapseni olemme aina olleet ja tulemme aina olemaan paremmat kuin Korsu ja hänen sikiönsä ... jonka olisitte saaneet kuulla pastoriltakin, jos olisitte olleet kirkonmäellä kuulemassa.... Kas vain, joko nyt aletaan hyvästellä naapuria vain sentähden, että on maistettu hänen konjakkiaan? Pitäisi papan kuitenkin muistaa, mitä on itse sanonut, viimeksi tänä aamuna tuossa aidan takana.... Ja mitä se muuten kuuluu tähän, mitenkä olisi tehty tai jätetty tekemättä, jos ei olisi ollut ruumista, koska siinä kerran oli ruumis?

--Ei siinä ollut mitään ruumista! hönkäisi ukki.

--Eikö ollut ruumista?

--Siitä laivasta, Margareetasta, josta pumpulipaalit tulivat maihin, ja josta olivat ne rahat, mitkä Kalle löysi, ei ole hukkunut ainoatakaan miestä, ei hiirtäkään.

--Kuinka ei ole hukkunut?

--Koska kaikki kerran pelastuivat.

--Mitä te laskettelette?

--Pumpulipaaleilla lastattu höyrylaiva Margareeta, jonka te luulette menneen pohjaan miehineen päivineen, on Helsingin rannassa ja sen miehistö myös--joka mies.

--Entä se ruumis, jolta Kalle otti salkun? Onko sekin Helsingin rannassa?

--Kalle ei ole ottanut salkkua miltyään ruumiilta.

--Elkää nyt!...

--Lue tuosta!

Ukki veti poveltaan sanomalehden ja ojensi sen Kallelle.

--Mikä se on?

--Mistä te olette sen saanut?

--Viron Ansu toi.

Kalle luki ukon osoittamasta paikasta:

--Vältetty haaksirikko. Viime viikon myrsky oli vähällä aiheuttaa Suomenlahdella haaksirikon, joka kuitenkin onneksi saatiin vältetyksi, kiitos olkoon miehistön ponnistusten ja onnellisen sattuman. Muutamia meripeninkulmia ulkopuolella Hylekarin majakan menetti hollantilainen höyrylaiva 'Margaretha van Amsterdam', pumpulilastilla Pernambucosta Pietariin, melkein samaan aikaan ensin potkurinsa ja sitten peräsimensä. Laiva ajautui avutonna kylki edellä saaristoa kohti. Nähtyään, että se kaikessa tapauksessa joutuisi karille, päätti kapteeni, niin pian kuin Hylekarin majakka oli tullut näkyviin, jättää laivan ja koettaa airojen ja purjeiden avulla päästä majakkaan telefoimoimaan apua. Se onnistuikin. Sen tehtyään palasi miehistö takaisin laivaan odottamaan 'Assistancea', joka oli höyry päällä Kotkassa ja ehti sieltä hätään, ennenkuin 'Margaretha' oli ajautunut saaristoon. Tunti vielä ja laiva olisi luultavasti murskautunut Saukon ulkopuolella oleville riutoille.»

--Mutta mitenkä oli rahasalkku joutunut mereen?

--Lue eteenpäin.

Kalle luki:

--»Omituisuutena mainittakoon, että vaikka laiva siis pelastui ja samoin sen miehistö, laivan paperit ja koko kassa joutuivat hukkaan. Kapteeni oli ottanut salkun, jossa niitä säilytettiin, mukaansa jättäessään hyttinsä, mutta siksi aikaa, kun hän auttoi laskemaan pelastusvenhettä mereen, pistänyt ne pumpulipaalin vanteen alle. Kun laine samassa löi kannen yli, pyyhkäisi se kansilastina olleet paalit mereen.»

--Jako sinä, Kalle, et muka olisi osannut erottaa pumpulipaalia hukkuneen ruumiista?

--Voihan olla, että erehdyin.

Ukin kurkusta kirahti lyhyt, pilkallinen, käheä naurahdus. Muut eivät saaneet sanaa suustaan. Sitten puhkahutti Söderlingska:

--Ja sen sinun erehdyksesi tähden annettiin siis pois kaikki, mikä olisi voitu muuten pitää?

--Juuri niin! ilkkui ukki.

--Mitenkä?--Söderling kysyi, vaikka alkoi jo ymmärtää.

--Totta kai! Koska ilman sitä erehdystä ei olisi ollut haaksirikkoa eikä hukkuneita ja olisi saatu jäädä siihen uskoon, missä ensin oltiin, että se, mikä tuli, tuli meille jumalan lähettämänä, niinkuin Helga heti sanoikin, ja niinkuin se ehkä nyt olikin ja varmasti olikin. Mutta nyt annettiin kaikki pois siinä uskossa, että sinä muka olit ryöstänyt ruumiin, jota et ollut tehnytkään. Häh?

--Jaa, jaa ... kyllä, kyllä, änkytti Söderling, suu auki, silmät pyöreinä päässä.

--Etkö ymmärrä sinä?

Kallekin katseli melkein hätääntyneenä, lehti polvellaan:

--Vaan eikös nyt ... eikös ole sama ... olipa se ruumis tai ei ... koska ... koska minä kerran sen ruumiina ryöstin?

--Onko se sama, jos olet ollut tekevinäsi jotain etkä ole tehnytkään? Ja onko se sama, jos sinä haahkaa ampuessasi ammutkin ohi ja satutat sen kuvaan? Ja ryöstääkö se ruumiin, joka ryöstää pumpulipaalin? Mitä? Luulisi sen mahtuvan sinunkin lyhyeen järkeesi....

--Ei kyllä ryöstäkään, mutta....

--Mutta mitä?--Ei mitään.... On siinäkin mies, joka ei osaa erottaa pumpulipaalia ruumiista! Höpsistä! sanon minä, etten muuta sanoisi.

--Syytä sinä poikaa, joka itse summamutikassa sulloit menemään kaikki, löytäjäisetkin! ärjäisi ukki.

--Se on eri asia.

--Voidaksesi taas kerran sanoa, kuinka paljoka parempi sinä olet kuin naapurin akka.

--Niin olenkin.

--Saadaksesi mainetta maailman täydeltä.

--Jota sainkin--saarnastuolia myöten.

Isolla, ylimielisellä liikkeellä ponnahti Söderlingska pöydästä. Ja toisella yhtä isolla liikkeellä hän tempasi lypsinkiulun astiahyllyltä.

--Käännä lehti, Kalle, sano ukki. Lue, mitä siinä vielä seisoo. Emma, elähän mene.

--Lehmä on lypsämättä.

--Kuulehan kuitenkin, ennenkuin menet.

Kalle käänsi lehden ja luki:

--»Ennenkuin 'Assistance' kuitenkaan ehti saapua hylkynä ajalehtivan laivan luo, oli sen huomannut eräs kalastaja, purjehtinut sen luo ja ottanut sen haltuunsa. Kalastaja väittää, että hän ilman 'Assistancen' apuakin olisi voinut suorittaa laivan pelastamisen, koska laiva hänen väitteensä mukaan olisi ajautunut erään matalikon yli, mihin se ei olisi tarttunut kiinni, mutta jossa ankkuri olisi ottanut pohjaan. Laskemalla ankkurin hän olisi voinut--niin ainakin hän väittää--estää laivan ajautumasta alempana oleville kallioille ja voinut pitää sen siinä siksi, kunnes myrsky olisi tauonnut, mikä muuten tapahtuikin ennen pitkää. Laivan todellinen pelastaja on tosin 'Assistance', mutta kun kalastajan vaatimus pelastuspalkkion tai ainakin osan siitä saamisesta ei sekään liene aivan perää vailla, on vielä mahdollista, että tämä reipas kalastaja on vetänyt apajan, joka voi tehdä hänestä kaikeksi elinajakseen varakkaan miehen. Olkoon se hänelle kernaasti suotu. Onnellinen kaappaaja on yksi meidän saaristomme rohkeimpia ja pelottomimpia miehiä, tuo meren urheilijoille hyvin tunnettu linnunampuja ja hylkeentappaja, Saukkosaaren Matti Korsu.»

--Korsu!

--Ko-korsu!

--Joo--Korsu! ilkahti ukki.

Ei kuulunut kotvaan muuta kuin paperin ratinaa, kun Kalle laski sanomalehden luotaan.

Söderlingska oli lyykähtänyt rahille oven suuhun. Sanaakaan sanomatta hän nousi ja meni ulos, niinkuin

unessa jotain haparoiden.

Navettaan hoippuessaan hän näki Helgan ja opettajattaren tulevan Käärmesaaresta päin laulaen, kädet toistensa selän takana.

Kun hän avasi navetan ovea, ynähti hänelle lehmä parrestaankä, ikävöivän ynähdyksen. Söderlingska lyykistyi lypsämään. Mutta silloin repäisi häntä kiukku varpaista sormenpäihin, läpi koko ruumiin, heittäi kiulun kädestä ja mätkäytti pitkäkseen viereiseen parteen kaislapahnojen päälle. Samassa tyrskähti rinnasta hampaita kiristävä, koko ruumista runteleva, hillitön, kiukkuinen itku.

... Kuinka saattaa semmoista tapahtua? Eikö sitten enää ole mitään oikeutta maassa eikä taivaassa? Kuinka vanhurskas jumala voi semmoista sallia? Minkätähden annetaan toisille kaikki ja toisille ei mitään? Minkätähden rehellisiltä, oikeilta ihmisiltä viedään heidän viimeinen vähänsä ja roistoille annetaan kaikki maailman rikkaus?

Nyt se on saariston rikkain mies? Sitä se röhöttikin sängyssään niin, että tuskin tervehti. Nyt se voi ostaa, jos tahtoo, Saukkosaaren, ja vaikka ostaisi koko Böölen tilan. Kyllä isäntä myö, keneltä vain saa rahaa. Oli sanovinaan, ettei hän Korsulle muka myö. Miksei möisi! Pian siinä rikkaina rehotetaan isäntämiesten arvossa. Kyllä rahalla rankiin pääsee.

Nauravat partaansa, ilkkuvat selän takana. »Olisi ollut ... kerran saivat, ei ollut pitäjää!»

Tarvitsiko jumalan tällä tavalla pitää meitä narrinaan? Laitetaan ensin paholaiset päätä huimaamaan ja näyttämään temppelin harjalta kaiken maailman rikkaus ja kunnia. Pannaan näkemään näkyjä keskellä päivää. Ensin annetaan Helgan rukoilla ja kuvitella mahdottomia. Ja uskotellaan, että se muka on hänen aivan erikoinen lahjansa, sairaan tytön rukouksesta saatu hänen parantumisekseen. Käännäppäs sitten niin, että se olikin piru, joka lähetti rahat ja paalit. Sokaiseppas pojan silmät niin, että luulee pumpulipaalin ruumiiksi, ja aja heidät sitten tunnonvaivoihin siitä, että on muka ryöstetty, vaikkei olekaan ryöstetty, ja ettei olematonta vainajaa ole saatettu siunattuun maahan.... Toisille pannaan omatunto marisemaan jokaisesta jonkinjoutavasta, niin ettei tiedä, mitä pitäisi tehdä, että olisi oikein ... ei anneta sen saada tarvettaan mistään, vaikka hänen suuhunsa koko elämisensä ahtakoon ... vaikka mitä lahjoja tehköön... Toinen jätetään siitä kokonaan rauhaan ... se saa ryöstää, se saa varastaa ... tehdä mitä ikinä tahtoo ja saa siitä laivoja palkinnokseen ja kiitosta sanomalehdissäkin--saariston reippain mies.

--Ynyy--pani lehmä parrestaankä.

Syytän minä! Sillä mitä pahaa minä olen tehnyt kenellekään muulle kuin itselleni? Enkö minä kaikkena elinaikanani ole koettanut parastani ihmisten ja jumalan mieliksi, niinkuin olen sen sanasta oppinut? Sentähdenkö minulla on isä, joka juo niin, ettei näkisi selvää päivää, jos olisi millä aina juoda? Ja nahjus mieheksi, joka kiikaroi ja katselee, mutta ei milloinkaan mitään näe? Sentähdenkö minun ainoaan tyttöön on pantu parantumaton tauti, johon minulla ei ole varoja hakea sitä hoitoa, minkä se tarvitseisi? Kiitokseksi kaikesta annetaan pahimman vihamieheni ehkä vielä viedä viimeinenkin elämäiseni. Maailman maineella, ihmisten ihailulla hyvittelään mieltä kuin kissaa pään silittämällä, niinkuin lasta mummolan kiitoksella--jolla sillä sitten ei tee ei niin kerrassa mitään.... Ja tunnon rauhat luvataan ... mutta mistä minä senkään otan, hänen poutaisen päivänsä, kun en kuitenkaan olisi tehnyt niinkuin olisi pitänyt, jos en pelännyt naapurilla olevan vihiä?

--Ynyy!

... Yny, mitä nyt ... mutta minä syytän, koska minulle käy aina vastaan, mutta minun pahimmalle vihamiehelleni aina myöten.... Se pakana sitten osaakin olla ulkona missä säässä tahansa. Se sitten ei pelkää pirua eikä jumalaa, kun vain saa--ja saakoon! saakoon!

--Ynyy ... pani lehmä vielä kerran, ja Söderlingskan täytyi nousta lypsämään.

»Saakoon! Saakoon!» pani yhä lypsäjän sisässä, ja maito suihkusi samassa poljennossa täysistä utareista kiuluun. Lypsyään odottanut lehmä katsoa maurotti mielissään, kaula koukussa ja häntä kaarella, ja pyrki nuolemaan selkää.

--Onhan edes tuo Tepla....

Tippukoot kyneleet kiuluun ... tippukoot vain.

Mutta yhtäkkiä keskeytyi lypsäntä, selkä suoristui, silmä välähti ja kyynel kuivui. Pari viimeistä vetäisyä ja täysi rainta korkealla kädessä riensi Söderlingska takaisin tupaan.

Siellä istuivat vielä ukki ja Söderling, ja heille oli selvinnyt sama mikä Söderlingskallekin.

--Se ei ole sittenkään sanottu--! sanoi Söderling.

--Eikä olekaan! Se on vale, että se saa sen laivan! Siinähän seiso, että miehistö kyllä jätti laivan, mutta palasi kohta takaisin. Nehän eivät siis oikeastaan olleetkaan jättäneet laivaa hylyksi oman onnensa nojaan, vaan ainoastaan poistuneet siitä hakeakseen apua. Naapuri saa pyyhkiä suutaan!

--Mitä mahtaisi vaikuttaa se, ettei laivassa kuitenkaan ollut ketään silloin, kun se sen tapasi ja otti haltuunsa? sanoi Söderling.

--Vaikka! Ei se ole mitään semmoinen haltuunsa ottaminen!

--Se väittää, että olisi voinut pelastaa laivan, laskemalla ankkurin.

--Väittää! Mutta se ei ollut sitä vielä laskenut silloin, kun pelastuslaiva saapui, eikä se saa toteen sitäkään, että ankkuri olisi pitänyt siinä ilmassa. Ei penniäkään se saa sen enempää kuin mitä hyvät herrat tahtovat armostaan antaa!

--Jutun se siitä ainakin nostaa.

--Nostakoon! Ja kunpa nostaisikin. Ai, ai, kuinka minä olisin iloinen, jos se siitä nostaisi jutun! Käyköön vain käräjöimään rikkaiden herrain kanssa. Kuinkas kävi Tammion luotseille melkein samallaisessa asiassa. Meni kuluista verkot ja vehkeet. Kyllä herrat aina puolensa pitävät. Sen tietää, mitä se semmoinen maksaa.

--Eihän ole sanottu, että se rupeaakaan riitaan, jos näkee....

--Sekö? Se rupeaa! Sitä pitäisi yllyttää siihen ... pannaan Böölen isäntä yllyttämään. Saadaanpa nähdä, että sitä lyö sillä sokeudella, että se rupeaa riitaan. Ostamatta jää Saukkosaari! Olisipa se ollutkin! Olipas toki sittenkin vanhurskas jumala! Onpas vielä oikeuttakin maailmassa. Oikein minä jo äsken säikähdin niin, että luulin tulevani kipeäksi.... Nyt on minusta ihan yhdentekevä, saatiinko me mitään vai oltiinko saamatta, kunhan ei tullut sitä häpeää, että Korsu sai laivan.

--Pyyhkäise sitten suutasi ja ole tyytyväinen.

--Ei tiedä ollenkaan, pappa, millä tässä vielä pyyhitään suutamme vuoden ja vuorokauden kuluttua, kun kruunu on ottanut omansa. Taisi pettyä Hanna pahasti, mutta hyvä vain siltä kohdalta. Se hyvä siitä ainakin oli. Ja saadaan nyt ainakin nämä Matrosoffin ostokset maksetuksi. Ajattelin jo, että pitääkö nämä viedä tältään takaisin.--Pappa, elkööhän menkö! Söderling, varrohan vähän.

--Kalle näkyy siellä kokoavan verkkoja.... Miehet pysähtyivät kuitenkin oveen, sillä Söderlingska oli vetäissyt matkakirstun keskelle lattiaa, avannut sen ja alkanut sitä kaivaa.

--Arvaakos pappa, mitä tässä on?

Kirstusta nousi neliskulmainen, soikulainen, neljästä kulmastaan somasti yhteen liitetty valkoinen pahvikäärö, ja pahvikäärön sisästä tuli olkivaippaan verhottu pullo.

--Mitä se on?

--Totikonjakkia teille.

--Anna sitten tänne!

--Maltetaan mieleemme! Jos minä annan teille heti kaikki, niin juotte sen yhteen menoon eikä jää mitä tarjota pastorille ja puplikaanille.

--Eikö kutsuta naapuriakin yhteen iloon?

--Olkaa te....

Sitten tuli arkusta sikarilaatikko.

--Etpä arvaa, Söderling, mitä tässä on?

--En minä vain osaa arvata.

--Sikareja sinulle ... parhaitapa pitäisi ollakin eikä mitään kaupantekiäistavaraa ... kymmenen penniä kappale.... Siin' on.... Ei mutta ... katsohan niitä rakkareita! Minä pyysin täyden laatikon ja kehtaavat antaa vajaan ... yksi, kaksi, kolme ... kolme sikaria on poissa. Pidetäänpäs mielessä, kun mennään maksamaan.... En minä kuitenkaan olisi Matrosoffista tuota uskonut, mutta tässä maailmassa ei nyt näy pitävän luottaa kehenkään ... ei niin ainoankaan, ei muihin kuin itseensä.

--Mahtaisiko nyt maksaa vaivan ruveta rakentamaan riitaa parin kymmenen pennin tähden, virkkoi Söderling, silmät sirrallaan, ikenet irvellään, puraisten poikki saamansa sikarin pään.

--En minä sen rahan tähden, vaan sen rehellisyyden.--Tekisikö teidän mielenne sauna, miehet?

--Pyhä-iltanako?

--Totisaijut minä ainakin keitän.--Mutta, herra jumala, jos pastori tulee ja tahtoo lukea haudan! Eihän sillä voi luettaa hautaa pumpulipaalin yli!

--Tulee kai ne nyt hänellekin lehdet!

--No niin, totta kai ... minä olen ihan päästäni pyörällä.... Mutta nyt minä vasta oikein ymmärrän jumalan tarkoituksen, kun se ei antanut sen vahingon tapahtua, että se olisi ollut ruumis. Sillä ei se semmoinen mereen siunaaminen kuitenkaan olisi ollut oikeata siunaamista, niinkuin oikeaan vihittyyn maahan ... aina se olisi sittenkin ollut siinä mieltä kangertelemassa. Ei tahdottu sälyttää meidän päällemme

semmoista syytä, että meidän tähtemme olisi kukaan hukunut, vaikka kyllä kai olisi ansaittu.... Miltäs maistuu sikari?

--Hyvä sikari tämä on, myhähti Söderling, huulet torvella.

--Eikös pappa sytytkään omaansa?

Ukki ei ollut vielä oikein leppynyt.

--Mahdoit tuoda oikeata suutupakkaa.

--Tytöt veisaavat siellä niin kauniisti.... Tuota niin ... mitä minun pitikään ... niin, että vaikka se nyt ei käräjäisikään itseään ihan puhtaaksi ... mutta kyllä se lie ollut koko kolahdus. Mahtoi olla ensin miehellä harja pystyssä, kun keksii laivan ja nousee siihen ja luulee saavansa sen pitää ja uskoo koko maailman voittaneensa, ja sitten tulee oikeat isännät ... eikä saa sen enempää kuin minkä hyvät herrat tahtovat annossaan antaa, ja ovat jo ehkä antaneetkin, enintään sikarin ja ryypyn.... On se nyt ihmettä ja kummaa, tämä maailman meno. Juuri kun näytti sakeimmalta, että nyt se vasta oikein päivä pimenee.... Mutta hyvä se on ihmiselle, että jumala meidät välistä panee koetukselle, säikäyttää, pelottelee, vaikkapa vain suottakin, että mitenkä paljon me pelästyisimme ... ja kyllä minä pelästyinkin.... Sanokoon sanomalehti mitä sanoo.

Söderlingska oli puuhannut siinä tulta viritellen, pannen sajuvettä kiehumaan, ja pienenteli sokeria polvellaan, kun Kalle tuli ilmoittamaan, että silakkaverkot ovat venheessä ... tulisiko joku toverina laskemaan?

--Menkää kaikki kolme, niin joudutte sitä pikemmin takaisin, ennenkuin vesi jäähtyy.... Yhhyh ... siitähän se kuitenkin on se oikea eläminen ... ei ole tosiasiunausta meren hylkyjen jälessä houhottamisesta....

Miehet menivät, turpa höyryten. Ukkikin oli sytyttänyt sikarinsa.

--Kalle, kuulehan ... pistä tuo taskuusi ja pureksi heitä mennessäsi.

--Mitä tässä on?

--Ilman vain ... karamelleja vähän ... pilanpäiten ... ota....

Kalle otti ... ottipas. Se nyt sitten vasta on poika ... kukahan olisi toinen tehnyt niinkuin hän?... Ja Helga myös ... niin arkatuntoisia ja toisellaisia kuin muiden ihmisten lapset. Minä olen mitätön ja sokea ja käsittämätön.... Kyllä sillä on kaunis ääni tuolla opettajattarella.

Ja Söderlingskakin huilahutti pöytää pyyhkiessään virrenvärssyn, minkä sattui muistamaan:

Ihminen, miks kerskailet,
Tomu, tuhka olet vaan!

... Olisi se ollut tupsaus, jos kätkettiin paalit ja rahat ja naapuri antoi kiukuissaan ilmi ... ja rupesivat meitä epäilemään ja meiltä etsimään ... mutta oli toki varjelijansa.

Ja kuppeja pestessään huilahutti hän toisen värssyn:

Ah, autuas, ken armosta
Saa pahat tekons' anteeks,
Se, jonka syytä, jumala
Ei anna tulla kanteeks'!

--Voi, voi sentään, kuinka sen ihmisen sitten on helppo olla, jolla on puhdas omatunto!

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK OMATUNTO: SAARISTOKERTOMUS ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.